

**Запорізька міська громадська
організація «Істина»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ПРАВОВЕ ЖИТТЯ: СУЧАСНИЙ СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

22–23 травня 2020 р.

м. Запоріжжя

УДК 34(063)
П68

П68 **Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку :**
Матеріали міжнародної науково-практичної конференції,
м. Запоріжжя, 22–23 травня 2020 року. – Запоріжжя :
Запорізька міська громадська організація «Істина», 2020. –
172 с.

У матеріалах представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку», яка була організована Запорізькою міською громадською організацією «Істина» 22–23 травня 2020 року в м. Запоріжжі.

УДК 34(063)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

АНАЛІЗ ФІЛОСОФСЬКОЇ КАТЕГОРІЇ ПОНЯТТЯ «БЕЗПЕКА» З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ Зінченко Р. М.	8
«КОЛЕКТИВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ» – «ЗА» ТА «ПРОТИ» НА ШЛЯХУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ Кравчук С. М.	10
ПРОЯВИ ЕТНІЧНОГО ПРОФАЙЛІНГУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА Обушко В. В.	13
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ Цап Г. І.	15

НАПРЯМ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО

УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКІ ПРОЕКТИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ Гнілуша С. І.	18
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВА НА ГІДНИЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ Довгань Ю. С.	21
КОРУПЦІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ Землянко М. С.	23
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ РЕГЛАМЕНТУ GDPR ЯК МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗОБОВ’ЯЗАННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ Казік Т. В.	25
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ Слободян В. Д.	28

ЗНАЧЕННЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ОКРЕМОЇ ДУМКИ СУДДІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ Хмарук Т. В.	31
ПРАВА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ВИБОРЧИХ КОМІСІЙ НА МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ В ЛАТВІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ Чубірко В. В.	35
НАПРЯМ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО	
НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО ЗА НАБУВАЛЬНОЮ ДАВНІСТЮ: ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ Адамович О. О.	38
ЕВОЛЮЦІЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДОЧИНСТВІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ Андриц М. Р.	42
ДЕТЕКТИВНІ ПОСЛУГИ ЯК НОВІТНЯ СФЕРА НАДАННЯ ПОСЛУГ УКРАЇНЦЯМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ Антропов Б. О.	46
ХАРАКТЕРИСТИКА УЯВНИХ І РЕАЛЬНИХ ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ В КОНТЕКСТІ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИЗНАЧЕНЬ ЩОДО ЦИХ ЯВИЩ: «ПРОГАЛИНИ У ЗАКОНІ» І «ПРОГАЛИНИ ПОЗА ЗАКОНОМ» Завальнюк С. В.	49
ПРАВОВА ГЕНЕЗА ІПОТЕКИ Карпетян К. Д.	51
ПРОБЛЕМА ФІНАНСОВИХ І ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ Лозицький М. П., Резворович Х. Р.	54
ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПРАВА НА НАЛЕЖНЕ БАТЬКІВСЬКЕ ВИХОВАННЯ МАЛОЛІТНІХ ОСІБ Маковецька В. В.	57
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ЛІЗИНГУ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ Мариненко Я. С.	61
НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК САМОСТІЙНИЙ ВИД ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА Неварова І. В.	64

НЕВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ У ЗВ'ЯЗКУ З НЕПЕРЕБОРНОЮ СИЛОЮ Носенко М. А.	66
--	----

НАПРЯМ 4. ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗМІН ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА Горбачова К. М., Гончарова Н. О.	69
---	----

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ БЛОКЧЕЙНУ В ТРУДОВОМУ ПРАВІ Соляник Є. О.	71
--	----

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ Сьомін О. С.	75
--	----

НАПРЯМ 5. ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ОСОБЛИВО ЦІННИХ ЗЕМЕЛЬ Дзюма В. І.	79
---	----

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ Іщенко С. Ю.	82
--	----

НАПРЯМ 6. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ ЗБИРАННІ, ДОСЛІДЖЕННІ ТА ПЕРЕВІРЦІ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ Будкевич В. А.	86
--	----

АНАЛІЗ ДЕЛЕГУВАННЯ ФУНКЦІЙ ПРИТАМАННИХ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВАМ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ МІНІСТЕРСТВОМ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ Дем'янчик В. В.	89
--	----

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСОБАМИ ЗАХИСТУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ Котерлін І. Б., Хоменець М. В.	92
---	----

ПОДАТКИ З ФІЗИЧНИХ ОСІБ Кривонос Я. В.	96
--	----

РЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ Кучерук Н. С.	98
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ Назарук Я. С.	102
ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ І ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ УКРАЇНИ Нестеренко А. С.	107
ЩОДО ЗНАЧЕННЯ МИТНОГО РЕЖИМУ «ТРАНЗИТ» В РОЗРІЗІ РОЗВИТКУ ТРАНЗИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ Петренко Г. О., Бізона В. В.	109
ЩОДО РОЗПОДІЛУ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ВИДАТКІВ НА РІВНІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ Петренко Г. О., Заквацька І. А.	113
НЕДОТОРКАНИСТЬ НА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДДІВ Свередок Т. С.	116
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ПОСТІВ УКРАЇНИ Сидоренко О. В.	119
ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ Смоляк Н. В.	123
ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ОСКАРЖЕННЯ ПОСТАНОВИ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ Сьомін О. С.	126
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ Тукіна С. В.	130
ДОДАТОК «ДІЯ»: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ПОКАЗНИКИ В РОБОТІ Ханчич В. В.	133
АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ (ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ) Шам В. В.	136
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТУ Шуляк Г. А.	139

**НАПРЯМ 7. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО,
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ**

ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ
ДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ
Атаман Д. І...... 143

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗВІЛЬНЕННЯ
ВІД ПОКАРАННЯ
Висоцький В. О. 146

КРИМІНАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
УМИСНОГО СЕРІЙНОГО ВБИВЦІ
Гульовата Л. Я. 149

НАПРЯМ 8. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

МІСЦЕ ПРОКУРАТУРИ В ДЕРЖАВНОМУ МЕХАНІЗМІ:
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД
Бичок Т. П...... 152

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО
НАГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ
ЩОДО НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ,
ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ
АБО ПРЕКУРСОРІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НСРД
Влад С. Ф...... 155

ЕТАПИ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ УЯВЛЕНЬ ПРО СПЕЦІАЛЬНІ
ЗНАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
Завидняк І. О., Горзов В. А. 159

МІЖНАРОДНІ ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ
ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВИМ ЗЛОЧИНАМ
ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ
Завидняк І. О...... 164

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК ФОРМА
КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ УЧАСНИКІВ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ
Іванов М. С. 168

НАПРЯМ 1. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

АНАЛІЗ ФІЛОСОФСЬКОЇ КАТЕГОРІЇ ПОНЯТТЯ «БЕЗПЕКА» З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

ЗІНЧЕНКО Р. М.

кандидат юридичних наук

Служба безпеки України

м. Київ, Україна

Теорія національної безпеки широко використовує наступні поняття: «національна безпека», «безпека особи», «державна безпека», «суспільна безпека», «міжнародна безпека». Ключовим словом цих понять є безумовно «безпека». Саме з аналізу поняття «безпека» потрібно розпочинати вивчення вищевказаних понять. Поняття «безпека» потребує спеціального вивчення, з'ясування філософського наповнення. Ігнорування цього може створити термінологічний хаос та різного тлумачення поняття «національної безпеки» в цілому.

Проблема забезпечення безпеки держави, людини і громадянина розглядалася ще у філософських та політико-правових вченнях античних мислителів. Зокрема, Аристотель розглядаючи державне облаштування суспільства та управління ним, вважав забезпечення безпеки громадян одним з критеріїв ідеальної держави. Це на його думку досягається дотриманням двох видів справедливості: розподільчої, що ґрунтується на застосування рівного критерію до рівних людей, передбачає поділ благ в залежності від достоїнства громадянина, його внеску в суспільну справу та зрівняльної, що визначає застосування рівного критерію до нерівних людей, як це відбувається при виданні громадсько-правових актів, покритті збитків, виконанні покарань [1]. Пізніше Б.Спіноза головною метою створення «громадянського суспільства» вважав «мир та безпеку життя» [2]. Ж.Ж. Руссо був впевнений, що найважливішим завданням держави має бути «турбота про самозбереження» [3].

Відповідно до теорії потреб А. Маслоу, потреба у забезпеченні безпеки висувається на перший план після задоволення фізіологічних потреб необхідних для підтримання життя (їжа, вода, сон). Саме безпека є однією з базових потреб людини, що полягає у необхідності

захисту життя людини, забезпечення стабільності умов існування людини, те від чого залежить задоволення інших її потреб [4].

Вітчизняні та зарубіжні дослідники безпеки розглядають її як стан захищеності від певних загроз та небезпек. Тлумачний словник української мови дає визначення безпеки як стану, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [5]. В Україні забезпечення безпеки регулюється Конституцією, законами, правовими актами, відповідними державними органами та об'єднаннями громадян [6].

Сьогодні, дослідників сфери безпеки можна умовно поділити на дві групи: перша розглядає безпеку як стан захищеності національних інтересів, друга – як стан захищеності національних цінностей. За думкою Г. Ситника, поняття «безпека» слід інтерпретувати ширше, як філософську категорію, а потім і як категорію державної політики та державного управління. Вчений вважає, що філософська категорія поняття «безпека» ще не досліджена у повній мірі [7]. Поняття безпека пов'язана з буттям як фундаментальною категорією філософії. Головним питанням якої є захист життя людини (держави, нації, суспільства). Безпеку і національну безпеку слід розглядати не лише крізь призму інтересів, потреб і цінностей, а осмислювати її на більш глибокому рівні – забезпечення і захисту індивідуального, суспільного, національного буття, буття людства в цілому. Це дає змогу зрозуміти, що поняття «безпека» необхідно розглядати крізь призму найголовніших проблем буття: життя чи смерть, бути чи не бути. Розгляд національної безпеки крізь призму захисту буття нації спонукає її звернутись до національної ідеї, завдяки якій народ осмислює своє буття, визначаючи національні цінності та національні інтереси. За таких умов національна ідея і філософська категорія безпеки можуть стати основою нового мислення щодо формування національної безпеки в цілому.

На відміну від попередньої парадигми, де забезпечення безпеки відбувалось при виникненні реальних загроз національній безпеці, нова парадигма національної безпеки, розглядатиме безпеку крізь призму захисту буття особи, суспільства, держави, нації загалом роблячи наголос на комплексному забезпеченні безпеки, що в свою чергу забезпечить синергетичний ефект для покращення національної безпеки. Вона передбачатиме не лише захист національних цінностей, інтересів від небезпек і загроз у певних сферах, а захист буття нації, її складових загалом, боротьбу не лише з наслідками, а й з глибинними причинами виникнення загроз існуванню нації. Свідоме громадянське суспільство повинно бути опорою для існуючої влади. Взаємодія між владою та суспільством повинна бути запорукою демократії, пріоритету забезпечення прав і

свобод, забезпечення високого рівня безпеки в країні. Нова парадигма національної безпеки повинна орієнтуватись на проведення спеціальних антитерористичних операцій, що включатимуть в себе широкий масив профілактичних та упереджуваних заходів, спеціальних заходів різної спрямованості головним завданням яких є забезпечення стабільності, стійкості, збалансованого розвитку особи, суспільства та держави в цілому.

Список літератури:

1. Основи політичної науки. Курс лекцій. З історії політичної думки: від стародавності до наших днів / Б. Бухта, А. Романюк, М. Поліщук. – Львів: Кальварія, 1997. – С. 26, 27.
2. Спиноза Б. Избранные произведения: Т. 2/Б. Спиноза. – М.: Мысль, 1957. – С. 311.
3. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре / Ж.-Ж. Руссо. – М.: Мысль, 1969. – С. 171.
4. Малик Я. Економічна безпека України: внутрішні та зовнішні чинники: навч. посіб. / Я.Й. Малик, С.Д. Гелей, М.Д. Лесечко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – С. 72.
5. Словник української мови: Т. 1 / за ред. І.К. Білодіда; АН УРСР. Інститут мовознавства. – К.: Наукова думка, 1970. – С. 137.
6. Юридична енциклопедія в 6 т. Т. 1 / редкол. : Ю.С. Шемученко та інші. – К.: Наукова думка, 1998. – С. 207.
7. Ситник Г.П., Олуйко В.М., Вавринчук М.П. Національна безпека України: теорія і практика. – К. : Кондор, 2007. – С. 20.

«КОЛЕКТИВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ» – «ЗА» ТА «ПРОТИ» НА ШЛЯХУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

КРАВЧУК С. М.

*старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук,
Українська академія друкарства,
присяжна Шевченківського районного суду
м. Львів, Україна*

Розвиток суспільства невіддільно пов'язаний з інтернаціоналізацією усіх сфер життя. В теоретичному сенсі процеси глобалізації мають дихотомічну природу: руйнування роками складених перепон різного характеру – від політичних, економічних та правових, – з одного боку, та побудова стійких різнорівневих

зв'язків, скажімо економічних, правових – з іншого. Нові економічні реалії перебувають на етапі свого формування. Існує об'єктивна практична потреба у створенні нових економічних союзів, організацій, господарсько-договірному партнерства тощо та обґрунтованої правової бази.

Глобалізаційні процеси часто засвідчують нездатність багатьох держав одночасно будувати демократичне суспільство та поряд з цим, забезпечувати ефективну економічну систему. Існує вагомий розрив у добробуті, майновій нерівності та дисбаланс у роботі підприємств. Олігархічне «домінування» – застережне явище багатьох праволюдних негараздів у державі. Адже, людина була є і залишиться визначальним первинним фактором у порівнянні з іншими факторами виробництва.

З теоретико-правових поглядів видається правильним те, що передбачається передання певних суверенних повноважень міжнародним економічним організаціям. Держави ж – «приречені» втрачати свою економічну ідентичність. На теоретико-прикладному рівні виникає багато питань щодо меж. В таких особливих умовах виняткова роль належить міжнародному праву, яке є тим соціально-правовим інститутом, який покликаний об'єднувати світову спільноту, а також у науковому сенсі – теоретико-правовим дослідженням окремих його аспектів. Виникнення нових ризиків (таких як поширення COVID-19 та інших форс-мажорних обставин) посилюють потребу того, щоб міжнародне правове регулювання мало й максимальну економічну ефективність. А для забезпечення останнього не обійтись без такої важливої ланки як теорія права.

Зараз суспільство перебуває в особливому зацікавленні щодо норм міжнародного права. Тенденції економічного зближення держав прогресують. Міжнародна економічна співпраця сьогодні ґрунтується на численних міжнародних договорах. Існує цілий комплекс міжнародних організацій, в тому числі економічних, які складають інституціональну опору. Тому, актуальним видається виокремлення нових теоретико-правових принципів побудови економічної інтеграції. Взаємодія побудована на співпраці – завжди є кращою за будь-які форми конфлікту. Ніщо так не об'єднує, як економічна співпраця. Застережним фактором продовжує бути питання державного суверенітету. Розроблювані наукою та визнані державами основні принципи покликані надійно захистити останній. Особливо зважено необхідно ставитись до делегування нормотворчих функцій державами-учасниками різним економічним союзам, бо економічна інтеграція безумовно призводить і до правової. Відбувається складне переплетення внутрішнього та міжнародного права. Ряд теоретичних та термінологічних проблем залишаються недослідженими. Наслідки таких міжнародних

економічних інтеграцій є не завжди легко прогнозованими. Це та площина, де не завадить реальний науковий інтерес та дослідження, передусім теоретичне.

Інтеграційні економічні об'єднання, через передані їм державами повноваження, набувають специфічних рис, які визначаються як «колективний суверенітет» об'єднання. Йому властиві відмінні риси від державного суверенітету. Держави, віддаючи частину своїх повноважень колективному суб'єкту, вирішують інтеграційні єднальні завдання. А безпосередня потреба у вирішенні таких завдань зумовлює те, що такі об'єднання стають здатними укладати договори з іншими суб'єктами міжнародного права. Це певна набувна властивість такого роду інтеграційного об'єднання, яка дає змогу виступати від імені держави в межах повноважень визначених статутом чи договором про створення. Діяльність таких об'єднань як окремих суб'єктів є певною альтернативою світової торгівлі, яка покликана розвивати міжнародний обмін загалом.

За умов збільшення рівня економічної інтеграції та підвищення рівня складності щодо її правового регулювання, як конкретними державними нормами, так і нормами загального міжнародного та економічного права, доцільним видається, з теоретико-правової точки зору, виокремлення міжнародної економічної інтеграції в самостійну підгалузь міжнародного економічного права з наступною детальною розробкою нових інститутів та нового термінологічного наповнення, яке є витребуваним. Ця підгалузь буде важливою не стільки в правотворчому сенсі, як передусім – у правозастосовному, для уникнення негативних аспектів через відсутність правового регулювання, оскільки останнє покликане вчасно об'єктивувати динаміку життєвих змін для балансу суспільних відносин.

Багатогранність піднятих та нерозроблених теоретико-правових питань не надає можливість їх повного вирішення у межах даної наукової статті, але закликає науковий потенціал до нових досліджень та окреслює основний їх напрям. Міжнародно-правові механізми регулювання економічних процесів потребують теоретико-правового оновлення та дослідження, зіставлення різних співвідношень багатьох інтеграційних моментів. Ретельній перевірці підлягає достатність кількості наявних міжнародно-правових механізмів, які були б здатними забезпечити засади міжнародного права з врахуванням всіх внутрішньодержавних передумов. Постає питання потреби створення і нових механізмів.

Такі методи теорії права як порівняння, аналіз, класифікація, діалектичний підхід та метод тлумачення нормативно-правових актів у методиці такого комплексного дослідження, здатні слугувати надійними інструментами у пізнанні, що сприятимуть повному вивченню та призведуть до наукових висновків, які «приречені» з

часом бути використаними практично. Таким дослідженням передбачається вагомий вклад в теорію міжнародного економічного права, а також вирішення низки практичних проблем пов'язаних з розвитком фінансів окремих держав.

Розвиток економічних відносин неможливий без орієнтації на міжнародні зв'язки, як і будь-які прогресивні зміни – без чіткої злагодженої міжнародної співпраці. Самостійність української економіки не передбачає її повне відокремлення від світового економічного простору. Тому, питання колективного «суверенітету» об'єднань, союзів тощо, в теоретико-правовому сенсі, залишається невирішеним та недослідженим, тобто справою можливого майбутнього.

ПРОЯВИ ЕТНІЧНОГО ПРОФАЙЛІНГУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

ОБУШКО В. В.

*старший викладач кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Розбудова України як правової, демократичної держави вимагає забезпечення та підтримки правопорядку і дотримання прав і свобод людини і громадянина. В умовах глобалізаційних процесів правоохоронні органи дедалі більше використовують в своїй діяльності новітні та сучасні технології. Однією з таких технологій є саме профайлінг, тобто профілювання.

Дослідженням проблем профайлінгу займаються такі вчені як: О. Бандурка, В. Бакальчук, Ю. Белоусов, О. Катуніна, О. Мартиненко, О. Подільчак.

Загалом, профайлінг – це сукупність психологічних методів і методик оцінки та прогнозування поведінки особи на основі аналізу найбільш інформативних приватних ознак, характеристик зовнішності, вербальної і невербальної поведінки.

Так, процес профайлінгу повинен здійснюватись на підставі статистичних показників, які визначаються за спеціальною системою групування достовірних факторів. Проте, реальні сьогодення вказують на високий ріст ксенофобії та расизму в українському суспільстві.

Етнічний профайлінг – це будь-яка дія, вчинена представником влади відносно особи, або групи осіб з метою забезпечення безпеки або

громадського порядку, яка базується на її фактичному або уявному членстві в групі, визначеній за расовою ознакою, кольором шкіри, етнічним чи національним походженням, або релігією без фактичних підстав чи обґрунтованої підозри, що призвело до нерівного поводження з цією особою або групою. Тобто, етнічний профайлінг базується на припущеннях про наявність зв'язку між схильністю до правопорушення та етнічним походженням особи. Подібний підхід використовується працівниками правоохоронних органів, який ґрунтується не на об'єктивних підставах для підозри у злочині, а узагальнень щодо національності, етнічного походження, релігії [1, с. 168].

На практиці, працівники правоохоронних органів приділяють більш прискіпливу увагу особам, які відрізняються своєю зовнішністю, підлягають більш частій перевірці документів, вуличних оглядах, затриманні та доставленні до відділення поліції.

Такі дії заборонені Конституцією України та міжнародними документами. Зокрема, стаття 5 Конвенції ООН проти расової дискримінації вимагає однакового ставлення до усіх з боку правоохоронних органів. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права забороняє свавільні затримання, наголошуючи на тому, що будь-яке затримання має бути обґрунтованим і відповідати передбаченій законом процедурі.

Наприклад, в діяльності патрульної поліції, етнічним профайлінгом або забороненими діями є безпідставна перевірка документів осіб на вулиці; безпідставна перевірка наявності посвідки на проживання/візи осіб, що не є резидентами/громадянами; масова перевірка документів у місцях компактного перебування/проживання меншин [2, с. 134].

Отже, для забезпечення суспільної безпеки та громадського порядку працівники правоохоронних органів повинні чітко розуміти поняття етнічного профайлінгу, використовувати лише статистично обґрунтовані дані, дотримуватись принципів прав людини, демократизму та верховенства права.

Також, важливим кроком для протидії проявам етнічного профайлінгу та расової дискримінації є створення ефективних та дієвих механізмів для підтримки та консультації жертв расової дискримінації та забезпечити відповідальність осіб, що вчиняють подібні діяння.

Список літератури:

1. Дідковська-Бідюк М. Профайлінг як метод профілактики протиправних дій. *Юридична психологія*. 2017. № 2 (21). С. 165–173.

2. Дручек О. Профайлінг як метод забезпечення державної безпеки і громадського порядку: проблеми застосування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 1, том 2. С. 132–136.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

ЦАП Г. І.

студентка юридичного факультету

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

Тема реалізації права завжди була актуальною, оскільки пов'язана з втіленням правових приписів у життя та їх здатністю до ефективного регулювання існуючих суспільних відносин. В сучасній Україні це питання досліджується першочергово, оскільки велика кількість змін в різних сферах суспільства потребує правової надбудови, оновлення законодавства, забезпечення принципу гуманізму в процесі реалізації права. Важлива роль реалізації права також зумовлюється необхідністю правового регулювання в цілому, адже завдяки зобов'язанням, дозволам і заборонам формується цивілізована держава на правових засадах. Право в загальному є невпинною роботою не лише державної влади, а й всього народу. В результаті така всеохопленість стає основою для будівництва належного суспільства.

Дана проблема розглядається у наукових працях багатьох науковців, адже активно зростає інтерес до вивчення проблематики реалізації права та багатьох аспектів підвищення ефективності правореалізації та правозастосування. Зокрема, доречно виділити праці вітчизняних дослідників: С. Алексєєва, С. Бобровник, О. Богініча, О. Зайчука, Н. Оніщенко, А. Піголкіна, О. Скакун, Ю. Тихомирова та інших.

Варто почати з того, що серед актуальних питань розвитку Української держави, проблема реалізації права є надзвичайно важливою і, як зазначено раніше, неоднозначною. Якщо говорити про значення поняття правової реалізації, то складно знайти єдине розуміння, навіть не зважаючи на те, що дане питання розглядалось ще багато років тому. Кожен науковець трактує по своєму поняття реалізації права ще через те, що у деяких країнах існує дворівнева система законодавства (федеративна та республіканська).

В загальному, під реалізацією права, більшість авторів з дотриманням позиції нормативного трактування, розуміють

фактичне здійснення правових приписів у поведінці, діяльності (бездіяльності) суб'єктів права [1, с. 129].

Насправді не самі правові установки мають особливе значення для суспільства, а, як зазначає Л. Явич, їх втілення у діяльність людей здатне рухати культуру і технічний прогрес, впливати на соціальну та політичну культуру суспільства [2, с. 201].

На думку Л. Воеводіна, у випадку реалізації права має місце втілення цілого комплексу норм, бо права та свободи знаходять закріплення не в одному, а в багатьох нормативно-правових актах. Якщо говорити про саме здійснення права, то відновлення та захист прав і свобод людини в разі їх порушення допускають більш широкий арсенал заходів, ніж усунення порушень тієї чи іншої правової норми. Отже за твердженням науковця, реалізація права відбувається під час здійснення виключно управомочуючих норм і не поширюється на інші їх різновиди [3, с. 160].

Доречною є думка про те, що реалізація правових норм завжди передбачає наявність причинного зв'язку між юридичною регламентацією певних соціальних стосунків та набуттям ними впорядкованого стану. У зв'язку з цим, реалізацію правових норм слід відрізнити від тих проявів людської поведінки, які хоча і узгоджуються з правовими приписами, але стимулюються різноманітними неюридичними чинниками (наприклад, власними переконаннями особи, релігійними настановами, чинниками біологічного порядку), що діють в одному напрямі з нормами права [4, с. 405]. Вказана ознака характеризує конкретно-юридичний вимір процесу реалізації.

Реалізація права в сучасній Україні наочно показує дієвість і ефективність правотворчості. У разі повсюдної відмови від реалізації будь-яких правових норм, останні можуть назавжди залишитися лише ідеальною моделлю, «мертвим правом», викладеним на папері і похованим у просторах бібліографічної статистики [5, с. 254]. Саме проблема ефективності реалізації правових норм є провідною, адже від наслідків, результату залежить якість реалізації правових норм. На даному етапі реалізації права в Україні, можна помітити взаємний зв'язок з громадянами, а це вже надія на перспективне майбутнє і можливість значно підвищити авторитет країни в світі.

Звертаючись до основних проблем реалізації права в сучасній Україні, варто сказати про декілька форм реалізації, котрі спрямовані на здійснення закладених в них правил поведінки. Серед таких форм є наступні: використання, дотримання, виконання. Саме завдяки належному здійсненні можливостей, що випливають із дозволів, прояву того, що суб'єкт правовідносин співвідносить свою поведінку з юридичними заборонами та дії суб'єктів щодо здійснення зобов'язань,

покладеними на них правовими приписами, можна прогнозувати уникнення основних проблем реалізації права в сучасній Україні.

Особливою формою реалізації є застосування норм права, що загальноприйнято визначається у правовій науці як здійснювана в процедурно-процесуальному порядку владно-організуюча діяльність компетентних державних органів та посадових осіб, спрямована на вирішення конкретних справ шляхом видання індивідуальних правових приписів, тобто ухвалення на основі норм права владного рішення в конкретній справі. Основне соціальне призначення застосування правових норм полягає у створенні умов та забезпеченні здійснення інших форм реалізації норм права. Саме від якості та ефективності діяльності у застосуванні норм права в багатьох випадках залежить реальне втілення правових приписів у правовій дійсності, свідомо-вольових діях людей [6, с. 25].

Таким чином, проблеми реалізації права в сучасній Україні піддаються виправленню і це говорить про перспективи держави в майбутньому займати належну позицію серед безлічі провідних держав світу. Також варто зазначити, що в процесі реалізації норм права складаються реальні суспільні відносини, виявляються недоліки у чинному законодавстві, що є показником ефективності правових норм. Вирішення проблем реалізації права в сучасній Україні передусє створенню сучасної цивілізованої держави з належним правовим підґрунтям. Але насамперед реалізація права в Україні повинна супроводжуватись постійною підтримкою населення, бо в іншому випадку навіть найідеальніша правова система буде порожньою і недієвою без позитивної реакції від громадян і їх бажання слідувати законам.

Список літератури:

1. Рабінович П.М. Природне право: діалектика приватного й публічного. *Право України*. 2004. № 9. С. 61–64.
2. Явич Л.С. Общая теория права. Л.: Изд-во ЛГУ, 1976. 298 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/249456/>
3. Воеводин Л.Д. Юридичний статус особистості. К. : Атіка, 2009. 320 с.
4. Загальна теорія держави і права. М. В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін. Харків: Право, 2009. 584 с.
5. Сливка С.С. Юридична деонтологія. Підручник. Вид. 2-е, перероб. і доп. К.: Атіка, 2003. 320 с.
6. Власов Ю.Л. Окремі проблеми реалізації норм права у практичній діяльності органів судової влади. *Держава і право. Юридичні і політичні науки: Збірник наукових праць*. 2005. Випуск 29. С. 22–26.

НАПРЯМ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО

УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКІ ПРОЕКТИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

ГНІЛУША С. І.

аспірант за наук. спеціальністю «081-Право»

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

м. Київ, Україна

Україна та Канада мають давню історію становлення двосторонніх відносин, що зумовлюється головним фактором – наявністю української діаспори на території Канади, що стало фундаментом для затвердження «особливого партнерства» на офіційному рівні [1]. Канада залишається одним із найсильніших міжнародних прихильників України та її демократичних й економічних реформ.

Ще з початку незалежності нашої держави, Канадою здійснюється підтримка верховенства закону, демократичного розвитку та належного управління через компетентну, незалежну судову систему та ефективні, прозорі суди. Отже, українсько-канадську співпрацю щодо вдосконалення судової системи в Україні слід розділити на етапи, що супроводжуються реалізацією певного двостороннього проекту (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи українсько-канадських відносин у сфері судочинства

Етап	Період етапу	Назва проекту, що діяв на даному етапі
1	1996–2002 рр.	Проект співпраці з питань судової реформи
2	2003–2004 рр.	Рекомендаційний проект щодо інституційного розвитку Агентства Державної судової адміністрації України
3	2006–2010 рр.	Проект судового співробітництва (далі – CUJCP)
4	2012–2015 рр.	Проект «Освіта суддів – для економічного розвитку»
5	2016–2020 рр.	Проект підтримки судової реформи (далі – SJRP)

Для порівняння візьмемо 2 проекти в різні етапи розвитку відносин: CUJCP [2] та SJRP [3]. За мету CUJCP слід вважати підвищення якості правосуддя в Україні за допомогою таких основних цінностей: неупередженість судових рішень, судова творчість та ретельність, доступність судів для громадськості та ефективність судової адміністрації. В той час, як діючий проект SJRP спрямований на розвиток та реформування правосуддя, демократичне управління, розробку та впровадження відповідної політики.

Під час дії проекту CUJCP Канада була зосереджена на трьох сферах судової допомоги:

1. Доступність до правосуддя, що відображалася у поліпшенні доступу до правосуддя та підвищенні ефективності, справедливості та прозорості судових операцій;

2. Судова підготовка з розширенням спроможності Академії суддів України та її регіональних відділень планувати, розробляти та реалізовувати відповідні судові освітні програми;

3. Прозорість правосуддя, сутність якої у посиленні обізнаності громадськості про роль судової влади та покращення комунікації між судами та громадськістю.

Проект SJRP передбачав зміцнення потенціалу Національної школи Суддів України, які навчають тренерів з судової освіти щодо питань навчання принципів та запровадження судового вирішення спорів в Україні. Для отримання прогнозованих результатів було розроблено 3-х компонентний підхід:

- допомога впровадження реформ задля розширення можливостей органів судової влади;

- забезпечення прозорості процедури відбору кандидатів у судді, впровадження підзвітності;

- гарантування високого рівня відкритості та доступності правосуддя, співпраця з представниками ЗМІ та громадських організацій задля реалізації обізнаності громадян щодо роботи судової системи в Україні.

Так, найбільш вагомим досягненням є забезпечення підготовки новопризначених суддів Верховного Суду та деяких регіональних Головних суддів, а також допомога Вищій кваліфікаційній комісії у створенні процедури кваліфікації судових призначень.

У підсумку, основою відмінною рисою є те, що перший проект спрямований на вдосконалення судової системи, а другий – на її реформування. Отже, в рамках українсько-канадської співпраці щодо вдосконалення судової системи в Україні на всіх етапах розвитку було розроблено наступні важливі документи,

рекомендаційні листи, що в подальшому були впровадженні у вигляді нормативно-правових актів та законопроектів [4]:

1. Етичні рекомендації для суддів;
2. Кодекс поведінки та процедурних правил щодо дисципліни суддів;
3. Впровадження канадської практики, політики та законодавчих/регуляторних гарантії в форматі Плані дій;
4. Рекомендації щодо підвищення потенціалу вищого судового адміністративного персоналу, освіта персоналу як тренерів та розробка навчальних програм для реєстраторів та судових адміністраторів;
5. Посилення управлінської звітності, збору статистики суду, судової діяльності та результатів роботи суду;
6. Впорядкування процесів управління потоком справ та досудових процесів, включаючи картографування процесів, покращене обслуговування клієнтів та реінжиніринг бізнес-процесів;
7. Складання та вивчення законів, пов'язаних з питанням гендерної рівності серед суддів.

Список літератури:

1. Декларація про відносини між Україною і Канадою від 22.09.1991 // Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1992. № 1. С. 203.
2. Project profile – Canada-Ukraine Judicial Cooperation. Government of Canada: веб-сайт. URL: <https://w05.international.gc.ca/projectbrowser-banqueprojets/project-projet/details/z020697001?Lang=eng> (дата звернення: 16.05.2020).
3. Project profile – Support to Judicial Reform in Ukraine. Government of Canada: веб-сайт. URL: <https://w05.international.gc.ca/projectbrowser-banqueprojets/project-projet/details/D000727001> (дата звернення: 16.05.2020).
4. Звіт про результати першої програми моніторингу судових процесів в Україні: дотримання права на справедливий суд у судових процесах України. Центр політико-правових реформ: веб-сайт. URL: https://pravo.org.ua/img/books/files/1529318084rovny_zvit_sud.pdf (дата звернення: 16.05.2020).

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВА НА ГІДНИЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

ДОВГАНЬ Ю. С.

студентка юридичного факультету

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Право на гідний рівень життя – це одне з основних соціальних прав людини, яке гарантує людині задоволення всіх своїх базових потреб та сприяє її розвитку. Рівень забезпеченості та реалізації цього права залежить від економічного рівня держави та її ресурсів. У світі це право є одним з базових та реалізація його підтримується всією світовою спільнотою. Найголовнішою проблемою забезпечення цього права є недостатній економічний розвиток нашої держави, тому економічна складова відіграє дуже важливу роль у механізмі забезпечення права на гідний рівень життя. Держава шляхом реформ має покращувати фінансові показники та сприяти досягненню гідного рівня життя працездатному населенню та достатнього рівня життя всім іншим, тому що встановлення такої мінімальної заробітної плати, як 4723 гривні, не може забезпечувати реалізацію даного права.

У нашій державі велика кількість бідного населення, яке не може забезпечити себе елементарними благами для нормального існування. У січні 2020 року колишній прем'єр – міністр Олексій Гончарук заявив, що в Україні наразі більше ніж 10 млн людей досі живуть за межею бідності. Проблема бідності та зменшення населення, яке проживає за її межами є актуальним питанням для всієї міжнародної спільноти.

В різних країнах світу фахівці Світового банку використовують абсолютний показник, який враховує споживання однією особою абсолютно необхідних товарів для виживання індивіда на рівні 5 дол. США на день (для країн Центральної і Східної Європи та СНД), на умовах паритету купівельної спроможності відповідно як міру бідності [1]. Таким чином, якщо людина витрачає на проживання менше 150 дол. США в місяць, вважається, що вона живе за межею бідності. Виходячи з наведеного, можна легко проаналізувати, що в Україні велика кількість населення знаходиться за межею бідності і це навіть за підтримки держави, яка може виплачувати мінімальний прожитковий мінімум. За допомогою простих обчислень ми визначаємо, що прожитковий мінімум

для працездатної особи, який встановлений на 1 січня 2020 року це 2102 гривні, становить практично 78 дол. США.

Держава встановлює підтримку для своїх громадян у вигляді мізерних заробітних плат та соціальних виплат, що і відносить людей до тих, які проживають за межею бідності. На даний час, у зв'язку з економічними проблемами, Україна не може забезпечити гідне життя кожному громадянину.

Великою проблемою в нашій державі є належність працездатного населення до бідного, тому що знову ж таки мінімальний рівень заробітної плати становить менше за 150 дол. США або трішки вищим. Громадянин працює і повинен отримувати гідну заробітну плату, але держава не може гарантувати цього. Якщо держава забезпечує достатній рівень життя, то питання щодо захисту населення від бідності не стоїть на порядку денному.

Також дослідивши питання права на гідний рівень життя досить значною проблемою є те, що законодавство не встановлює поняття «достатній життєвий рівень». Вважаємо, що це є серйозною перепорою. Звернемось до думки дослідників: О. П. Берєбіна під гідним рівнем життя розуміє забезпеченість населення необхідними для життя матеріальними та культурними благами. У фаховій літературі гідний рівень життя, передусім пов'язують із належними заробітними платами та соціальними виплатами. На нашу думку, гідний рівень життя – це рівень життя громадян, коли в достатній мірі задоволені всі її потреби і завдяки такому рівню життя вона може реалізовувати себе в різних сферах

Для реалізації даного права основою є сталий економічний розвиток, який, на нашу думку, сприятиме створенню можливостей та умов для гідного життя громадян. Вважаємо, що такі складові економічної політики як збільшення податків абсолютно не посприяють розвитку малого та середнього бізнесу. Держава має створювати більш ліберальну економічну модель, яка може наповнювати бюджет податками в повній мірі, і чим більше громадян буде створювати бізнес, тим менше держава буде платити допомоги і підтримувати їх. І в майбутньому можливо виникне можливість виплачувати безумовний дохід нашим громадянам.

На нашу думку, держава не справляється в повній мірі з реалізацією права на гідний рівень життя, тому що більшість населення України є бідним і держава не достатньо сприяє досягненню такого рівня.

Вважаємо, що окремої уваги заслуговує питання вдосконалення нормативної бази та пристосування до нових критеріїв формування гідного рівня життя, а саме Закон України «Про прожитковий мінімум», на нашу думку, беззаперечно потребує оновлення. Ми

пропонуємо, насамперед, збільшити прожитковий мінімум для громадян, що і дасть змогу забезпечити частково гідний рівень життя українцям.

Список літератури:

1. Хомяк М. Я. Бідність в Україні: сучасні виміри // Грані. 2014. – № 3. – С. 146–147 / [Електронний ресурс] URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_3_25 (дата звернення 17.05.2020 р.)

КОРУПЦІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

ЗЕМЛЯНКО М. С.

студентка юридичного факультету

Науковий керівник: НАЛИВАЙКО Л. Р.

доктор юридичних наук, професор, проректор

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Корупція в Україні та дослідження шляхів її подолання є однією з найважливіших проблем, яку намагається вирішити українська влада. Корупція провокує в державі кризові явища, що негативно впливає на економіку, а також перешкоджає налагодженню відносин між громадянами країни та владою. Незважаючи на досить активне вивчення цієї проблеми, на сьогоднішній день відсутніми є дієві заходи подолання або зниження корупції в країні.

Питання проблеми корупції піднімається у працях багатьох вчених, зокрема: Н. Акімова, Н. Бородаєнко, О. Казаченкова, Н. Сторчілова, С. Сулакшин та інші.

Згідно Закону України «Про запобігання корупції», корупція – використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

Недоліками системи соціального захисту громадян в Україні можна вважати надмірну бюрократизованість, складність процедур

звернення громадян за призначенням соціальної допомоги чи наданням соціальних послуг.

Аналіз даних рейтингу «Transparency International» засвідчує, що найменш корумпованими є держави Західної цивілізації (Західна Європа, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія), що в цілому не є дивним. Так, найнижча у світі корупція у Данії (90 балів), Новій Зеландії (90 балів), Фінляндії (89 балів), Швеції (88 балів) та Швейцарії (86 балів). Помірна корупція у Японії (73 бали). Корупція вище середнього також і в державах Латинської Америки. У державах інших цивілізацій рівень корупції в цілому є значно вищим. Найкорумпованішими є мусульманські держави (максимум – Сомалі, мінімум – ОАЕ) та держави Африки (максимум – Південний Судан, мінімум – Ботсвана). Індекс корупції в державах Африки на південь від Сахари складає 32 бали. Найвищий у світі індекс прийняття корупції в таких державах, як Сомалі (8 балів), Південний Судан (12 балів), Сирія (14 балів) та Афганістан (15 балів). Такі відмінності пояснюються дією цілої низки факторів, в першу чергу різними культурними цінностями, станом економічного розвитку, а також особливостями політико-правового розвитку відповідних держав [2].

Є підхід, згідно з яким одним із найефективніших антикорупційних чинників є особливості протестантської культури. На думку прихильників цього підходу, корумпованим є не держава, а її народ, тому що саме його культура визначає рівень корумпованості країни.

Згідно з повідомленням, зробленим міжнародною організацією Transparency International, за останні роки Україна дещо поліпшила свої позиції в рейтингу «Індекс сприйняття корупції». За результатами опитувань експертів та представників бізнесу, наша держава набрала 32 бали зі ста можливих, на два бали більше, ніж у 2017 році, і посіла 122-е місце за підсумками 2018 року, розділивши його з Малі, Малаві та Ліберією. Адже країни які набирають від 31 до 60 балів, називають країнами, що «намагаються боротися з корупцією». Україна потрапила до цієї групи лише за підсумками року [3].

Корупція є негативним соціальним явищем, яке існує майже у всіх країнах світу, але конкретний рівень розвитку значно відрізняється. Використовуючи дані «Transparency International» можна стверджувати, що найнижчий рівень корупції в розвинутих державах Західної цивілізації, а також в Сінгапурі та Японії. До країн з низькою або помірною корупцією можна віднести заможні держави Азії, Близького Сходу, окремі держави Центральної Європи.

Отже, враховуючи те, що процес законодавчого реформування окремих інституцій, які сприяють боротьбі у сфері протидії корупції продовжуються. Також затребуваними є наукові пошуки у сфері зміцнення міжнародного співробітництва боротьби з корупцією та участі у цьому процесі України.

Список літератури:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 540-ІХ. Ст. 2056.
2. Тимчук О.Л. Корупція в сучасному світі: порівняльно-кримінологічний аналіз. 2018. № 7 (2). С. 479–483. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_7\(2\)_41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_7(2)_41).
3. Круглова О.О. Протидія корупції: загальносвітові тенденції / Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро: ДДУВС. 2019. С. 67–69.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ РЕГЛАМЕНТУ GDPR ЯК МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ

КАЗІК Т. В.

*аспірантка за наук. спеціальністю «081-Право»
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, Україна*

Питанню інформаційної безпеки, а також захисту персональних даних громадян приділяється особлива увага серед країн Європейського Союзу (далі – ЄС). Це обумовлено тим, що інформатизація і обробка даних набули широкого поширення у всіх сферах діяльності людини, в тому числі і в зберіганні як особистих, так і робочих даних.

Перед суспільством постають нові загрози: використання еволюційних підходів Інтернет-маркетингу, вистежування місцезнаходження за GPS-трекінгом та крадіжку або витік персональних даних, що отримуються компанія-гігантами, наприклад, як випадки у таких відомих компаніях: Європейське космічне агентство (ESA) [1], Yahoo [2], Facebook, Twitter та ін.

Подібні події стали основними чинниками для відмови ЄС від Директиви 95/46/ЄС [3] та ухвалення нового регламенту – Загальний

регламент з захисту персональних даних № 2016/679 (далі – Регламент GDPR) [4].

В рамках виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України (анг. Visa Liberalisation Action Plan; далі – VLAP) [5] відповідно до першого блоку зазначеного документу у 2010 році набув чинності Закон України «Про захист персональних даних» № 2297-VI [6]. Таким чином, Україна виконала свої зобов'язання у зазначеній сфері.

Однак постає питання: *Чи обов'язково Україні імплементувати новий Регламент GDPR до національного законодавства?*

Дійсно, Регламент GDPR було ухвалено в травні 2016 року та його імплементація до українського законодавства не вимагається в рамках VLAP. Однак, спостерігаються 2 важливих фактори, що суперечать даному твердженню, а саме:

– у Статті 15 «Про захист персональних даних» в Угоді про Асоціацію між Україною та ЄС (далі – Угода), що була підписана двома сторонами у червні 2014 року, Україна підтверджує співробітництво щодо забезпечення «...належного рівня захисту персональних даних відповідно до найвищих європейських та міжнародних стандартів, зокрема відповідних документів Ради Європи» [7].

– в завданні 11 Плану заходів щодо виконання Угоди, що затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 1106 від 25 жовтня 2017 року, серед пунктів вдосконалення національного законодавства щодо захисту персональних даних та його подальшого приведення у відповідність з Регламентом GDPR зазначається: «...розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту щодо внесення відповідних змін до Закону України «Про захист персональних даних»...» [8].

Стосовно завдання 11, у першій версії Плану було визначено строк виконання – до 25 травня 2018 року. І вже у другій версії Плану від 20 листопада 2019 внесені зміни — дедлайн було подовжено до 25 травня 2020 року з корективом графі відповідальних осіб та вказано, що причиною є порушення строку виконання попереднього зобов'язання [9].

Як підсумок, Україна зобов'язалася адаптувати національне законодавство у відповідність з Регламентом GDPR, що засвідчується у двох документах на державному рівні, однак відповідальні органи, на яких покладено виконання цього завдання систематично порушують термін його здачі. На сьогодні, коли до дедлайну залишається декілька днів, немає жодної інформації щодо розробки відповідного документу у сфері захисту персональних даних.

Постійне відкладання вирішення даного питання відбивається, в першу чергу, на представниках бізнесу. Так, незалежно від проведених заходів стосовно впровадження GDPR, його вимоги розповсюджуватимуться на українські компанії, що прагнуть до співробітництва з компаніями-резидентами ЄС. Саме тому, створення дієвого механізму, проходження необхідних законодавчих процедур з посиленням інституційної спроможності держави у сфері захисту персональних даних є пріоритетним напрямом на шляху до становлення України на одну сходинку з державами ЄС.

Список літератури:

1. Hacked Yahoo Data Is for Sale on Dark Web. The New York Times: веб-сайт. URL: <https://www.nytimes.com/2016/12/15/technology/hacked-yahoo-data-for-sale-dark-web.html> (дата звернення: 14.05.2020).
2. Attackers hack European Space Agency, leak thousands of credentials 'for the lulz'. Computerworld: веб-сайт. URL: <https://www.computerworld.com/article/3014539/attackers-hack-european-space-agency-leak-thousands-of-credentials-for-the-lulz.html> (дата звернення: 14.05.2020).
3. Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних»: Документ № 994_242 від 24 жовтня 1995 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994-242> (дата звернення: 14.05.2020).
4. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних): Документ № 984_008-16 від 27 квітня 2016 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16 (дата звернення: 14.05.2020).
5. Action Plan On Visa Liberalisation. International organization for Migration: веб-сайт. URL: <http://iom.org.ua/en/legislation/migration-related-legislation/action-plan-on-visa-liberalisation.html> (дата звернення: 14.05.2020).
6. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 14.05.2020).
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Документ № 987_011 від 30 листопада 2015 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 14.05.2020).

8. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанова Кабінетів Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 1106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF> (дата звернення: 14.05.2020).
9. Про внесення змін до плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанова Кабінетів Міністрів України від 20 листопада 2019 року № 1005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1005-2019-%D0%BF#n8> (дата звернення: 14.05.2020).

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

СЛОБОДЯН В. Д.

студентка юридичного факультету

Науковий керівник: НАЛИВАЙКО О. І.

кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

В українській державі фактично кожні вибори до органів місцевого самоврядування відбувались за новими правилами (виняток – місцеві вибори 1998–2002 рр.). На місцевих виборах застосувалися вже усі можливі виборчі системи (мажоритарна, змішана, пропорційна, пропорційна з відкритими партійними списками тощо). Необхідно зазначити, що український уряд у співпраці з парламентом намагався знайти таку найоптимальнішу модель формування місцевих влад, щоб влада була найефективнішою, а інститути громадянського суспільства були задіяні у виборчому процесі. Сьогодні актуальним є аналіз функціонування системи виборів та за його результатами (уроками виборів) проведення її подальшої модернізації.

Проблемі організації та проведення місцевих виборів, реформуванню виборчого процесу присвячено ряд досліджень вітчизняних учених та практиків, таких як: І. Галіахметов, М. Головатий, Б. Калиновський, Ю. Ключковський, О. Ковальчук, І. Козюра, А. Колодій, С. Серьогіна, Т. Стешенко, О. Стогова, О. Ярошук та ін.

Досліджуваний механізм формує і вдосконалює вітчизняний парламент, який діє як із позицій задоволення потреб суспільства, так і власних амбітних – закріплення парламентських партій на місцевому рівні з метою збереження на наступних місцевих виборах своєї присутності в парламенті [1]. Наприклад, з партійних позицій задоволенню амбіцій партій сприяли місцеві вибори 2015 р.

Вибори до органів місцевого самоврядування в Україні 2015 р. проходили як за мажоритарною виборчою системою (традиційно для сільських, селищних рад та обрання голів громад), так і вперше за відкритими партійними списками (обласні, районні, міські ради та районні в містах) відповідно до Закону України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 р. Відповідно до якого, вибори депутатів Верховної Ради АРК, обласних, районних, міських, районних у містах рад проводяться за пропорційною виборчою системою в багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками місцевих організацій політичних партій із закріпленням кандидатів за територіальними виборчими округами, на які поділяється багатомандатний виборчий округ, що збігається з територією відповідно АРК, області, району, району в місті, територією міста згідно з чинним адміністративно-територіальним устроєм або територією утвореної відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» об'єднаної міської територіальної громади [2].

Вибори міського (міст, кількість виборців у яких дорівнює або є більшою ніж 90 тис.) голови проводилися за мажоритарною системою абсолютної більшості в єдиному одномандатному виборчому окрузі, що збігається з територією міста згідно з чинним адміністративно-територіальним устроєм або територією об'єднаної міської громади, а вибори сільського, селищного, міського (міст, кількість виборців у яких є меншою ніж 90 тис.) голови проводяться за мажоритарною системою відносної більшості.

Загальний склад (кількість депутатів) сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради визначається залежно від кількості виборців, які належать до територіальних громад сіл, селищ, міст, проживають на території району в місті, району, області. Загальний склад місцевих рад за зазначеної чисельності виборців міг становити від 12 (сільська рада) до 120 (Київська міська рада) осіб.

Місцеві вибори в Україні – це не лише виборчий процес, а й велика загальнодержавна політика. На них формуються та реалізуються місцеві програми соціально-економічного розвитку, місцеві еліти та партійні групи впливу. Таку політику покликані забезпечувати і формують політичні партії – конституційні

інструменти зв'язку між виборцями та органами місцевого самоврядування. Основи місцевої політики в демократичних європейських країнах закладаються на місцевих виборах, на яких політичні партії та їх блоки пропонують виборцям свої варіанти рішень місцевих проблем. Таким чином, система місцевих виборів у цих країнах ґрунтується на партійних традиціях. В Україні така традиція лише закладається, адже партії мають персоналізоване забарвлення і ще не стали в основному ідеологічними. Водночас партії є лише інструментом реалізації ефективної муніципальної політики [3, с. 204–205]. Конфлікти, що виникають на місцевому рівні мають вирішуватися політичними партіями відкрито шляхом політизації та демократизації місцевого самоуправління.

Отже, чинне законодавство про місцеві вибори є ще досить недосконалим, адже воно не вирішує, наприклад, проблеми формування місцевих рад та не створює оптимальних умов для самого процесу проведення виборів. Найголовніше – новообрані ради представляють переважно компромісні позиції політичних партій більшості, а не інтереси громад або їх спільні інтереси. Необхідно провести ряд виїзних комітетських та парламентських слухань у різних регіонах України з приводу вдосконалення законодавства про місцеві вибори та вивчення громадської думки стосовно застосування їх норм. Народні обранці та представники уряду зможуть на місцях пересвідчитись в наявності проблемних положеннях чинного виборчого законодавства, що потребує удосконалення.

Список літератури:

1. Балабан Р.В. Теорія виборчої системи / Р.В. Балабан. Київ : Либідь, 2007. 112 с.
2. Про місцеві вибори : Закон України від 04.07.2015 р. № 595-УШ. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 37–38. Ст. 366.
3. Місцева влада в країнах пострадянського простору : монографія / П.В. Ворона, В.А. Гошовська, І.П. Лопушинський та ін. Полтава: Ш.І. Шевченко, 2016. 528 с

ЗНАЧЕННЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ОКРЕМОЇ ДУМКИ СУДДІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ХМАРУК Т. В.

здобувач кафедри державно-правових дисциплін

Навчально-науковий інститут права імені І. Малиновського

Національного університету «Острозька академія»

м. Острог, Рівненська область, Україна

Стаття 149 Конституції України гарантує незалежність і недоторканність судді Конституційного Суду України [1]. Саме з принципу незалежності як гарантії професійної діяльності судді впливає можливість судді висловлювати свою окрему думку у випадку, якщо в ході обговорення рішення та його ухвалення не було усунуто розбіжності в думках суддів та суддя не погоджується з прийнятим рішенням або з його аргументацією.

Порядок прийняття та публікації окремих думок суддів Конституційного Суду України врегульовано Законом України «Про Конституційний Суд України» та Регламентом Конституційного Суду України. Так, згідно ст. 93 спеціалізованого закону, який доповнює конституційно-правовий статус вітчизняного органу конституційної юрисдикції, суддя Конституційного Суду України, який підписав рішення, висновок, ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження у справі або про закриття конституційного провадження, може викласти окрему думку в строки, встановлені Регламентом. Суддя викладає окрему думку в письмовій формі, що додається до відповідного акта Суду та без зволікання оприлюднюється на офіційному веб-сайті Суду [2]. Будь-яке інше більш детальне нормативне регулювання інституту окремої думки в конституційному судочинстві відсутнє.

Зрозуміло, що мотиви прийняття окремої думки суддею у випадку, коли він голосував «за», та у випадку, коли він голосував «проти» прийняття рішення, є різними. З огляду на це окремі думки поділяють на два види: ті, які в цілому підтримують рішення суду, проте містять незгоду з мотивувальною частиною рішення (коли суддя голосував «за» прийняття рішення), та ті, які виражають незгоду як з аргументами суду, так і з самим рішенням (коли суддя голосував «проти»). Першу категорію науковці визначають як окрему думку згоди (*concurring opinion, concurrence*), а другу – як окрему думку незгоди (*dissenting opinion, dissent*) [3, с. 163].

Саме на підставі вищезазначеного критерію згоди / незгоди з рішенням, висновком суду, вчені й дають визначення поняттю окремої думки судді Конституційного Суду України. Так, М.В. Вітрук

визначає окрему думку судді Конституційного Суду України як офіційно виражену думку судді, яка не збігається з позицією більшості суддів щодо висновків, рішення або їх обґрунтування [4, с. 394]. Згідно позиції Д. Д. Липак окрема думка судді є процесуально-правовою формою викладу незгоди одного із суддів із рішенням суду загалом або викладенням обставин, що доповнюють мотивовану частину рішення (висновку), та спрямована на заперечення, уточнення або обґрунтування висновків і рішень суду [5, с. 134].

Відтак, окрема думка судді Конституційного Суду України фактично являє собою лише висловлення особистої позиції судді у справі, не породжуючи при цьому юридичних наслідків. Така правова природа інституту окремої думки неминуче призводить до виникнення питання про доцільність його існування, що може бути вирішене шляхом аналізу впливу його функціонування на суспільні відносини в державі. При цьому такий аналіз повинен бути здійснений крізь призму засад функціонування Конституційного Суду України як такого, що покликаний утверджувати верховенство права в Україні.

Конституційний Суд Італії теж свого часу розглядав можливість прийняття анонімних окремих думок, проте згодом відкинув цю ідею, оскільки вона представляє «занадто плюралістичний погляд на Конституцію» [6, с. 108]. І справді, від одностайності рішення багато в чому залежить авторитет колегії суддів. Для прикладу, винесення 10 окремих думок (з 13) до висновку Конституційного Суду України щодо законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) не додає йому «ваги» та переконливості. Хоча й вбачається, що така кількість окремих думок зумовлена перш за все не тим, що судді не погоджуються з рішенням суду чи його аргументацією, а з тим, що оцінка можливого обмеження прав та свобод людини і громадянина в результаті прийняття законопроекту унеможливується або ж щонайменше значно утруднюється наявністю великої кількості бланкетних норм. З огляду на це, висловлення окремої думки суддею фактично є його застереженням, адресованим законодавцю, щодо критеріїв оцінки законопроектів, які прийматимуться «на виконання» відповідних змін до Конституції в частині правосуддя.

Однією з переваг окремої думки є також сприяння прозорості здійснення конституційного контролю, а отже й зміцнення довіри до суду, який такий контроль здійснює. Як відомо, демократичне суспільство базується на принципах гласності та незалежного контролю, а отже не може опиратися лише на формальні повноваження його інститутів. Відкрите здійснення влади особливо

необхідне коли мова йде про конституційні суди: громадяни повинні розуміти причини, які призвели до того, що конституційний суд визнав нечинним закон, що раніше був прийнятий обраними ним депутатами в парламенті.

У свою чергу, окрема думка може пролити світло на процес прийняття рішення та, відповідно, сприяти його кращому розумінню. Беззаперечно, що таке свого роду додаткове обґрунтування впливає також й на легітимність конституційного суду, що відображає його суспільну підтримку, визнання та позитивне ставлення якомога більшої кількості громадян та є тісно пов'язаним з авторитетом органу конституційного контролю.

До переваг окремої думки відносять також її вплив на покращення діалогу з суспільством, органами державної влади тощо. Зокрема, відкрите відображення конкуруючих думок спонукає суспільство дискутувати, аргументувати, ініціювати прийняття нових законів або ж іншим чином виявляти, що законодавство фактично себе «дискредитувало».

Так, судді в окремій думці можуть вказати на необхідність внесення змін до законодавства, зазначаючи, що закон може бути протлумачений способом, протилежним тій меті, з якою його було прийнято. Або ж в окремій думці може привертатися увага медіа та суспільства з тією метою, щоб посилити тиск на законодавця для внесення змін до законів, які суспільство вважає несправедливими. З даної перспективи вбачається, що окремі думки не лише «згладжують» процес законодавчих змін та змін правових позицій суду, але й надають імпульс зазначеним процесам.

Окрім того, окремі думки також становлять науковий інтерес для вчених та практиків, оскільки досліджуються разом з рішеннями Конституційного Суду України в наукових статтях, дисертаціях, монографіях, тощо. Тексти окремих думок активно використовуються у навчальному процесі в юридичних вузах. Окремі думки аналізуються і самими суддями Конституційного Суду України під час розгляду справ з аналогічних питань. Адже вони містять доктринальні погляди на окремі аспекти справи, яка була на розгляді Конституційного Суду України [7, с. 56].

Отже, не зважаючи на побічні вигоди одногосного прийняття рішень Конституційним Судом України, позитивні аспекти існування інституту окремої думки значно їх перевищують – зокрема, кожна з «вигод» одногосних рішень може бути спростована «вигодою» можливості суддів публічно висловити незгоду з рішенням більшості. Наприклад, твердження про те, що відсутність окремих думок дозволяє зберегти авторитет суду та його рішень правильне лише частково. В довгостроковій перспективі, при

зміні з тих чи інших причин правових позицій суду, наявність окремих думок може зберегти авторитет суду, «виправдовуючи» прийняття протилежних рішень. Крім цього, необхідність захисту судді від політичного тиску через унеможливлення розкриття його особистої позиції щодо прийнятого рішення не може переважати над принципом незалежності судді та його правом на свободу думки та слова. Більше того, той факт, що рішення суду не містить конкретних результатів голосування «за» та «проти» рішення, вже є достатнім засобом захисту судді від зовнішнього тиску.

Окрім того, окрема думка, як зазначалося, сприяє прозорості здійснення конституційного судочинства, що безпосередньо впливає на легітимність Конституційного Суду України, а також може слугувати каталізатором внесення змін до законодавства та своєрідним «плацдармом» для зміни правових позицій суду.

Список літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 10.05.2020).
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> (дата звернення: 10.05.2020).
3. Laffranque J. Dissenting Opinion and Judicial Independence. *Juridica International*. 2003. № VIII. P. 162–172.
4. Витрук Н. В. Конституционное правосудие. Судебно-конституционное право и процесс: учеб. пособие. М.: Юрист, 2005. 592 с.
5. Лилак Д. Д. Інститут окремої думки в конституційному судочинстві (порівняльний аналіз). *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. № 4–5. С. 131–139.
6. Divide and concur: separate opinions and legal change. Thomas B. Bennett, Barry Friedman, Andrew D. Martin, & Susan N. Smelcer. 2015. P. 101–173.
7. Слінько Т. М. Правова природа окремої думки судді Конституційного Суду України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 11. С. 53–59.

ПРАВА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ВИБОРЧИХ КОМІСІЙ НА МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ В ЛАТВІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

ЧУБІРКО В. В.

*здобувач кафедри конституційного
права та порівняльного правознавства
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна*

Як відомо, участь у виборах до органів місцевого самоврядування є одним з ключових прав політичних партій. Актуальність вивчення досвіду конституційно-правового регулювання виборчого процесу саме в країнах Європейського Союзу зумовлюється останніми змінами до Конституції України [1], які підтвердили незворотність європейського та євроатлантичного курсу України. Прийнятий 19 грудня 2019 р. Виборчий кодекс України [2] зберіг систему виборчих комісій, що здійснюють підготовку та проведення місцевих виборів, яка існувала відповідно до Закон України «Про місцеві вибори» [3]. Таку систему наразі становлять: Центральна виборча комісія, що є виборчою комісією вищого рівня для всіх виборчих комісій з усіх місцевих виборів; територіальні виборчі комісії (виборча комісія Автономної Республіки Крим; обласні виборчі комісії; районні виборчі комісії; міські виборчі комісії; районні у містах виборчі комісії; селищні, сільські виборчі комісії); дільничні виборчі комісії.

Відповідно до ст. 203 Виборчого кодексу України територіальні виборчі комісії формуються у кількості не менше 9 і не більше 18 осіб. Право на подання кандидатур до складу територіальних виборчих комісій мають місцева організація політичної партії, про утворення депутатської фракції якої оголошено на першій черговій сесії Верховної Ради України поточного скликання та зареєстрована в установленому законом порядку у відповідній адміністративно-територіальній одиниці місцева організація політичної партії.

В Латвійській Республіці спостерігається доволі нетиповий підхід до законодавчого регулювання порядку формування виборчих комісій. Зокрема, на відміну від України, Республіки Польщі, Литовської Республіки та низки інших країн Європи, де порядок формування виборчих комісій на місцевих виборах регулюється відповідними законами про вибори [4; 5], в Латвійській Республіці цьому питанню присвячений спеціальний Закон Латвійської Республіки «Про виборчі комісії у містах республіканського значення, краях та дільничні виборчі комісії» [6]. Так, відповідно до

ст. 1 Закону Латвійської Республіки «Про виборчі комісії у містах республіканського значення, краях та дільничні виборчі комісії», для підготовки виборів в думу міста республіканського значення та крайову думу у кожному місті республіканського значення та краї із числа виборців формується відповідно виборча комісія міста республіканського значення та крайова виборча комісія у складі від 7 до 15 членів (точна кількість членів визначається відповідною думою), а також дільничні виборчі комісії у складі 7 членів. Також варто зазначити, що виборчі комісії міста республіканського значення та крайові виборчі комісії в Латвійській Республіці є постійними органами самоврядування, що діють протягом усього терміну повноважень відповідної думи, а їх повноваження припиняються з дня, коли новообрана дума створила нову відповідну виборчу комісію.

Виборча комісія міста республіканського значення або краю обирається думою відповідного міста республіканського значення або краю протягом трьох місяців після обрання цієї думи, а дільнична комісія формується виборчою комісією міста республіканського значення або краю в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією Латвійської Республіки. Закон Латвійської Республіки «Про виборчі комісії у містах республіканського значення, краях та дільничні виборчі комісії» встановлює вимоги до осіб, які можуть бути членами виборчих комісій. Так, відповідно до ст. 6 цього закону, виборча комісія міста республіканського значення або краю, а також дільничні виборчі комісії формуються з громадян Латвії, які володіють державною мовою і мають, щонайменше, загальну середню освіту. Водночас, встановлюються і відповідні обмеження щодо членства у цих виборчих комісіях. Наприклад, членом виборчої комісії не може бути депутат Сейму, депутат думи відповідного міста республіканського значення або крайової думи, а також особа, яка є кандидатом в депутати.

Як і в багатьох країнах Європи у Латвійській Республіці політичні партії мають право на участь у формуванні виборчих комісій на місцевих виборах. Право висувати і заявляти своїх представників в виборчу комісію мають:

- центральні, функціонуючі на постійній основі органи управління зареєстрованих політичних партій і їх об'єднань;
- кожен депутат відповідної думи;
- не менше 10 громадян Латвії, які мають право голосу (так звана група виборців).

При цьому, відповідно до ч. 3 ст. 8 Закону Латвійської Республіки «Про виборчі комісії у містах республіканського значення, краях та дільничні виборчі комісії», число кандидатів,

висунутих кожною політичною партією або об'єднанням політичних партій не повинно перевищувати загальну кількість членів, що обираються у відповідну виборчу комісію. Уповноважені особи зареєстрованих політичних партій мають право бути присутніми на засіданнях виборчих комісій за умови, що вони отримали дозвіл голови відповідної виборчої комісії та не перешкоджають роботі комісії. Як бачимо, на відміну від України, де кожна політична партія має право висунути не більше ніж по одній кандидатурі до складу відповідної територіальної виборчої комісії, в Латвійській Республіці кількість кандидатур, які має право висунути кожна політична партія відповідає загальній кількості членів відповідної комісії. Варто акцентувати увагу на тому, що в Латвійській Республіці кандидатури до складу відповідної виборчої комісії подає не місцева організація політичної партії, а безпосередньо центральні органи управління зареєстрованих політичних партій. Також чинне законодавство Латвійської Республіки, у порівнянні з законодавством України, визначає ширше коло суб'єктів, які поруч із політичними партіями мають право брати участь у формуванні виборчих комісій на місцевих виборах. Отже, законодавство Латвійській Республіці містить низку особливостей як щодо самого порядку формування виборчих комісій на місцевих виборах, так і стосовно участі політичних партій у цьому процесі.

Список літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n2630>
3. Про місцеві вибори : Закон України від 14 липня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#n223>
4. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20110210112/U/D20110112Lj.pdf>
5. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5883/asr>
6. Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju likums. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=35108>

НАПРЯМ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО ЗА НАБУВАЛЬНОЮ ДАВНІСТЮ: ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

АДАМОВИЧ О. О.

курсант

Науковий керівник: РЕЗВОРОВИЧ К. Р.

кандидат юридичних наук,

*завідувач кафедри цивільного права та процесу факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Правовий інститут набувальної давності бере свої витoki з періоду незалежної України, початок двадцять першого століття. Хоч він і має стародавні витoki, історію свого становлення, і практикується в цивільному законодавстві багатьох країн, в радянський період його розвиток був призупинений. Пояснити таку ситуацію можна тим, що політико-ідеологічне спрямування СРСР полягало у набутті державою всеосяжних прав власності як на об'єкти господарського спрямування, так і житлово-комунального, що унеможливило існування безхазяйного майна, або власник якого невідомий – в такому випадку воно повинно невідворотно переходити на рахунок держави. Після радянської епохи постала гостра проблема у відновленні економічної складової держави, у тому числі й пов'язаним з нею інститутом набувальної давності, що має вагомий вплив на розвиток економічних відносин, оскільки є правовим механізмом забезпечення ефективності цивільного обороту нерухомості, у тому числі й житла.

Оскільки даний правовий інститут необхідний для побудови економічних правовідносин та реалізує майнові інтереси громадян, то для забезпечення повноцінного його існування, постає потреба в дослідженні певних проблемних питань, які залишаються на сьогодні відкритими. Дану проблематику досліджували такі науковці: Ю. Барон, О.В. Воронова, Г.В. Єрьомінко, Є.С. Северова, В.П. Маковія, Н.О. Міненкова, та ін.

Набувальна давність представляє механізм набуття права власності із характерними ознаками, які відокремлюють його від інших підстав: спадкування, набуття за угодою. Однозначне трактування яких необхідно для однакового застосування судами зазначеної норми.

Для того, щоб визначити сутність та значення набувальної давності, необхідно перш за все дослідити юридичну природу, основні елементи, з'ясувати процесуальний порядок набуття прав власності на майно саме таким чином, визначити механізм захисту майнових прав та виокремити не вирішені питання в даному контексті для подальшого їх дослідження.

Інститут набувальної давності виник на початку двадцять першого століття, у зв'язку з прийняттям нового Цивільного Кодексу у 2004 році, в якому закріплена окрема норма, що відображає вимоги, дотримання яких необхідне для набуття прав на рухоме та нерухоме майно.

Стаття 344 ЦК зазначає, що якщо у особи виник намір набути право власності на майно за набувальною давністю, то вона повинна звернутися до суду, при умові дотримання вимог, що вказані в нормі. Крім цього, особа повинна визначити для себе сутність понять, реалізація яких є необхідною умовою для набуття права власності та пред'явити докази стосовно їх забезпечення у суді. До таких понять, згідно з цивільним законодавством відносяться: добросовісність, відкритість, безперервність володіння майном протягом встановленого строку. Також необхідно буде встановити додатково факти щодо можливостей майна бути об'єктом набувальної давності; добросовісністю набувача, відкритістю володіння, давністю та безперервністю володіння, відсутністю інших осіб, які претендують на майно, наявністю чи відсутністю підстави у позивача для володіння майном та набуття права власності [1, с. 149].

Звертаючи увагу на тлумачення окремих ознак, необхідно зазначити, що в Постанові Пленуму ВССУ «Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав», розкривається вимоги стосовно набувальної давності. В ній роз'яснено судам, що володіння є добросовісним, якщо особа при заволодінні чужим майном не знала і не могла знати про відсутність у неї підстав для набуття права власності [3].

Умова добросовісності, яка передбачена ч. 1 ст. 344 ЦК пов'язана із володінням майном, при цьому в ній не відображені ознаки подальшої давнісності володіння, що містяться в відкритості, безперервності та строковості[2]. Це пояснюється похідним характером, за основу якого було взято римське право, в такому

випадку добросовісність має правове значення лише в момент заволодіння, водночас про подальше незаконне володіння не є перешкодою для володіння за давністю. Дане твердження дає підстави для наукового оспорювання обґрунтування, оскільки залишаються приверженці думки, що наявність добросовісності вимагається протягом усього строку давнісного володіння.

Верховний Суд України серед причини, що представляють складнощі в судовій практиці виділяє факт стосовно розуміння, доказування та визнання добросовісності у контексті цієї норми. Аналізуючи судові рішення стосовно набувальної давності, то саме відсутність добросовісності у володінні, найчастіше стає підставою для відмови у позовах. Незважаючи на те, що доказування добросовісності володіння, під час судового провадження, стає тягарем позивача і покладається лише на нього.

Відкритість володіння, що також, є обов'язковою умовою для набувальної давності, означає, що набувач майна не приховує факту свого володіння від третіх осіб та користується майном, як би це за звичайних умов робив його власник. плагіат, скопійовано та вставлено. Зазначена умова набувальної давності не обумовлюється добросовісністю набувача, тому може стосуватися суб'єкта набувальної давності за ч. 3 ст. 344 ЦК України, яким є набувач майна за договором, строк дії якого закінчився. Відкрите володіння, окрім можливості фактичного володіння майном також включає можливість користуватися ним та отримувати від нього певні доходи [2].

Залишається відкритим питання чи необхідно додатково повідомляти будь-який орган про факт відкритості володіння, чи буде достатнім не приховування факту фактичного панування над річчю. Виходячи з того, що таких вимог безпосередньо законом не передбачено, то і підстав для їх висування не існує.

Також необхідно звернути увагу на нюанси стосовно проходження строків давності. Необхідно звернути увагу на те, що визначення строків фактичного володіння майна, мусить характеризуватися безперервністю володіння. Враховувати положення пункту 8 Прикінцевих та перехідних положень ЦК, щодо того, що набувальна давність поширюється також на випадки, коли володіння майном почалося за три роки до набрання чинності цим Кодексом, та положень статті 344 ЦК, до правовідносин на які поширюється даний правовий інститут належать такі, що виникли з 1 січня 2001 року. З чого випливає, що суд не визнає права власності на нерухоме майно за набувальною давністю що мали місце раніше 1 січня 2011 року [2].

Крім проблем, пов'язаних з недотриманням загальних вимог набуття права власності, в судовій практиці мають місце і випадки

помилкових рішень. До поширених помилок, які допускається під час розгляду справ, відноситься застосування ст. 344 ЦК щодо майна, яке за своїм статусом та за певними підставами набуватися не може, або існують інші правові підстави заволодіння майном [4, с. 114].

Насьогодні інститут набувальної давності як підстава набуття права власності характеризується недосконалістю правового регулювання відносин, що ускладнюють його застосування для набуття прав власності. Це пов'язано з його складовими елементами, яку позивач вимушений доказати: давність, добросовісність, відкритість володіння, що утруднює, а в деяких випадках і унеможлиблює, набуття права власності на майно. Зазначене обумовлює необхідність удосконалення правового регулювання набувальної давності в Україні з урахуванням законодавчого досвіду інших країн та врахуванням сучасного рівня розвитку економічних відносин та потреб цивільного обороту.

Список літератури:

1. Єрмоєнко Г. В. Набувальна давність як підстава набуття права власності на житло. Право на житло : цивільно-правові аспекти. *Наукова думка*, Київ, 2017. № 5. С. 148–188. URL: <http://ekmaif.ukma.edu.ua/handle/123456789/13505>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. No 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. No 40–44. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: Постанова Пленуму ВССУ від 07.02.2014 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14>
4. Северова, Є. С. Набувальна давність у цивільному праві України: питання застосування за матеріалами судової практики. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Ужгород, 2011. № 17. С. 114–118. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/17549>

ЕВОЛЮЦІЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДОЧИНСТВІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

АНДРИЦЬ М. Р.

аспірантка кафедри теорії та історії держави і права

*Хмельницький університет управління та права імені Л. Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

Верховенство права у конституційному судочинстві сучасної України, як незалежної держави, має своє нормативне визнання, свою історію, зокрема:

– як *основний принцип діяльності Конституційного Суду України* (далі – КСУ) (ст. 4 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року), який прийшов на зміну принципу законності, задекларованому попереднім законодавством (ст. 2 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 3 червня 1992 року). Така трансформація відбулася в контексті європейської орієнтації України, а відтак – проголошення Конституцією України 1996 року принципу верховенства права (на противагу традиційно пануючому в правових системах соціалістичного типу принципу верховенства закону);

– як *засада діяльності КСУ* (ст. 2. Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року).

Відповідно, починаючи з 1997 року, у рішеннях КСУ можна простежити посилання на верховенство права:

1) як *на самостійний принцип*, що взаємопов'язується зі ст. 3 Конституції України, якою проголошено визнання людини найвищою соціальною цінністю. Такий зв'язок помічається при ухваленні рішень у справах, що стосувалися насамперед забезпечення концепції соціальної держави в Україні, а саме, права на соціальний захист [1];

2) *так і на окремі частини статті 8 Конституції України*, якою його було проголошено і гарантовано (ч. 1), а також конкретизовано посередництвом визнання верховенства Конституції України (ч. 2), її прямої дії та гарантування судового захисту прав людини (ч. 3).

Таким чином, під кутом зору ч. 2 ст. 8 Конституції України зміст принципу верховенства права розгортався у напрямках:

– забезпечення «верховенства конституційних норм», що «поширюється на всі сфери державної діяльності, в тому числі і на законотворчий процес», а «Верховна Рада України, приймаючи закони, не має права допускати невідповідностей щодо будь-яких положень, прямо закріплених в Конституції України» [2], у тому

числі, і коли йдеться про зміни до Конституції: «виходячи з природи законів про внесення змін до Конституції України, як актив установчої влади, вони повинні офіційно оприлюднюватися і набувати чинності в тому ж порядку, що й сама Конституція України з урахуванням її загальних положень щодо правової держави і верховенства права» [3]. При цьому наголошується на визначальній ролі КСУ у процесі такого забезпечення: «завдання гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України КСУ здійснює шляхом реалізації (виконання) своїх повноважень, у тому числі вирішенням питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів» [4];

– взаємодії з положеннями ч.2 ст.22 Конституції України, якою забороняється звуження змісту і обсягу існуючих прав і свобод. Як наголошує КСУ, виходячи з положень частини другої статті 8 Конституції України, така заборона має враховуватись при прийнятті законів та інших нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання відповідних суспільних відносин [5];

– взаємозв'язків з приписами статей 126, 129 Конституції України. Мова йде про блок рішень, що стосуються зворотної дії закону в часі, в яких декларуються нові підходи до розуміння верховенства права: «як у конституційному поданні, так і в рішенні КСУ пошук правових способів розв'язання порушеної проблеми замкнувся виключно на з'ясуванні питання про поширення чи непоширення зворотної дії законів та інших нормативно-правових актів у часі у разі встановлення ними нових, більш високих мінімальних розмірів заробітної плати на юридичну кваліфікацію розкрадання державного або колективного майна», але «цей пошук мав би зміститися в іншу площину – незалежності, справедливості та неупередженості правосуддя, меж судового розсуду та значення для нього так званих оціночних понять», «для справедливого і неупередженого розгляду справи суд повинен мати певний простір для вільного розсуду, оцінки доказів за своїм внутрішнім переконанням, заснованим на всебічному, повному і об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їх сукупності», оскільки «відсутність такої можливості призводить до втрати судом функцій правосуддя і перетворення його у звичайну обчислювальну машину» [6].

В аспекті ч.3 ст.8 Конституції України розуміння КСУ принципу верховенства права розкривалося шляхом обґрунтування:

– прямої дії норм Конституції, які «застосовуються безпосередньо незалежно від того, чи прийнято на їх розвиток відповідні закони або інші нормативно-правові акти», як-от, у справі щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання [7];

– права на захист (тобто через взаємозв'язок з положеннями ст. 55 Конституції України) і як наслідок – КСУ надав офіційне тлумачення права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [8].

Щоправда, найбільш знаковим для розуміння верховенства права стало його декларування КСУ як «панування права в суспільстві», із відповідним розмежуванням права і закону [9]. На думку вчених, така позиція КСУ зафіксувала інтегральний підхід до розуміння принципу верховенства права, який характеризується намаганням дослідити це явище через поєднання (або ж «інтеграцію») значень кожного з двох самостійних понять: «право» і «верховенство» [10, с. 28, 59].

Проте подальший розвиток змісту даного принципу все ж засвідчує перехід від інтегрального до поелементного підходу в його інтерпретації, що реалізується через визначення основних його складових і простежується у низці рішень, як-от: «елементами верховенства права є принципи рівності і справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі» [11], «враховуючи зміст ст.8 Конституції України та практику КСУ, верховенство права слід розуміти, зокрема, як механізм забезпечення контролю над використанням влади державою та захисту людини від свавільних дій державної влади, нормативний ідеал, до якого має прагнути кожна система права, як універсальний та інтегральний принцип права, який необхідно розглядати, зокрема, в контексті таких основоположних його складових: принцип законності, принцип поділу державної влади, принцип народного суверенітету, принцип демократії, принцип юридичної визначеності, принцип справедливого суду» [12].

Список літератури:

1. Рішення КСУ № 8-рп/1999 від 6 липня 1999 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/docs/404>
2. Рішення КСУ № 7-рп/1997 від 23 грудня 1997 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/docs/377>
3. Окрема думка судді КСУ Шаповала В.М. стосовно Рішення КСУ № 6-рп/2003 від 11 березня 2003 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/docs/473>

4. Окрема думка судді КСУ Скоморохи В.Є. стосовно Рішення КСУ № 20-рп/2001 від 27 грудня 2001 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/docs/443>
5. Рішення КСУ № 11-рп/1999 від 29 грудня 1999 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/docs/407>
6. Окрема думка судді КСУ Козюбри М.І. стосовно Рішення КСУ № 6-рп/2000 від 19 квітня 2000 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/docs/413>
7. Рішення КСУ № 4-рп/2001 від 19 квітня 2001 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/docs/427>
8. Рішення КСУ № 6-зп/1997 від 25 листопада 1997 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/docs/376>
9. Рішення КСУ № 15-рп/2004 від 2 листопада 2004 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/docs/504>
10. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики [Текст]: монографія / Рабінович П.М., Луців О.М., Добрянський С.П., Панкевич О.З., Рабінович С.П. Львів. 2016. 200 с.
11. Рішення КСУ № 5-рп/2005 від 22 вересня 2005 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/docs/516>
12. Рішення КСУ № 6-р/2019 від 20 червня 2019 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/6_p_2019.pdf

ДЕТЕКТИВНІ ПОСЛУГИ ЯК НОВІТНЯ СФЕРА НАДАННЯ ПОСЛУГ УКРАЇНЦЯМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

АНТРОПОВ Б. О.

*курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування*

Науковий керівник: ЮНІНА М. П.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права та процесу

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Сьогодні органи Національної поліції та прокуратури, зокрема, слідчі підрозділи, перенавантажені роботою. Як відомо саме на слідчих Національної поліції України поряд із іншими уповноваженими органами на проведення слідчих дій, такими як прокуратура, державне Бюро розслідувань, припадає найбільший об'єм роботи від загальної кількості кримінальних проваджень в державі – майже 93%. Саме ця загальна завантаженість є однією з найбільших проблем сучасного слідства. Це пов'язано, зокрема, з недостатньою кількістю працівників органів досудового розслідування, що тягне за собою несвоєчасний розгляд та прийняття звернень громадян та недостатність часу на забезпечення повного та всебічного розгляду звернень громадян та здійснення слідчих дій. Так, наразі за статистикою один слідчий проводить розслідування у 200–250 кримінальних провадженнях, а в окремих регіонах рівень навантаження на одного слідчого становить від 300 до 350 кримінальних проваджень на рік [1].

Проблему перевантаженості слідчих, на нашу думку, може вирішити запровадження детективних послуг, як новітньої сфери надання послуг українцям у сучасних умовах. Це зможе вирішити проблему перевантаженості відповідних органів та допомогти у вирішенні особистих питань, потреб громадян, які будуть звертатися до виконавців цих послуг. Приватна детективна діяльність, яка вже набула значного поширення в Португалії, Сполучених Штатах Америки, Норвегії, Канаді, Японії, Ізраїлю, Великобританії, Франції, Німеччині, Іспанії, Італії, та багатьох інших країнах, в Україні зіштовхується зі значними перепонами, причинами яких є практично повна правова неврегульованість, відсутність єдиних підходів до правового визначення її природи, обсягу прав і повноважень приватних детективів [2].

Сьогодні проект Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» перебуває на етапі доопрацювання. Проаналізувавши проект, ми можемо зазначити, що вказаний законопроект визначає загальні правові засади організації приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні як одного зі шляхів забезпечення конституційних гарантій людини та громадянина на захист своїх законних прав та інтересів [3]. Зокрема, законодавчий акт визначає, що приватний детектив – це фізична особа-підприємець, яка здійснює приватну детективну (розшукову) діяльність на підставах і в порядку, що передбачені цим законом, а приватна детективна (розшукова) діяльність – дозволена органами Національної поліції України підприємницька діяльність приватних детективів або об'єднань приватних детективів щодо надання замовникам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів на підставах і в порядку, передбачених цим законом [3].

Також приватним детективам планували надати низку прав, які, у свою чергу, надавали б можливість швидко і якісно виконувати детективам свою роботу та здійснювати обов'язки. До таких прав відносяться: право на встановлення камер на відкритій місцевості, у громадських місцях і на транспорті за рішенням уповноважених осіб порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом. Також пропонувалось дозволити приватним детективам збирати, фіксувати та досліджувати відомості, необхідні для розгляду справ у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві. Однак наразі вказаний законопроект так і не набув статусу закону.

На нашу думку, для належного правового регулювання та ефективної діяльності приватних детективів в нашій країні слід звернутись до позитивного досвіду у цій сфері провідних країн, зокрема, Великобританії, що дозволить досягти позитивних результатів у слідчій діяльності. Так, у Великобританії детективна діяльність є досить розповсюдженою, а детективні агентства наділені доволі великою низкою прав, а саме розробка заходів безпеки за контрактами з урядовими органами; ведення переговорів з терористами, які захопили заручників; виконання завдань клієнтів щодо спостереження за їхніми близькими родичами; виявлення факторів подружньої зради; фінансового установа майбутніх партнерів у бізнесі. Приватний детектив у Великобританії має достатньо широкий вибір технічних засобів для здійснення своєї діяльності. Крім того, детективу доступна навіть криміналістична лабораторія поліції Лондона. Особи, які пройшли перевірку в державних органах на добропорядність і професійну придатність,

мають право користуватись даними з поліцейського комп'ютера, за допомогою якого щоденно видається до 120 тисяч довідок за запитом про правопорушників [4, с. 7–12].

Отже, проаналізувавши діяльність детективів країни Великобританії ми можемо чітко вказати, що якщо на території України в вести законопроект у силу, при цьому створити законодавчу базу яка не суперечить та спирається на Конституцію України, Кримінально процесуальний кодекс, Цивільний кодекс та інших законам, можливо активувати потужну систему розшукових, слідчих дій яка буде дуже корисна і зможе вирішити проблемні питання стосовно не лише перенавантаженості слідчих у сучасних реаліях, а й у приватних питання, за допомогою унікальних конфіденційних заходів, які активно застосовуються в інших країнах, допомогати громадянам зі своїми проблемними питаннями. А також, у результаті можливо розвантажити органи національної поліції, прокуратури та інші слідчі органи та підвищити ефективність їх роботи, а й вдосконалити усі ланки правоохоронної діяльності у нашій державі. У свою чергу, Є.А. Рахновецький вважає, що наявність легальної приватної детективної діяльності різко підвищить якість і відповідальність усієї державної правоохоронної системи, покращить її компетентність у реагуванні на потреби громадян і суспільства загалом [5].

Список літератури:

1. Єдинийзвіт про кримінальніправопорушення за 2019, 2020. URL : https://data.gov.ua/dataset/zvit_kriminal_nomer_1/resource/fc5d5a3f-d33c-45c1-831b-50cd5b4bcaa1 [дата звернення 24.03.2020]
2. Соломян А.Д. Детективна діяльність: особливості зарубіжного впливу на злочинність, 2016.
3. Проект Закону про приватнудетективну (розшукову) діяльність№ 1228 від 02.09.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1228&skl=10[дата звернення 24.03.2020]
4. Бугайчук К.Л. Інститут приватних детективів за кордоном: порівняльно-правовий аналіз. Право і Безпека. 2016. С. 7–12.
5. Рахновський Є.А. Вам потрібенлегальнийприватний детектив? Віче. 2007. № 17

ХАРАКТЕРИСТИКА УЯВНИХ І РЕАЛЬНИХ ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ В КОНТЕКСТІ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИЗНАЧЕНЬ ЩОДО ЦИХ ЯВИЩ: «ПРОГАЛИНИ У ЗАКОНІ» І «ПРОГАЛИНИ ПОЗА ЗАКОНОМ»

ЗАВАЛЬНЮК С. В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

В юридичній науковій літературі виділяють класифікацію поділу прогалин у цивільному законодавстві залежно від погляду на необхідність врегулювання правовідносин цивільним законодавством. Найчастіше за таким поділом виділяють уявні і реальні прогалини, проте в науковій доктрині деякі науковці досліджуючи це саме явище використовують інші терміни, зокрема «прогалини у законі» і «прогалини поза законом», що в свою чергу призводить до дослідження цього самого явище, фактично цієї ж самої класифікації і цих самих видів, але з використанням іншого підходу.

Отже, юристи-науковці також розглядають «прогалини у законі» і «прогалини поза законом», звертаючи увагу на те, що прогалини у законі свідчать про відсутність врегулювання в формальному вираженні права, в той час як «прогалини поза законом» наявні, коли мають місце вади метасистеми, яка входить в сферу існуючих нормативно-правових актів [1, с. 58–59]. Аналогічний зміст притаманний внутрішнім і зовнішнім прогалинам, прогалини *de lege lata* (з точки зору чинного закону) та *de lege ferenda* (з точки зору законодавчого припущення). Оскільки, В.К. Забігайло розмежував прогалини в законодавстві і необхідне правове регулювання, він вважає, що прогалина є формальною недовершеністю законодавства, тобто прогалиною у правовому регулюванні, яке існує фактично і окремо розглядає прогалину в такому правовому регулюванні, яке потребує наявний рівень розвитку суспільних відносин, тобто прогалина у законодавстві як наслідок недовершеності *de lege ferenda* [1, с. 62]. Слід зауважити, у випадку, коли така «метасистема» розглядається як джерело чинного законодавства, то неможливо говорити про присутність прогалини в такій правовій системі, тк як вона є безмежною з огляду на невичерпну можливість розвитку її чинників, а саме: рівень правосвідомості, забезпечення захисту прав людей, відносини, які відбуваються у державі і суспільстві. Підходи які виділяють «справжні» і «несправжні» прогалини, прогалини внутрішні та зовнішні, «прогалини у законі» і «прогалини поза

законом» мають спільну рису: всі вони зводяться до якості або відсутності нормативно-правового матеріалу, який міг би суб'єкт правозастосування користуватись при наявності прогалини. На цей рахунок варто знову згадати лист-роз'яснення Міністерства юстиції України згідно якому, прогалиною в законодавстві є повна чи часткова відсутність норм, які регулюють певні суспільні відносини, прогалина у праві – це повна або часткова відсутність в чинних нормативно-правових актах необхідних юридичних норм, та визначення прогалини в законі як повної або часткова відсутність необхідних юридичних норм у даному законі [2]. Акцентуємо увагу на недосконалості визначення поняття прогалини у законодавстві, тому оперуючи поняттям прогалини поза закону, С.І. Клім стверджує, що у випадку відсутності директиви законодавця, тобто має місце прогалина, повинна застосовуватись аналогія права, але аж ніяк не аналогія закону, що буде доречним лише при подоланні прогалини у законі [3, с. 108] (йдеться про запропоновані Е. Цительманом «несправжні» прогалини). Судова практика подолання прогалин у законі та поза законом вказує на те, що в більшості випадків аналогія закону підлягає застосуванню згідно принципу законності, тоді як ми можемо спостерігати одиничні випадки застосування принципів цивільного права, до того ж, суди, застосовуючи їх, часто не надають значення посиланню на якийсь з них. Так, Кам'янсько-Дніпровський районний суд Запорізької області у своєму рішенні від 15 травня 2008 року у справу № 2-483/2008, встановив прогалину у цивільному законодавстві України стосовно встановлення порядку проведення індексації відшкодування потерпілому матеріального збитку, який був спричинений внаслідок скоєння злочину. В даному рішенні судом застосовано аналогію, так, суд вважав за можливе застосувати аналогію права, як результат, було здійснено стягнення індексу інфляції в сумі, яку вказав позивач. В тексті рішення суд не вказав принцип, яким він керувався [4].

В рамках дослідження такої класифікації прогалин у цивільному законодавстві, корисно розглянути альтернативні підходи до вивчення уявних та реальних прогалин, тим паче, деякі юристи-науковці заперечують ототожнення названих термінів, видів прогалин.

Список літератури:

1. Забигайло В. К. Проблема «пробелов в праве» (К критике буржуазной теории) / В. К. Забигайло. – К. : Наукова думка, 1974. – 136 с.

2. Лист Міністерства юстиції України від 30.01.2009 № Н-35267-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>;
3. Клім, С. І. Класифікаційна характеристика прогалин у цивільному праві України / С. І. Клім // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція : зб. наук. праць. 2010–2012. – Вип. 4. – 244 с. – С. 106–111.
4. Рішення Кам'янсько-Дніпровського районного суду Запорізької області від 15 травня 2008 року по справі № 2-483/2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [йлрУ/теуезIII court.gov.ua](http://ylpU/teueзIII.court.gov.ua)

ПРАВОВА ГЕНЕЗА ІПОТЕКИ

КАРАПЕТЯН К. Д.

курсант навчальної групи ПД-832

2-го курсу факультету підготовки фахівців

для підрозділів превентивної діяльності

Науковий керівник: РЕЗВОРОВИЧ К. Р.

кандидат юридичних наук,

завідувач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

За діючим законодавством іпотекою є засобом реального виконання зобов'язань, яка захищає права кредиторів і встановлює високий пріоритет для вимог іпотекодержателя, що пояснює визнання цієї правової конструкції одним із найефективніших способів забезпечення виконання зобов'язань боржника перед кредитором. Сучасне розуміння інституту іпотеки ґрунтується на розробленій юристами минулих епох конструкції іпотеки як правової форми реального забезпечення, при якій річ, якавважалася заставленою кредитору, до настання строку платежу залишалась би в руках боржника [2, с. 7–8].

Мета роботи – з'ясування правової сутності іпотеки через призму її походження.

Поява інституту іпотеки стала важливим кроком у розвитку заставного права. Право продажу заставленої речі і речова дія іпотечного позову обмежували повноваження власника тією мірою, наскільки це вимагалось в інтересах іпотечного володільця. Кредитор був забезпечений речовою дією свого позову, який мав

діюпроти кожного володільця заставленої речі. У римському праві іпотекою вважалася одною найрозвиненішою формою римської застави [8].

Історично іпотека на була поширення у класичний період розвитку римського права і сформувалася з урахуванням досвіду застосування попередніх форм реального забезпечення зобов'язань – фідуції та пігнуса.

Основна суть фідуції полягала в тому, що зразу після укладання договору встановлювалися права кредитора на заставлювану нерухомість, сам предмет передавався і кредитор зобов'язаний був повернути нерухомість після належного і своєчасного виконання основного договору [1]. За цим фідуціарним правочином боржник передавав кредитору (заставодержателю) взамін отриманих коштів узгоджену між сторонами річ у власність з умовою, що у разі виконання боржником зобов'язання заставлена річ повинна бути йому повернена. Якщо виконання не наставало, річ залишалась у кредитора, хоча розмір боргу був значно меншим, ніж вартість заставленого майна. У цьому випадку колишній боржник мав право лише отримати з колишнього заставодержателя відшкодування збитків [6, с. 111–113].

Сутність іпотеки полягає в переважному праві кредитора за забезпеченням заставою зобов'язанням на звернення стягнення на попередньо визначене майно у випадку невиконання боржником прийнятих на себе зобов'язань. Іпотека за вітчизняним законодавством є заставою земельних ділянок, підприємств, будівель, споруд, квартир та іншого нерухомого майна. Головною рисою іпотеки є нерухоме майно. Правова природа іпотеки житла обумовлюється сутністю застави, з урахуванням особливостей житла як предмета цього виду застави [4].

У кінці XIX – напочатку XX ст. існували п'ять різних теорій про сутність давньоруської застави: Мейера, Дюверноа, Кассо, Удінцевата-Базанова, що певною мірою було обумовлене різними темпами економічного розвитку окремих територій Російської Імперії [5].

У зв'язку з цим більшість учених (Г. Дєрнбург, К. П. Побєдоносцев, Л. А. Кассо, Г. Ф. Шєршенєвич тощо) вважали, що застава має бути віднесена до групи речових прав. У цьому контексті заставне право розглядається як право на мінову вартість предмета застави, «...право на чужу річ, яке належить кредитору (вірителью) в забезпечення його прав вимоги за зобов'язанням, яке полягає в можливості виключного задоволення з цінності речі» (Г. Ф. Шєршенєвич) [4, с. 22–28].

Прихильники концепції заставного права як зобов'язальної конструкції (В. М. Хвостов тощо) ґрунтують свою позицію на ідеї визнання цього права *obligationeі* («зобов'язання речі»), або зобов'язання, в якому зобов'язаною особою є той, хто в даний момент володіє заставленою річчю [9, с. 217–222].

А. С. Звоницький стверджував, що «набуте заставодержателем право не є ні речовим (так як можлива застава зобов'язань), ні зобов'язальним або правом направо, оскільки застававсетаки створює пряме і безпосереднє відношення із заставленим об'єктом» [3, с. 217–218].

На нашу думку, застава загалом є речовим правом на мінову вартість, а не на сам предмет, оскільки воно породжує пряме і безпосереднє відношення між особою і річчю з приводу задоволення вимог кредитора за рахунок коштів реалізації заставленої речі.

Проведений аналіз правової природи іпотеки дає нам можливість зробити такі висновки:

1) іпотека встановлюється з метою забезпечення зобов'язання, що обумовлює її несамостійне значення (щодо забезпечуваного зобов'язання), акцесорним (щодо основного зобов'язання) забезпечення м'якого іпотека слугує.

2) іпотека як речове право становить безпосереднє панування особи над річчю. Речово-правовий характер іпотеки житла обумовлений сукупністю притаманних цій конструкції принципів речового права – слідування, старшинства, абсолютності захисту та обтяження титулу власника.

3) іпотека житла може виникати внаслідок прямої вказівки закону (законна іпотека) і на підставі договору іпотеки (договірна іпотека) житла.

4) договір іпотеки житла є реальним правочином забезпечувального типу, предмет якого становить збудоване і введене в експлуатацію житло, яке визнається нерухомістю та об'єктом правовласності, або незавершене будівництвом житло[7].

Список літератури:

1. Азімов Ч. Н. Заставнеправо. – Х.: РВП Оригінал, 1993.
2. Заставне право Росії / Гусев О. Б., Завидів Б. Д., Слюсаренко М. І. – М.: Іспит, 2001. – С. 7–8.
3. Звоницький А. С. Про заставу по російському праву. – К., 1912. – С. 217–218.
4. Детальний аналіз концепційдив.: І. І. ПучківськаУказ. пр. – С. 22–28.
5. Іпотека: житло в кредит / Г. А. Циліна. – М.: ЗАТ «Видавництво» Економіка «, 2001.

6. Мейер Д. Древнеросійське право застави. – Казань, 1855; Мейер Д. І. Російське громадянське право, за вид. 1902 р МДУ ім. М. В. Ломоносова – кафедра цивільних. Права юрид. фак. – Статут. – 1997. – Ч. 2. – С. 213.
7. Міщенко М. В. Вказ. – С. 40.
8. Пуха І., Поленак-Якимівський М. П. Римське право. – М.: МГУ ім. Ломоносова, Зерцало, 1999.
9. Хвостов В. М. Історія римського права: Посібник до лекцій: Навчальний вид. – М., 1919. – 473 с.

ПРОБЛЕМА ФІНАНСОВИХ І ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

ЛОЗИЦЬКИЙ М. П.

*курсант навчальної групи ПД-833 факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності*

РЕЗВОРОВИЧ Х. Р.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права та процесу

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Нещодавно у фінансове право вченими-юристами було введено поняття «зобов'язання», хоча в чинному фінансовому законодавстві України цим терміном «зобов'язання» позначають зовсім інші відмінні юридичні явища. Сьогодні у науці фінансового права висловлюються заперечення щодо використання цього терміну у цій галузі правових наук. Таким чином назріває необхідність вирішення цієї правової хибності. Її вирішення може ґрунтуватися на виборі більш-менш доцільного терміну, але слід враховувати, що суспільні відносини постійно розвиваються та самовдосконалюються завдяки стрімкому прогресу у науці. Саме ці об'єктивні моменти зумовлюють необхідність вирішення даного питання.

У науці фінансового права до проблеми зобов'язання звертались Е.А. Суханов, М.П. Кучерявенко, В.Ф. Євтушенко, С.В. Запольський, Д.В. Вінницький, М.В. Карасьова, М.Ю. Орлов, І.А. Цінделіані, Є.В. Порохов, С.В. Рибанова та інші автори. На жаль, ученим не вдалося дійти до єдиного підходу щодо вирішення поставленої проблеми. В юриспруденції існують різні види

зобов'язань та можливість оперування цим терміном у галузі фінансового права [1, с. 55–57].

Конструкція зобов'язання є класичною цивілістичною конструкцією. Треба розуміти, що фінансовим правом і наукою фінансового права було запозичене поняття «зобов'язання» із ненадійних правових джерел. Зобов'язанням розглядається як цивільно-правове відношення, до змісту якого входить обов'язки боржника і права кредитора, так і цивільне правовідношення, у якій кожна із сторін є одночасно і кредитором, і боржником. Ми отримали два правових явища, кожне з яких позначається терміном «зобов'язання» [2, с. 92–93].

З положень цивільного законодавства нам відомо, що зобов'язання виконуються. У науці цивільного права є помилковим говорити про те, що правовідносини виконуються. Правовідносини не виконуються суб'єктами цивільно-правових відносин, виконуються лише обов'язки цих відносин.

Стосовно податкового права М.В. Карасьова зауважує, що його наукове осмислення спирається й історично прагнуло спиратись на цивільно-правові концепції і поняття. Серед них науковець називає і поняття зобов'язання [3, с. 16].

Є.А. Суханов пише, що поняття зобов'язання має сенс і значення тільки тоді, коли воно розглядається як специфічна правова форма опосередкування товарно-грошових відносин [4, с. 60].

В.Ф. Євтушенко вважає, що вживання терміна «зобов'язання» у публічному, зокрема у фінансовому, праві є взагалі некоректним і на обґрунтування цієї думки посилається на положення Цивільного кодексу, в яких визначається поняття «зобов'язання». Із цієї статті науковець зробив висновок про те, що будь-яке зобов'язання є приватно-правовим явищем [5, с. 3].

Виникає також питання про те, які ж ще фінансові зобов'язання, крім податкових, виникають у процесі фінансово-правового регулювання суспільних відносин. У зв'язку з цим привертає увагу цілий комплекс публічних правовідносин, що виникають під час здійснення видатків бюджетів [6, с. 15].

Сам смисл використання категорії зобов'язання у фінансовому праві полягає у вирівнюванні правового становища сторін фінансових правовідносин. Якщо ж цього не враховувати, можна було б задовольнитись терміном «порівняні правовідносини», який хоч і є стилістично невдалим, у науковій літературі зустрічається досить часто. Позначення правовідношення, про яке йдеться, як владно-майнового не відповідає його змісту, бо як раз та сторона правовідношення, яка могла б бути визнана такою, що владарює, зобов'язана здійснити активні дії – надати (перерахувати) бюджетні

кошти, а підвладна сторона має право на отримання коштів. Застосування категорії зобов'язання до таких правовідносин було б виправданим за умов вказівки на те, що вони є фінансовими, бо позначення їх як бюджетних суперечило б п. 7 ст. 2 Бюджетного кодексу України, що надає поняттю бюджетних зовсім іншого значення. Тому в перспективі зазначені правовідносини в законодавстві і науковій літературі могли б позначатись як бюджетні зобов'язання [7, с. 152].

Отже, використання публічно-правових конструкцій зобов'язань у фінансовому праві вимагає докорінного вдосконалення, але в принципі відповідає потребам правового регулювання сучасних суспільних відносин. При цьому існує необхідність повної зміни підходу категорії зобов'язання в актах фінансового законодавства і науці фінансового права, а також відмови від використання термінів фінансово-правове зобов'язання, бюджетне зобов'язання, податкове зобов'язання та інших таких термінів для позначення правовідносин, які є цивільно-правовими. Але зважене вирішення відповідних питань потребує подальшого дослідження фінансових зобов'язань та їх співвідношення із зобов'язаннями цивільними. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі пов'язані також з усуненням багатозначності та встановленням загальних ознак конструкції фінансово-правового зобов'язання.

Список літератури:

1. Очуренко С. В. Розмежування цивільних і фінансово-правових зобов'язань. Ужгород, 2017. С. 55–60.
2. Цивільне право: у 2-х т. / за ред. А.П. Сергєєва, Ю.К. Толстого. Миколаїв, 2001. 600 с.
3. Карасьова М.В. Цивільно-правова детермінація податкового права: деякі теоретичні підходи. Донецьк, 2012. С. 14–17.
4. Суханов Е.А. Обережно: цивільно-правові конструкції. Житомир, 2003. С. 58–63.
5. Євтушенко В.Ф. Поняття та ознаки податкового правовідносини в аспекті сучасного податкового права Харків, 2005. С. 2–4.
6. Пешкова Х.В. Зобов'язальний характер правовідносин здійснення витрат бюджету. Київ, 2007. С. 14–17.
7. Фінансове право України / за ред. Л.К. Воронової. Київ, 2010. 395 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПРАВА НА НАЛЕЖНЕ БАТЬКІВСЬКЕ ВИХОВАННЯ МАЛОЛІТНІХ ОСІБ

МАКОВЕЦЬКА В. В.

аспірант кафедри цивільного права та процесу

*Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Відповідно до ст. 152 Сімейного кодексу України кожній дитині гарантується право на належне батьківське виховання, яке забезпечується державою, зокрема, шляхом встановлення системи державного контролю, що встановлена законом. Особливість здійснення такого права саме малолітньою особою обумовлюється тим, що раннє дитинство та підлітковий період є критичним періодом, під час якого діти переживають найшвидший період розвитку та змін порівняно з усім періодом життя. Визначення змісту особистого немайнового права на належне батьківське виховання залежить від його правової природи, щодо чого у доктрині немає єдиної позиції, яка загалом залежить від бачення сутності та змісту суб'єктивного права взагалі та обумовлюється особливістю відповідного особистого немайнового блага.

Призначення суб'єктивного права обумовлюється потребою, яку можливо задовольнити шляхом його здійснення, а способи здійснення дають можливість задовольнити цю потребу за допомогою реалізації правомочностей, закріплених законом [1, с. 43]. Законний інтерес є передумовою реалізації суб'єктивного цивільного права та його метою [2, с. 109–114; 3, с. 102]. У такому контексті суб'єктивне право та охоронювані законом інтереси дитини співвідносяться як засіб та мета. Суб'єктивне право є мірою можливої поведінки особи, яка опосередкована правомочностями у процесі їх реалізації в структурі правовідносин. Надалі будемо виходити з визнаної в науці позиції, що структуру суб'єктивного права складають правомочності на власні дії, на дії інших осіб та правомочності з захисту.

О.Є. Казанцевою звернуто увагу, що зміст суб'єктивного права дитини на виховання полягає у праві вимоги до зобов'язаних осіб у здійсненні ними виховних дій, тобто зміст переважно складають негативні правомочності. Обов'язки батьків з виховання є мірою необхідної поведінки, яка відображується в особистому впливі батьків чи одного з них на дитину, у зіставленні своїх дій з вимогами педагогіки, норм моралі, правил співжиття та правом з метою виховання дитини [4, с. 19–20]. Іншими дослідниками до змісту відносяться правомочності щодо виховання, навчання та

спілкування з ними [5, с. 56]. Разом із тим, зважаючи на прийняту концепцію змісту суб'єктивного права, такі позиції є неповними. Не можна й погодитись з позицією Л. А. Ольховик, що право характеризується як сукупність заходів [6, с. 109–115].

Враховуючи структуру суб'єктивного права, отримання малолітньою особою належного батьківського виховання може бути здійснено через структуру суб'єктивного особистого немайнового права, яку складають наступні правомочності: юридично визнана можливість бути володільцем особистого немайнового блага – належного батьківського виховання; можливість вчинення дій самостійно та автономно особою-носієм права (позитивний зміст); можливість вимагати вчинення дій іншими особами [7, с. 133–134], що забезпечена обов'язками інших осіб – батьків (негативний зміст); правомочності з захисту.

Зміст права на належне батьківське виховання чинним законодавством не визначений, а дослідники зазначають, що його розкриття у законодавстві є недоцільним, оскільки є неможливим окреслення його меж. Така ситуація зумовлена тісним переплетінням правомочностей, які до нього входять, та батьківських прав [5, с. 15]. О.В. Синегубов зазначає про неможливість надання вичерпного переліку правомочностей, які складають зміст права дитини на виховання, а належність виховання, зважаючи на його суб'єктивне тлумачення кожним із батьків, також не може бути однозначно визначено [8, с. 305].

Водночас відповідна систематизація правомочностей, що складають зміст права на належне батьківське виховання, безпосередньо впливає на порядок вчинення дій, які необхідні для реалізації права, а відповідно й на ефективність здійснення, забезпечення права взагалі. Ускладнення визначення змісту досліджуваного права пов'язано не лише з тим, що воно здебільшого реалізується фактичними способами та способами не регламентованими законодавством (зокрема, форми та методи виховання, повага до дитини, піклування про духовний та моральний розвиток дитини тощо), а законодавством встановлюються лише «крайні» межі, але й з тим, що належне виховання не може бути реалізоване не тільки без здійснення спеціальних правомочностей, а й інших особистих немайнових прав дитини [8, с. 305], фактично або законом з ним безпосередньо поєднаних умовами та метою, через обов'язки батьків та наслідки їх недотримання. Це стосується, зокрема, права дітей на контакт з батьками, право на проживання з батьками, визначення місця проживання, права дитини на інформацію, право на врахування думки, право на повну загальну середню освіту. Відповідно здійснення права на належне батьківське виховання визначається спеціальними позитивними та негативними

правомочностями, та правами, які за своєю природою є самостійними суб'єктивними особистими немайновими правами дитини, але їх здійснення є умовою для належного виховання. Відповідне положення є очевидним, оскільки для більшості особистих немайнових прав малолітніх осіб є характерним їх «негативний зміст», оскільки самостійне отримання саме малолітньою особою певного особистого немайнового блага є ускладненим або неможливим через недостатність життєвого досвіду та недостатнім рівнем психологічного розвитку. Цим і обумовлюється правова природа та сутність права малолітньої особи на повний та гармонійний розвиток у своїх найкращих інтересах, який може бути реалізовано через належне батьківське виховання.

Задоволення інтересів дитини постає виховними завданнями у процесі виховання. Таким інтересами є фізичні та фізіологічні, життєво-побутові, морально-духовні, інтелектуальні, соціальні, правові. Оскільки відповідні інтереси є всеосяжними, у законодавстві визначено: межі батьківського виховного впливу через недопустимість жорстокості та експлуатації, фізичних покарань, приниження гідності дитини, особиста гідна поведінка батьків; обов'язки батьків – піклування про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток, виховання в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини. Найкращі інтереси дитини як головний принцип забезпечення прав дітей обумовлюють те, що конкретні правомочності у структурі права на належне батьківське виховання повинні їм відповідати. Безпосередній зміст конкретних способів реалізації права на належне виховання повинний також обумовлюватись такою поведінкою батьків або такими способами та прийомами виховного впливу, які не просто відповідають зазначеним вище межах, обумовлюватись формальним здійсненням турботи, а усвідомленим прагненням задоволення найкращих інтересів через любов та розуміння потреб дитини, розвитку здібностей та інтелектуального потенціалу малолітньої особи.

Зважаючи на викладені положення позитивними повноваженнями в рамках права на належне батьківське виховання є можливість дитини отримувати (сприймати) батьківське виховання згідно з найкращими інтересами, висловлювати думки та погляди щодо виховання, спілкування з батьками. Негативний зміст права складають можливості вимагати турботи та належного виховання через способи та прийоми в межах найкращих інтересів, тобто правомочності на дії (іноді – правомірну бездіяльність як прийом виховання «удаваної байдужості» або особистого прикладу) батьків, здійснення яких забезпечено покладенням на них обов'язків щодо

виховання та турботи. Оскільки способи реалізації позитивних та негативних правомочностей визначаються безпосереднім чи опосередкованим (через осіб, які залучаються для виховання) спілкуванням дитини з батьками, в межах якого вчиняються дії чи бездіяльність, зокрема, й прийоми та способи виховання, турбота про здоров'я, то малолітня особа має право на контакт з батьками через спілкування або проживання з ними. Правомочності з захисту права можуть бути реалізовані малолітньою особою особисто, зокрема, через опір неналежному вихованню, одним із батьків для захисту від неналежної поведінки іншого з батьків, членами сім'ї, визначеними в законі, та органами державної влади.

Список літератури:

1. Калюжний К. Р. Юридична природа суб'єктивного права на інформацію. *Юридичний вісник*. 2015. № 3. С. 42–46.
2. Венедиктова І. В. Охраняемый законом интерес в гражданском праве : монографія. Харків : Точка, 2012. 508 с.
3. Коструба А. В. Теоретичне розуміння системи правових форм захисту корпоративних відносин. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25, № 1. С. 97–119. http://nbuv.gov.ua/UJRN/varnyu_2018_25_1_8 (дата звернення 05.05.2020).
4. Казанцева А. Е. Обязанности и права родителей (замещающих их лиц) по воспитанию детей и ответственность за их нарушение / Под ред. Б. Л. Хаскельберга. Томск : Изд-во Том. ун-та, 1987. 140 с.
5. Савченко Л. Про права і обов'язки батьків по вихованню дітей. *Право України*. 1997. № 5. С. 55–57.
6. Ольховик Л. А. Особисті немайнові права дитини за цивільним законодавством України : монографія. Одеса. 2009. 173 с.
7. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія ; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. К. : КНТ, 2008. 625 с.
8. Синегубов О. В. Здійснення особистих немайнових прав осіб, що не досягли повноліття: дис... д. юрид. наук. : 12.00.03. Харків, 2015. 508 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ЛІЗИНГУ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

МАРИНЕНКО Я. С.

*студентка IV курсу заочної форми навчання юридичного
факультету*

Академія адвокатури України

м. Київ, Україна

Сучасний етап становлення в Україні ринкових відносин характеризується посиленням ролі договору в опосередкуванні суспільних відносин у сфері підприємництва. Окреслюється тенденція до появи й утвердження договірних інститутів, які не були характерними для колишньої системи господарювання. Одним із таких є договір лізингу.

На сьогоднішній день питання, що стосуються поняття та видів лізингу, правової природи договору лізингу, його суб'єктного складу, змісту, відповідальності учасників є актуальними, а тому потребують комплексного наукового дослідження.

Суперечності в чинному законодавстві виникають через відсутність чіткого визначення терміну «лізинг». На це впливає неоднозначне трактування його економічної та правової сутності. Як правило, у вітчизняних законодавчих актах проводиться ототожнення лізингу з орендою, кредитом. Це положення не сприяє прозорості та спрощенню застосування законодавства на практиці, створює передумови для існування невизначеності у договірних відносинах, утруднює спілкування із представниками контролюючих органів (податкової служби, аудиторської установи тощо).

Відсутня однастайність і щодо кола суб'єктів лізингу. Зокрема, відкритим залишається питання про те, хто ж може виступати в ролі лізингодавця. У цивільному законодавстві – це юридична особа, у податковому – юридична або фізична [5, с. 18].

Найважливішими проблемними питаннями своєї діяльності лізингодавці називають нестабільність та суперечливість законодавчої бази, а також проблеми із фінансування операцій. Саме через це, а також через низьку капіталізацію лізингових компаній, вони не здатні задовольнити існуючий попит на лізингові послуги.

В законодавстві змішуються також поняття «об'єкт» та «предмет». Відсутність їх чіткого розмежування призводить до викривлення уявлень про існуючий діалектичний зв'язок між предметом і методом. Методологія економічного дослідження не може бути довільною, вона повинна узгоджуватися з логікою (законами та закономірностями розвитку) об'єкта пізнання.

Неврегульованими все ще залишаються такі складові лізингового бізнесу, як вторинний лізинг, повернення предмета лізингу лізингодавцю, взаємовідносини між суб'єктами лізингових відносин у випадку пошкодження предмету лізингу [4, с. 54].

В результаті проведеного дослідження можна дійти висновку, що лізингова діяльність в Україні перебуває на початковому етапі свого розвитку та потребує формування інституту лізингу. Саме адекватна правова база забезпечить успішну реалізацію лізингового бізнесу, спрямує його та сприятиме всебічному розвитку. І навпаки, суперечливість законодавчої бази веде до стримування позитивної динаміки ринку лізингових послуг.

Підсумувавши все вищевикладене, можна стверджувати, що основною проблемою, яка спричиняє гальмування розвитку лізингової діяльності в Україні, створює передумови для існування невизначеності у договірних відносинах, утруднює спілкування із представниками контролюючих органів, є недосконалість національної законодавчої бази, яка повинна носити чіткий та однозначний характер. Необхідно також зазначити, що нагальною є потреба у посиленні відповідальності сторін за порушення умов договору лізингу, а також виокремлення санкцій щодо недобросовісних учасників лізингової діяльності та регламентація їх застосування. Оскільки одним із негативних чинників лізингових правовідносин в Україні являється значна кількість недобросовісних лізингових компаній (контор), діяльність яких суттєво відрізняється від загальноприйнятих норм.

Існує потреба і в розробленні в межах проведення адміністративної реформи комплексної державної програми сприяння розвитку лізингової діяльності в Україні. Подальша стратегія державної політики у цій сфері потребує трансформації принципів її реалізації.

З метою активізації розвитку лізингу в Україні доцільно провести комплекс заходів, який передбачатиме: створення сприятливої законодавчої бази для суб'єктів лізингової діяльності, розвиток механізму сублізингу, удосконалення системи оподаткування, кредитування, амортизації; розширення структур лізингу, урізноманітнення джерел фінансування лізингу (приватний капітал); надання податкових пільг щодо операцій з міжнародного лізингу для ввезення на територію України високотехнологічного устаткування; створення лізингових центрів, які б спеціалізувалися на обслуговуванні малих підприємств; організацію при обласних лізингових центрах відділів з формування бази даних про попит та пропозицію на обладнання й устаткування; розроблення державної програми підтримки лізингу, яка б передбачала залучення банківського сектору до розвитку лізингових послуг.

Список літератури:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–41. – Ст. 356.
4. Балтус П. Школа європейського бізнеса / П. Балтус, Б. Майджер // Лізинг-ревю. – 2000. – № 1. – С. 43–50.
5. Грищенко О. Фінансовий лізинг: історія, сучасність та перспективи розвитку / О. Грищенко // 2005. – 123 с.
6. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.: за ред. О.В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 1200 с.
7. Договір як універсальна правова конструкція : монографія / А.П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв [та ін.] ; за ред. : А.П. Гетьмана, В. І. Борисової; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». – Х. : Право, 2012. – 432 с.
8. Решетнікова А.А. Лізинг як фактор структурних зрушень у трансформаційній економіці України / А.А. Решетнікова // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2003. – № 66. – С. 35–36.
9. Різник В.С. Поняття лізингу згідно з положеннями законодавства Україн, міжнародно-правових уніфікацій та зарубіжного законодавства / В.С. Різник // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 11. – С. 110–119.
10. Савошенко А.С. Інфраструктура товарного ринку: нав. посіб. – К.: КНТУ. – 2005. – 336 с.
11. Статистичний щорічник України за 2001 рік : статистичний матеріал / за ред. О. Г. Осауленка; Держ. Комітет статистики України. – К.: Техніка, 2002. – 646 с.
12. Цивільне право України. Договірні та не договірні зобов'язання: підручник (2-е вид., змін. та доп.) / С.С. Бичкова, І.А. Бірюков, В.І. Бобрик та ін.; За заг. ред. С.С. Бичкової. – К.: КНТ, 2008. – 498 с.
13. Цивільне право України: підручник / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, О.В. Старцев. – Вид. 3 перероб. і доп. – К.: Істина, 2011. – 808 с.

НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК САМОСТІЙНИЙ ВИД ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

НЕВАРОВА І. В.

курсант 3 курсу, 2 групи

Військово-юридичний інститут

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Забезпечення права на судовий захист у розумні строки за допомогою застосування прискорених форм відправлення правосуддя є вагомим питанням сучасного цивільного судочинства, яке має чималий теоретичний інтерес і практичну значимість.

Актуальність зумовлена новизною можливостей захисту прав, свобод та інтересів фізичних, юридичних осіб забезпеченням розгляду цивільних справ у порядку наказного провадження. Оскільки удосконалення чинного законодавства може свідчити або про демократичні перетворення держави, або про гальмування даного процесу, оскільки найменші відступи від демократичних чи гуманістичних засад можуть призвести до істотного ущемлення прав людини, інтересів суспільства та заподіяння шкоди авторитету держави [1].

З метою спрощення, підвищення ефективності здійснення правосуддя та диференціації цивільного процесу у зміст нового Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) було введено інститут наказного провадження. Як зазначає О. Штефан, бажання розглядати та вирішувати будь-які справи – без урахування характеру поведінки сторін і ступеня обґрунтованості їх вимог – у межах однієї процесуальної форми роз'єднує кінцеву мету судочинства і методи її досягнення [4].

Незважаючи на те, що поняття «наказне провадження» та «судовий наказ» не нові в юридичній науці та судовій практиці, наукові дискусії щодо їх правової природи тривають і досі, а тому й надалі потребують тривалих досліджень як в теоретичній, так і в практичній площині [2].

Чинним ЦПК України визначено, що цивільні справи у судах розглядаються в порядку позовного, наказного та окремого провадження. Усі три види проваджень охоплені поняттям цивільного судочинства, а відтак, й самі є видами цивільного судочинства [3].

Серед науковців ведуться дискусії щодо того, чи можна вважати наказне провадження самостійним видом цивільного судочинства. Зокрема, В. Решетняк та І. Поляков вважають наказне провадження

самостійним видом цивільного судочинства [5]. Такої самої думки притримується й М. Треушніков, поділяючи всі види цивільного судочинства на позовні та непозовні та вважаючи наказне провадження непозовним провадженням.

С. Щербак розглядає наказне провадження як правову процедуру з видачі судового наказу, що має спрощений характер, зазначаючи, що з цілої низки матеріально-правових вимог є очевидною їх формальна безспірність, тобто вимоги позивача (заявника) надійно обґрунтовані, на що відповідач не може заперечити по суті [6].

Вдалішим є визначення, яке міститься в узагальненні Верховного Суду України практики розгляду судами цивільних справ у наказному провадженні, відповідно до якого його визначають як особливий спрощений вид цивільного процесу, спрямований на швидкий та ефективний захист безспірних прав осіб через видачу судового наказу, що водночас є судовим рішенням та виконавчим документом.

Категорії справ, зачислені ЦПК України до наказного провадження, в ЦПК України 1963 р. включалися до справ позовного провадження. На підставі праць вчених у зазначених справах вони вбачали наявність спору про право.

Наказне провадження, як і позовне, має на меті вирішення правового спору, що виник між сторонами матеріальних правовідносин. Проте, на відміну від позовного провадження, наказне провадження вирішує такий конфлікт у спрощеній формі – з метою процесуальної економії та пришвидшення здійснення реального судового захисту суб'єктивних прав учасників матеріальних правовідносин [3].

Список літератури:

1. Актуальные проблемы юридического процесса в общенародном государстве : сборник научных трудов / [Горшенев В. М., Мельников Ю. И., Мотовиловкер Я. О. и др.] ; отв. ред. Э. А. Пушмин. – Ярославль : Изд-во Яросл. ун-та, 1980. – 148 с.
2. Цивільний процес: навчальний посібник. / А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук, О. І. Угриновська та ін. / За ред. Ю. В. Білоусова. – К.: Прецедент, 2005. – 172 с.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–41. – Ст. 492.
4. Штефан О. Цивільне процесуальне право: навч. посібник / О. Штефан. К. : Юрінком Інтер, 2009. – 360 с.

5. Решетняк В.И. Заочное производство и судебный приказ в гражданском процессе. – М. : Юридическое бюро «ГОРОДЕЦ», 1997. – 80 с.
6. Фурса С.Я., Щербак С.В. Законодавство України про виконавче провадження: Науково-практичний коментар. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – С. 392.

НЕВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ У ЗВ'ЯЗКУ З НЕПЕРЕБОРНОЮ СИЛОЮ

НОСЕНКО М. А.

*курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

На сьогоднішній день у зв'язку з пандемією по всьому світу, в Україні найбільш обговорюваною стала тема, щодо можливості звільнення від відповідальності за невиконання договору внаслідок непереборної сили. Тому дослідження даного питання у галузі цивільного права залишається актуальним у теперішній час.

У ст. 617 Цивільного кодексу України зазначені підстави, які звільняють особу від відповідальності через невиконання зобов'язання [1]. У даній статті подано перелік підстав таких, як непереборна сила і випадок, однак особа для звільнення від відповідальності повинна довести, що невиконання договору було зумовлене вище зазначеними подіями.

Поняття «непереборна сила» міститься у ЦК України, проте не подається його роз'яснення, тому для більш точного розуміння даної норми треба звернутися до тлумачних словників. В академічному тлумачному словнику української мови дане поняття розуміється, як невідворотна та неподоланна подія, яка унеможливує відвернення негативних наслідків даного впливу [2]. Непереборна сила – це об'єктивне явище, що не залежить від волі, бажання та свідомості будь-якої особи.

До поняття «непереборної сили» варто віднести такі події, як стихійні природні явища. До них належать землетрус, шторм та повінь. Однак з останніми подіями в Україні пов'язаними з COVID-19, до переліку обставин непереборної сили, Кабінетом Міністрів України було внесено зміни, тим самим визначивши карантин у зв'язку з пандемією непереборною силою.

Однак слід розрізняти небажання виконувати зобов'язання під час обставин непереборної сили та неможливість через її вплив. Так як у цивільному праві непереборна сила може впливати по-різному на діяльність особи. В одному випадку непереборна сила може перешкоджати особі вчинити певні дії в результаті чого вона порушить зобов'язання. А в іншому прикладі особа може вчинити деякі дії не за власної волі, а в наслідок спонукання непереборної сили до таких дій, що приведе до порушення особою зобов'язання [3].

Проте деякі люди за власної волі не бажають виконувати зобов'язання посилаючись на те, що існує на даний момент непереборна сила. Однак у цьому випадку непереборна сила не впливає на не виконання зобов'язання і отже не буде виступати підставою звільнення особи від відповідальності за невиконання зобов'язання. Одним із головних критеріїв є наявність причинно-наслідкового зв'язку між дією непереборної сили та наслідків її заподіяння.

Одна з головних ознак непереборної сили є її невідворотність. Ця ознака не означає повну неможливість відвернення негативних наслідків діями особи. Проте це й не підтверджує той факт, що особа не повинна боротися за її відвернення та миритися з настанням негативних наслідків.

Наступною ознакою непереборної сили є її надзвичайний характер, що розуміється, як неординарне та нетипове явище. Взагалі воно може виникнути несподівано, та має велику руйнівну силу. А також надзвичайне явище характеризується рідкістю виникнення та масштабністю. Надзвичайний характер події не дає можливості особі відвернути настання негативних наслідків, та виступає об'єктивно невідворотнім явищем.

Також поняття непереборна сила має відносний характер. Це прослідковується у тому випадку коли одна й та ж сама подія, в одних обставинах буде виступати непереборною силою, а в інших ні. Через цю ознаку дуже важко навести точний перелік явищ, які відносяться до непереборної сили. У зв'язку зі стрімким розвитком технологій, те що донедавна було надзвичайним через деякий час може стати повсякденним. При розгляді певних ситуацій для розуміння чи є ця явище непереборною силою потрібно з'ясувати всі обставини такі, як місце та час [4].

Підводячи підсумок варто зауважити, що поняття непереборна сила зазначене у ст.617 ЦК, проте законодавець не подає повного його тлумачення, а тільки вказує, як обставину звільнення від відповідальності за невиконання зобов'язання. Однак для того щоб, це явище стало підставою для невиконання зобов'язання особою, особі потрібно довести той факт, що саме через непереборну силу

вона не могла виконати певні дії, що призвели до порушення зобов'язання. Також через нещодавні події пов'язані з COVID-19 Кабінет Міністрів України відніс карантин через пандемію до обставин непереборної сили.

Список літератури:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (в редакції від 28.04.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Словник української мови: в 11 томах. Том 5, 1974. С. 353. URL: <http://sum.in.ua/p/5/353/1>
3. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності URL: https://pidruchniki.com/1994041245928/pravo/pidstavi_zviltennya_vid_tsivilno-pravovoyi_vidpovidalnosti
4. Підстави звільнення від відповідальності URL: https://studopedia.su/16_137400_pidstavi-zviltennya-vid-vidpovidalnosti.html

НАПРЯМ 4. ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗМІН ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

ГОРБАЧОВА К. М.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри приватного та соціального права*

ГОНЧАРОВА Н. О.

*студентки юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

На сьогоднішній день достатньо багато об'єктивних чинників в яких пов'язано становлення у нашій державі ринкових правовідносин, що надають підстави повернутися до проблеми поняття трудового права.

Розбудова і розвиток трудового права України здійснювалися в умовах соціалістичної системи радянського права, що базувалася на нормативній теорії права та була одним з напрямів юридичного позитивізму.

Відходячи від цієї теорії право визначалося як привілей панівного класу того часу. Право мало окрему систематизацію з юридичними нормами, долученими країною, і тому держава вважалася первинною, а право – похідним. Законодавство будучи продуктом держави, втрачало своє самостійне значення.

Сучасне законодавство має недосконалий «Кодекс Законів про Працю», бо потребує змін в відповідності до актуальних проблем українців. Реформування трудового законодавства полягає в розробці нових підходів до правового регулювання трудових правовідносин.

У даний час досить чітко постало питання про необхідність удосконалення трудового законодавства у відповідність новим політичним та соціально-економічним реаліям. Нові ризики та проблеми вимагають неординарних рішень у реалізації трудових прав та трудових відносин.

Трудове право займає чільне місце у системах права більшості зарубіжних країн, незважаючи на досить відмінні підходи до

побудови структури права та різний ступінь розвитку і забезпечення суспільних трудових відносин у кожній з європейських країн, таких як Чехія, Польща, Німеччина та ін.

У тих державах, де зберігається класичний варіант поділу системи права на публічне і приватне, трудове право характеризується тим, що воно належить як до сфери приватного, так і публічного права.

Трудові правовідносини найманого працівника та роботодавця встановлюються правовими нормами врегульованими публічним правом. Тому що, у разі спору між підприємцями і державними органами в моментах вирішення трудових питань, або ж тарифного регулювання у судах, то ми маємо справу з публічним правом.

Характерною ознакою трудових правовідносин є наявність досить широкого кола суб'єктів, які можуть бути їх учасниками. Комплексний характер структури трудових правовідносин фактично і породжує їх численний суб'єктний склад. Що не вид трудових правовідносин – то нові суб'єкти. Але найхарактерніше те, що майже в усіх видах трудових правовідносин незмінним учасником є роботодавець. Така універсальність його участі у трудових правовідносинах зумовлена насамперед тим, що самі трудові правовідносини виникають та існують у результаті реалізації власником (підприємцем) свого права найму робочої сили для досягнення поставленої мети. Тому решта учасників беруть участь у трудових правовідносинах нібито задля задоволення інтересів роботодавця. З моїх міркувань проект «Трудового кодексу» не має достатнього обсягу прав та гарантій для найманих робітників в сучасному законодавстві, та звісно не відповідають низки взятих на себе Україною міжнародних зобов'язань.

Не менш актуальнішим є питанням про ринок праці який потребує кардинальних змін з урахуванням усіх європейських стандартів, бо в країнах Європейського Союзу (далі ЄС) попит на вакантні робочі місця, тому що робітники мають належний рівень заробітної плати відповідно до рівня кваліфікації. А в Україні досі існує проблема співвідношення прожиткового мінімуму та мінімальної зарплати, яка особливо відчутна в умовах економічно-фінансової кризи. На 2020 рік в Україні мінімальна заробітна плата: 178.75 євро в місяць, а в Європі: 1500 євро.

Отже місце сучасного трудового законодавства в системі права України найважливіше, оскільки пов'язано з соціальною сферою. В Україні продовжує існувати проблема співвідношення прожиткового мінімуму та мінімальної зарплати, яка особливо відчутна в умовах фінансово-економічної кризи. Але на шляху адаптації національного трудового законодавства до законодавства ЄС з'явилися

нові дефініції та конструкції трудового права України, змінено законодавство відповідно до вимог ринкової економіки, відбулися зміни навіть в понятті трудового права на сучасному етапі.

Список літератури:

1. КЗпП. Суми: ВВП Нотіс, 2017. 96 с.
2. Конституція України: станом від 2 червня 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: право, 2016.
3. Конвенції Міжнародної організації праці, які ратифікувала Україна 2014. URL: <http://dpu.gov.ua/Lists/internationalcooperation/DispForm.aspx?ID=9> (дата звернення: 08.04.2018)

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ БЛОКЧЕЙНУ В ТРУДОВОМУ ПРАВІ

СОЛЯНИК Є. О.

студентка

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

В даний час найбільш актуальною темою в постіндустріальному інформаційному світі є блокчейн. Блокчейн – це досить молода технологія з невеликою історією, яка у більшості людей асоціюється лише з криптовалютами. Однак, сфера застосування блокчейн-технологій не обмежується лише фінансовим сектором. На основі даної технології створюються соціальні мережі, онлайн-системи для голосування, різні програми для контролю ланцюжків постачань тощо. То що таке блокчейн та чи можливо його застосовувати в трудовому праві?

Незважаючи на перспективність, у цієї технології є противники, причиною чого є недостатнє розуміння блокчейн-технологій. Тому за умов сьогодення постає необхідність розробки законодавчої бази і стандартів безпеки використання такої технології. Усебічне дослідження цього явища на часі.

У 2016 р. директор з досліджень міжнародного аналітичного агентства Gartner Деріл Пламмер перерахував на конференції Symposium/ITExpo десять трендів розвитку міжнародної економіки та фінансів, які об'єднані загальною темою, – цифрова революція. Одним із трендів були позначені блокчейн-технології, як нове явище, здатне змінити глобальну економіку і фінанси [1, с. 106].

Блокчейн (blockchain або block chain) – вибудований за певними правилами безперервний послідовний ланцюжок блоків, що містять інформацію [2].

Вперше блокчейн-технологія була реалізована в 2009 році в якості інструменту для проведення операцій з електронною валютою «bitcoin», тобто грала роль загального реєстру транзакцій. В даний час технологія блокчейн розвивається як відособлена технологія, що може застосовуватися й за рамками систем криптовалют. Можна виділити 3 умовні сфери застосування блокчейн-технологій: 1) фінансові транзакції на основі криптовалют (наприклад, цифрові платежі на основі біткоїн); 2) контракти (застосування технології в сфері економіки, ринків і фінансів, а саме робота з акціями, облігаціями, ф'ючерсами, правовими титулами, активами і контрактами); 3) застосування у сфері державного управління, науки, освіти, охорони здоров'я та юриспруденції (застосування технології поза рамками фінансових транзакцій).

При цьому використання даної технології має ряд переваг: 1) прозорість (за допомогою публічного або розподіленого зберігання), тобто доступ до всієї історії подій відкритий усім учасникам системи; 2) децентралізованість – зберігання даних на декількох серверах. На відміну від хмарних сховищ Google, Dropbox та ін., для доступу до даних знадобиться ключ шифрування, що забезпечить конфіденційність даних; 3) рівноправність, оскільки технологія блокчейн не має адміністраторів (зберігачів інформації), а всі учасники мають однаковий статус і можливості; 4) безпека (застосування шифрування для підтвердження транзакцій) [3].

Загальна характеристика цього явища зрозуміла, проте як таку технологію можна пов'язати з трудовим правом? Така можливість, безперечно існує, адже трудове право повинно відповідати вимогам сучасних реалій, а блокчейн – гарна для цього нагода. Йдеться, наприклад, про реєстрацію трудових договорів. При цьому цілі, які переслідує впровадження блокчейну в сферу відносин, що регулюються трудовим законодавством, можуть бути різні: як державні, так і громадські, про що свідчить зарубіжна практика. Зокрема, в березні 2018 року було оголошено, що американська харчова компанія CocaCola спільно з Державним департаментом США і двома компаніями запускають проєкт з використанням технології блокчейн для створення реєстру працівників. Так компанія має намір боротися з примусовою працею. За допомогою технології блокчейн компанія має намір збільшити прозорість в організації праці. У реєстрі будуть міститися дані про співробітників, в тому числі їх трудові контракти. Для захисту інформації будуть використовуватися електронні нотаріальні послуги [4].

Що стосується інших блокчейн-технологій, то видається, що принципи роботи смарт-контрактів можна застосовувати до трудової діяльності дистанційних працівників. У даний час не існує усталеного визначення смарт-контрактів. У найбільш загальному вигляді можна визначити смарт-контракт як договір з автоматичним виконанням певних умов. Ця автоматична система дозволить спростити контроль роботодавця за працівником. У випадку з дистанційним працівником саме контроль з боку роботодавця буде, з одного боку, мотивуючим фактором дотримання трудової дисципліни, а з іншого – способом мінімізації ризиків роботодавця при притягненні дистанційного працівника до дисциплінарної відповідальності. Відстань працівника від роботодавця не повинна ставати непереборною перешкодою для здійснення зазначеного вище контролю. Смарт-контракти з допомогою блокчейн-технологій полегшать взаємодію працівника і роботодавця, спростять механізм контролю [5].

Через систему блокчейну, як варіант, можна також спростити працевлаштування, зокрема молоді, якій, як відомо, досить важко знайти гідну роботу. Мається на увазі створення єдиної бази даних, в якій можна використати всі можливості, що гарантуються міжнародними актами, Конституцією, Законами України, та навіть повністю фіксувати всі пропозиції на ринку праці.

Таким чином, роботодавці зможуть чітко формулювати свої вимоги для кандидатів та майбутні працівники одним кліком надсилатимуть своє резюме, все це відбуватиметься прозоро, існуватиме можливість перевірки за допомогою хеш блокчейна, як пропонує у своїй роботі О. Г. Серeda [6, с. 190–191].

Доцільно констатувати, що процес впровадження технології блокчейн до законодавства України, на нашу думку, очікувати зарано, проте не варто нехтувати накопиченими знаннями про цю складну та водночас достатньо цікаву систему. Розглядаючи можливість включення блокчейн-технологій до законодавчих актів, пропонуємо проаналізувати необхідність такого новітнього способу автоматизації та підвищення транспарентності даних, і розробити нормативно-правовий акт, який би регламентував цю сферу суспільних відносин. Таким актом може послугувати, наприклад, Закон України «Про блокчейн», який міститиме статті, що регламентуватимуть різні сфери суспільних відносин, зокрема і трудові. До прикладу, такий перспективний закон може включати положення щодо укладення трудових договорів через систему блокчейн, створення баз даних вакантних посад, прийняття колективного договору тощо. Щодо останнього, то пропонується закон міг би містити, приміром, подібне положення: «На підприємствах, в установах, організаціях незалежно

від форм власності і господарювання, які використовують найману працю і мають права юридичної особи, може бути укладено колективний договір за допомогою внесення до блокчейн-бази пропозицій щодо змісту договору кожною з його сторін». Подібне положення може доповнюватися поясненням, що система ланцюгових зв'язків, доступ до якої матимуть всі працівники підприємства, на якому розробляється колдоговір, компонуватиме подібні пропозиції за змістом і кількістю, що полегшить колективні переговори щодо укладення колдоговору та надасть можливість висловитись кожному. Більше того, описані операції є прозорими та технологічно зручними. У разі прийняття Закону України «Про блокчейн» із запропонованими у цих тезах формулюваннями, відповідних змін мають зазнати норми КЗпП, а також Закону України «Про колективні договори і угоди».

Для того, щоб імплементувати зарубіжний досвід у власні українські «рамки», не вистачить простого копіювання тих самих норм про блокчейн, які існують в деяких країнах, що вже досягнули значних успіхів у цифрових технологіях (йдеться про такі країни як США, Японія тощо). Україна поки що не може з ними конкурувати, проте актуальність впровадження такої технології зростає щодня через нестійкість існуючих баз даних, систем управління та інших механізмів роботи з даними. Зазначені на сторінках цих тез переваги блокчейн та шляхи його використання в трудовому праві можуть стати основою для подальших роздумів й регламентації необхідності такої технології у сучасних умовах приєднання України до Європейського правового простору.

Список літератури:

1. Хачатурова Э.А., Макаревич М.Л. Блокчейн-технологии: перспективы развития и проблемы правового регулирования. *Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования*. 2018. № 2 (28). С. 105–114.
2. Блокчейн. URL: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/blockchain> (дата звернення 13.05.2020).
3. 20 областей применения Блокчейн вне финансовых сервисов. URL: <https://geektimes.ru/company/wirex/blog/281140/> (дата звернення: 13.05.2020).
4. Coca-Cola применит блокчейн для борьбы с принудительным трудом. URL: <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/5aac70179a79473e9b59b205> (дата звернення: 13.05.2020).
5. Бойко Н. Смарт контракти – чи справді договори та чи дійсно «розумні» URL: https://protocol.ua/ua/smart_kontrakti_chi_spravdi_dogovori_ta_chi_diysno_rozumni/ (дата звернення: 13.05.2020).

6. Серета О.Г. До питання впровадження інституту блокчейну в трудових відносинах. *Розвиток трудового права і права соціального забезпечення: теорія і практика: тези доп. та наук. повідомл. учасн. VIII наук.-практ. конф.* (Харків, 5 жовт. 2018 р.). Харків, 2018. С. 189–193.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

СЬОМІН О. С.

студент магістратури юридичного факультету

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Пенсійна система держави є важливою складовою системи соціального захисту населення. Від ефективності пенсійної системи залежить рівень життя населення, його добробут та стабільність. Пенсійна система України сьогодні не є досконалою насамперед через брак коштів на фінансування виплат, на що впливають такі фактори, як старіння нації, тіньова економіка, безробіття. Через це пенсійна система потребує значних змін та реформування солідарної системи, а також запровадження накопичувальної системи та розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення.

Сьогодні в Україні створені і функціонують більше сотні недержавних пенсійних фондів, наявна вся необхідна інфраструктура для їх успішної діяльності, але немає найголовнішого – широкого охоплення юридичних та фізичних осіб системою недержавного пенсійного забезпечення. Серед причин такого стану справ можна виділити: незначні фінансові можливості підприємств і фізичних осіб, певну недовіру населення до нової форми пенсійного забезпечення і традиційну впевненість серед широкого загалу, що пенсії, як і раніше, має платити держава, але основне, на нашу думку, – низький рівень поінформованості населення, працівників і роботодавців про систему недержавного пенсійного забезпечення, її суть, а також відсутність послідовної державної інформаційної політики щодо діяльності недержавних пенсійних фондів [8, с. 175–176]. Для нашої держави впровадження недержавного пенсійного забезпечення є справою об'єктивною, а тому дослідження його складових є необхідним не лише з точки зору задоволення приватного наукового

інтересу окремого фахівця, а й для надання науково обґрунтованих рекомендацій щодо відповідного законодавства [6, с. 279].

Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» сучасна пенсійна система України є трирівневою та включає як розподільчі, так і накопичувальні компоненти [4]. Фактично ж в країні продовжує домінувати солідарна пенсійна система, заснована на розподільчому принципі фінансування. Проте солідарні пенсійні системи формувалися в інших демографічних реаліях, а в умовах підвищення демографічного навантаження особами похилого віку – неспроможні забезпечити високий рівень пенсій. Окрім того, досі не відбулося запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні. Враховуючи вищезазначене, активізація недержавних пенсійних програм є найбільш реальною можливістю протидії демографічним ризикам.

Важливо наголосити, що Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [5] набрав чинності ще в 2004 році. Втім, недержавне пенсійне забезпечення не набуло реальної ваги у структурі доходів пенсіонерів. Водночас аналіз міжнародного досвіду засвідчив, що в національних пенсійних системах важливу роль відіграє саме недержавне пенсійне забезпечення, яке призначене для доповнення державної складової. При цьому, провідна роль у системі недержавного пенсійного забезпечення належить недержавним пенсійним фондам (НПФ). Наявні організаційно-правові форми НПФ дозволяють обрати оптимальну форму колективного або особистого добровільного пенсійного страхування, забезпечуючи населення додатковим пенсійним захистом. Окрім того, недержавні пенсійні фонди у більшості країн є потужними інституційними інвесторами в економіку. Тож, активізація недержавного пенсійного забезпечення сприяє не лише зростанню рівня життя пенсіонерів, але й розвитку економіки загалом [3, с. 72].

В Україні відбувається поступовий розвиток недержавного пенсійного забезпечення, що засвідчує динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів. Однак, кількісне збільшення показників діяльності недержавних пенсійних фондів не свідчить про її масштабність, а зумовлене, більшою мірою, етапом становлення даного сегменту страхування життя в якості вагомого доповнення до державної складової пенсійної системи України, найімовірніше, лише в довгостроковому періоді. Окрім того, НПФ є суб'єктами довгострокових фінансових вкладень і, як наслідок, мають велику кількість ризиків, що ускладнює їх впровадження та розвиток.

В науковій літературі наголошується, що переваги недержавного пенсійного забезпечення полягають у тому, що вони здатні гнучкіше, в порівнянні з державною пенсійною системою, враховувати індивідуальні потреби страхувальника. Наприклад, у межах добровільного пенсійного страхування існує можливість вибору форми виплати (одноразова чи регулярна протягом визначеного періоду), а також страхувальник має право змінити НПФ за власним бажанням, обираючи фонд, що забезпечує найвищий інвестиційний дохід. Додатковою перевагою є можливість отримання пенсійних накопичень правонаступниками у випадку смерті учасника [2]. Тобто це дозволяє індивідуалізувати процес накопичення пенсійного капіталу.

Цікавим є досвід застосування професійних пенсійних програм в США, де вони набули значного поширення. Як доводять останні дослідження, проведені серед найманих працівників, пересічним американцям досить важливо, щоб роботодавець надавав їм пенсійну допомогу [2]. Наголошуючи на перевагах розвитку корпоративних пенсійних фондів, вчені зазначають, що у цьому разі забезпечується не лише формування довгострокових інвестицій у економіку (реалізація накопичувального принципу пенсійного забезпечення), але й створюється можливість часткового самостійного інвестування у програми розвитку та модернізації виробництва [7, с. 13]. Окрім того, активізація даного виду пенсійного забезпечення сприятиме оптимізації стратегії довгострокового розвитку підприємств у результаті залучення та утримання висококваліфікованих кадрів, які дбають не лише про величину поточного доходу, а й про можливість підтримувати певний рівень життя в майбутньому.

Взагалі, надалі розвиток корпоративних пенсійних програм дозволить збільшити рівень участі населення в недержавному пенсійному забезпеченні, підвищити його активність у процесах накопичення коштів на майбутню пенсію, що сприятиме вдосконаленню національної системи пенсійного забезпечення [1, с. 119]. Поступове збільшення кількості учасників програм недержавного пенсійного забезпечення позитивно впливатиме на формування фінансової культури і грамотності, збільшуватиме рівень відповідальності населення за процеси накопичення власного пенсійного капіталу. За умов зростання реальних доходів та сформованої довіри населення до інституту недержавного пенсійного забезпечення ймовірним є активне залучення населення до участі й у інших видах недержавних пенсійних програм. Водночас враховуючи початковий етап розвитку недержавних пенсійних фондів, зокрема й корпоративних, в Україні необхідне

жорстке державне регламентування правил роботи фонду з пенсійними накопиченнями [3, с. 33].

Отже, проблемами, що перешкоджають розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні є: низький рівень оплати праці; недовіра населення до установ фінансово-кредитної сфери; недорозвиненість фінансових ринків. Оптимальною формою реалізації недержавного пенсійного забезпечення в Україні на сучасному етапі є розвиток корпоративних пенсійних програм. Це зумовлено наявними організаційними умовами на базі підприємств роботодавців та необхідністю збільшення рівня довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, що є ймовірним у випадку позитивного іміджу підприємства роботодавця.

Список літератури:

1. Коваль О.П. Перспективи впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: вплив на економічну безпеку : монографія. Київ : НІСД, 2016. 240 с.
2. Огляд світового досвіду запровадження пенсійних реформ. URL: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish> (дата звернення: 14.05.2020).
3. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації : колективна монографія / за ред. Е.М. Лібанової. Київ : Інст. демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2018. 270 с.
4. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 05.11.2003 р. № 1788-ХІІ. Дата оновлення: 02.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення: 14.05.2020).
5. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (дата звернення: 14.05.2020).
6. Філіпчук П. Поняття та правове регулювання недержавного пенсійного забезпечення. *Вісник Національної академії державного управління*. Київ, 2009. № 3. С. 279–286.
7. Чихачова Ю. Вивчаємо досвід розвитку та функціонування пенсійної системи США. Пенсійна реформа. Міжнародний досвід. *Вісник Пенсійного фонду України*. Київ, 2006. № 1. С. 12–17.
8. Шевченко Н.П. Трансформація пенсійної системи України в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції : матеріали круглого столу / за ред. С.О. Шевченка. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. С. 174–176.

НАПРЯМ 5. ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ОСОБЛИВО ЦІННИХ ЗЕМЕЛЬ

ДЗЮМА В. І.

студент юридичного факультету

*Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Однією із актуальних проблем, яка впливає з предмета земельного права є відносини щодо охорони особливо цінних земель. Поняття «особливо цінні землі» вперше вживаються у Земельному кодексі України 2001 року. Але не дається визначення цього поняття, його ознаки, що в результаті спричиняє розбіжності у його застосуванні, регулюванні охорони цих земель.

Під особливо цінними землями, Л. Ришкова пропонує розуміти сукупність земельних ділянок, що входять до різних категорій земель, задовольняють публічний інтерес та підлягають підвищеній охороні, зокрема вилученню (викупу), зміні цільового призначення в особливому порядку, визначеному законом України [1, с. 254]. Можна зробити висновок, що до особливо цінних земель відносять землі з врахуванням їх природних якостей і їх використання для соціальних потреб.

Формування правового регулювання щодо охорони особливо цінних земель має свою історію. Відповідно до статті 33 редакції Земельного кодексу України 1992 року вилучення особливо цінних земель не допускалось, за винятком будівництва шляхів, ліній електропередачі та зв'язку, трубопроводів, нафтових і газових свердловин та виробничих споруд, пов'язаних з їх експлуатацією [2]. При цьому особливо цінні землі були розділені на особливо цінні продуктивні землі та інші особливо цінні землі. У ЗКУ 2001 р., порівняно з Земельним кодексом 1992 р. назву «особливо цінні продуктивні землі» було змінено на «особливо цінні землі», їх склад було розширено.

Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про стан додержання вимог законодавства та заходи щодо підвищення ефективності державної політики у сфері регулювання земельних відносин, використання та охорони земель» від 29 червня 2005 року було запропоновано розширити перелік особливо цінних земель, зокрема віднести до їх

складу землі Південного узбережжя Криму. Але згодом такий Указ втратив чинність [3].

Законом України «Про структуру, повноваження та особливості правового і економічного режиму майнового комплексу Національного виробничо-аграрного об'єднання «Масандра»» (далі – НВАО «Масандра») з метою збереження цілісності унікального майнового комплексу та земель Національного виробничо-аграрного об'єднання «Масандра» до особливо цінних земель були віднесені землі, надані в постійне користування НВАО «Масандра» та підприємствам, що входять до його складу [4]. Це відображено в пункті 3 статті 150 чинного ЗКУ.

Чинний земельний кодекс України до особливо цінних земель відносить:

а) у складі земель сільськогосподарського призначення: чорноземи нееродовані несолонцюваті на лесових породах; лучно-чорноземні незасолені несолонцюваті суглинкові ґрунти; темно-сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені на лесах і глеюваті; бурі гірсько-лісові та дерново-буроземні глибокі і середньо глибокі ґрунти; дерново-підзолисті суглинкові ґрунти; коричневі ґрунти Південного узбережжя Криму, дернові глибокі ґрунти Закарпаття;

б) торфовища з глибиною залягання торфу більше одного метра і осушені незалежно від глибини;

в) землі, надані в постійне користування НВАО «Масандра» та підприємствам, що входять до його складу; землі дослідних полів науково-дослідних установ і навчальних закладів;

г) землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, землі історико-культурного призначення [5].

Отже, перелік є вичерпним та поділяє землі на особливо цінні землі сільськогосподарського призначення та особливо цінні землі несільськогосподарського призначення.

У ст. 168 чинного ЗКУ вперше «ґрунти земельних ділянок» виділено в окремий «об'єкт особливої охорони». Наказом Державного комітету по земельних ресурсах «Про затвердження переліку особливо цінних груп ґрунтів» на підставі даних природно-сільськогосподарського районування затверджено перелік особливо цінних груп ґрунтів з визначенням їх площі, загальнодержавного або регіонального значення [6]. Н. Гавриш і О. Степська визначають що, особлива охорона ґрунтів повинна передбачати повне виключення частини земель із сільськогосподарського використання або обмеження використання з юридичним закріпленням заходів із запобігання деградації ґрунтів [7].

Повною мірою охорона природних комплексів та об'єктів природно-заповідного фонду вирішується Законом України «Про

природно-заповідний фонд». Так, на території природних заповідників забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти [8].

Отже, віднесення земель до особливо цінних – ґрунтується на якісних характеристиках земель, задоволення ними важливих суспільних потреб, що зумовлює підвищену охорону цих земель з боку держави, у тому числі шляхом установлення заборони на їх не обґрунтоване вилучення (викуп), для чого на законодавчому рівні передбачено вичерпний перелік цілей та спеціальний порядок вилучення (викупу) особливо цінних земель.

Список літератури:

1. Ришкова Л. В. Поняття та ознаки особливо цінних земель як об'єкта правової охорони та використання. *Часопис Київського університету права*. Київ. 2012. № 1. С. 250–255.
2. Земельний кодекс України від 13.03.1992 р. № 561-ХІІ Втрата чинності від 01.01.2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12/ed19920313> (дата звернення 07.05.2020)
3. Про виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України з питань регулювання земельних відносин, використання та охорони земель: рішення Ради національної безпеки і оборони України введено в дію Указом Президента України від 12.01.2009 р. № 5/2009 Скасування від 28.04.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0039525-08> (дата звернення 07.05.2020)
4. Про структуру, повноваження та особливості правового і економічного режиму майнового комплексу Національного виробничо-аграрного об'єднання «Масандра»: Закон України від 04.06.2009 р. № 1442-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1442-17> (дата звернення 07.05.2020)
5. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 07.05.2020)
6. Про затвердження переліку особливо цінних груп ґрунтів: Наказ Державного комітету по земельних ресурсах від 06.10.2003 р. № 245 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0979-03> (дата звернення 07.05.2020)
7. Гавриш Н., Степська О. Особливо цінні землі як об'єкт правової охорони. *Вісник земельне право*. 2017. С. 102–106.
8. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12> (дата звернення 07.05.2020).

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

ІЩЕНКО С. Ю.

студент юридичного факультету

*Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Земля виконує різні функції у житті людини та суспільства в залежності від особливостей тієї чи іншої земельної ділянки, зокрема її цільового призначення. Землі історико-культурного призначення становлять собою неабияку цінність для держави і суспільства в цілому. Підтвердженням такої тези слугує наявність низки законодавчих актів, норми яких регулюють правовий статус земель історико-культурного призначення. Зокрема, Конституція України, Земельний кодекс України, Закони України «Про охорону культурної спадщини», «Про природно-заповідний фонд України», «Про охорону земель», «Про культуру», «Про охорону археологічної спадщини», «Про музеї та музейну справу» та чимало інших.

П.Ф. Кулинич та В.І. Семчик визначають правовий режим земель, як встановлений правовими нормами порядок та умови їх набуття у власність чи користування, зміну і припинення права власності, порядок та умови використання відповідно до цільового призначення, правової охорони земель і відповідальності за порушення земельних прав і земельного законодавства [1, с. 72].

Особливості правового режиму земель історико-культурного призначення закріплені на законодавчому рівні. Перш за все, це обов'язок власника земельної ділянки та землекористувача, забезпечити її використання за цільовим призначенням. Про цільове призначення такої категорії земель, можна дізнатись через аналіз статті 53 Земельного кодексу України, де зазначено, що до земель історико-культурного призначення належать землі, на яких розташовані пам'ятки культурної спадщини, їх комплекси (ансамблі), історико-культурні заповідники, історико-культурні заповідні території, охоронювані археологічні території, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби [2].

А.О. Кириновиченко, А.А. Стрембій подають визначення земель історико-культурного призначення, як ділянки суші та водного простору з природними або штучно створеними комплексами чи об'єктами, яким надано статус пам'ятки і які відповідно до законодавства є носіями історико-культурної інформації. Така категорія земель нерозривно пов'язана з об'єктами культурної спадщини, тобто їх розгляд повинен відбуватися комплексно.

Відповідно, здійснюється поділ таких земель на групи. До першої групи автори відносять землі, історико-культурну цінність яких складає об'єкт культурної спадщини і якщо об'єкт зникає, ці землі втрачають цінність, отже їх можна перевести до іншої категорії земель. Другу групу утворюють землі, що виступають самостійним об'єктом дослідження і цінність має сама земельна ділянка. Це наприклад місця знаменитих подій, давніх битв, кургани. Третю групу формують всі інші землі, які відповідно до статті 53 Земельного кодексу відносяться до земель історико-культурного призначення [3, с. 49].

Для забезпечення режиму використання відповідної території земель історико-культурного призначення ст. 23 Закону України «Про охорону культурної спадщини», від 08.06.2000 року № 1805-III передбачає укладення охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини. За таким договором на особу, якій передається пам'ятка, щойно виявлений об'єкт культурної спадщини чи її (його) частина, покладається збереження такої пам'ятки, щойно виявленого об'єкта культурної спадщини чи її (його) частини. Зазначається також обов'язок утримувати пам'ятку в належному стані, своєчасно провадити ремонт, захищати від пошкодження, руйнування або знищення. Законом також встановлений дозвільний порядок використання земель історико-культурного призначення, здійснюється зонування прилеглих територій навколо окремих об'єктів з метою їх захисту та збереження традиційного середовища розташування, встановлюється особливий порядок віднесення земель до даної категорії, зокрема передбачена процедура державної реєстрації об'єктів культурної спадщини [4].

Відповідно до ч. 1 ст. 54 Земельного кодексу України, землі історико-культурного призначення можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності [2]. Проте варто зауважити, що режим земель під відповідними пам'ятками визначається режимом самої пам'ятки. Також потрібно пам'ятати й про перелік пам'яток культурної спадщини, які не підлягають приватизації, що визначений Законом України «Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації», від 23.09.2008 р. № 574-VI. Заборона приватизації пам'ятки унеможливує і передачу у приватну власність відповідних земель [5].

Обмеження на передачу земель історико-культурного призначення у комунальну та приватну власність встановлені також ст. 83 та ст. 84 Земельного кодексу України [2].

Крім цього Податковим кодексом України встановлені особливості оподаткування земель історико-культурного призначення земельним податком. Так, історико-культурні заповідники та

заклади культури, які повністю утримуються за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів звільняються від оподаткування земельним податком, при використанні земельних ділянок історико-культурного призначення «не за функціональним призначенням» встановлюються підвищені ставки оподаткування [6].

При розгляді правового режиму земель історико-культурного призначення важливим є вказати на підвищену відповідальність за порушення правового режиму категорії таких земель. Кримінального кодексу України статтею 298 передбачає склад злочину: «Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини» [7], ст. 92 Кодексу України про адміністративні правопорушення – склад адміністративного правопорушення «Порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини» [8], ст. 44-45 Закону України «Про охорону культурної спадщини» передбачено господарсько-правову відповідальність юридичних осіб у вигляді адміністративно-господарського штрафу (фінансових санкцій) за порушення законодавства про охорону культурної спадщини [4].

Таким чином, проаналізувавши законодавство у сфері регулювання правового режиму земель історико-культурного призначення та розглянувши думки науковців щодо розуміння поняття правового режиму земель, можна зробити висновок, що землі такої категорії становлять особливу цінність для держави і суспільства та мають свої певні особливості, що дозволяють виокремити їх у окрему категорію земель.

Список літератури:

1. Семчик В. І., Кулинич П. Ф. Правовий режим земель сільсько-господарського призначення. Земельне право: академ. курс. Вид. дім «Ін Юре». 2001. С. 260–292.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст.27. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 12.05.2020).
3. Кириченко А.О., Стрембій А. А. Охорона об'єктів культурної спадщини за земельним законодавством. С.48–50. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10417/14_%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%2C%20%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B1%D1%96%D0%B9_48-50.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 12.05.2020).

4. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 12.05.2020).
5. Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації: Закон України від 23.09.2008 р. № 574-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/574-17> (дата звернення: 12.05.2020).
6. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 12.05.2020).
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 12.05.2020).
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 12.05.2020).

НАПРЯМ 6. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ ЗБИРАННІ, ДОСЛІДЖЕННІ ТА ПЕРЕВІРЦІ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

БУДКЕВИЧ В. А.

*аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Сьогодні для [буденного – прим.] користування комп'ютером спеціальні знання не є необхідними завдяки забезпеченню простого інтерфейсу для некваліфікованого користувача. В той же час між графічним інтерфейсом користувача і бітовими масами даних є декілька технічних шарів у вигляді форматів, протоколів, драйверів, прикладних програм тощо, де можуть міститися «цифрові сліди». І саме для пошуку і вивчення цих слідів і є необхідними спеціальні знання [1, с. 250–251].

Найбільш розвиненим використання спеціальних знань при дослідженні електронних даних стало в рамках криміналістики. Як окрема галузь криміналістики «digital forensics» («комп'ютерна криміналістика») почала розвиватися ще в проміжку між 60–80 рр. 20 століття [2, с. 5]. А в 2012 році вже на міжнародному рівні Міжнародною організацією зі стандартизації було прийнято стандарт ISO/IEC 27037:2012 і на його основі відповідний однойменний державний стандарт «Інформаційні технології. Методи захисту. Настанови для ідентифікації, збирання, здобуття та збереження цифрових доказів», що був затверджений у 2017 році в Україні.

Необхідність використання спеціальних знань при дослідженні електронних доказів сьогодні постійно виникає у різних видах судочинства, в т.ч. й в адміністративному.

Відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) в адміністративному судочинстві є дві основні процесуальні форми застосування спеціальних знань:

консультативно – технічна допомога спеціаліста та проведення експертизи.

Основним критерієм розмежування зазначених форм є доказове значення результату використання спеціальних знань [3, с. 157] у судовому провадженні. Спеціаліст виконує довідково – консультативну функцію, тоді як висновок експерта є засобом доказування в адміністративному судочинстві (відповідно до змісту ст.ст. 72, 101 КАС України).

Додатково слід відзначити, що «спеціаліст» – це виключно процесуальний статус, тоді як «експерт» в контексті положень КАС України – це лише один із аспектів правового статусу судового експерта (процесуальний аспект). Адже експертна діяльність може здійснюватися і поза судовим процесом (див., наприклад, п. 6 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про судову експертизу»).

Окремо варто звернути увагу, що у редакції КАС України до 2017 року в ч. 3 ст. 67 та чч. 1, 3 ст. 149 КАС України було закріплено право спеціаліста давати письмові роз'яснення (так звані «висновок спеціаліста»), які могли бути приєднані до матеріалів справи. Даний факт (а також досвід деяких зарубіжних країн) дало підставу для вчених стверджувати про необхідність виділення висновку спеціаліста в якості самостійного засобу доказування [4, с. 55], [5, с. 39]. Однак в редакції КАС України після 2017 року було видалено положення про право спеціаліста надавати письмові роз'яснення, і станом на дату підготовки даної статті зі змісту ч. 2 ст. 222 КАС України випливає те, що під час дослідження доказів суд може скористатися технічною допомогою та саме усними (а не письмовими) консультаціями спеціаліста.

Відповідно до положень КАС України спеціаліст може бути призначений судом для надання консультацій та технічної допомоги при збиранні та перевірці електронних доказів, зокрема, у таких випадках:

- при огляді судом веб-сайту (сторінки), інших місць збереження

- даных в мережі Інтернет з метою встановлення та фіксування їх змісту (ч. 7 ст. 81 КАС України), в т.ч. в порядку забезпечення доказів;

- при відібранні «зразків» для проведення експертизи, допомоги при визначенні необхідності проведення експертизи, формулювання питань для експерта тощо (ст. 70 КАС України), в т.ч. й при забезпеченні доказів;

- надання іншого роду консультацій та технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням технічних засобів.

Водночас відповідно до ч. 8 ст. 81 КАС України суд може призначити експертизу для встановлення та фіксування змісту веб-сайту (сторінки), інших місць збереження даних в мережі Інтернет за умови, якщо це потребує спеціальних знань і не може бути здійснено судом самостійно або із залученням спеціаліста.

Експертиза також може бути проведена за необхідності у інших випадках на замовлення учасника справи. Експертиза може бути призначена судом за власною ініціативою або за клопотанням учасника справи за одночасної наявності умов, передбачених у ч. 1 ст. 102 КАС України: 1) для з'ясування обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання у сфері іншій, ніж право; 2) без зазначених спеціальних знань встановити відповідні обставини неможливо; 3) жодною стороною не наданий висновок експерта з цих самих питань або висновки експертів, надані сторонами, викликають обґрунтовані сумніви щодо їх правильності.

За результатами аналізу судової практики можна дійти висновку, що найбільш часто застосовуваними при дослідженні електронних (цифрових) даних є такі види експертиз: 1) експертиза комп'ютерної техніки і програмних продуктів (комп'ютерно – технічна експертиза); 2) експертиза телекомунікаційних систем та засобів; 3) експертиза відеозвукозапису.

Організаційно – правові особливості проведення експертизи експертами кожної із систем спеціалізованих установ встановлюється відповідними підзаконними актами.

В процесуальній площині, на нашу думку, важливим є подальше вдосконалення процесуальних норм, що прямо (чи дотично) регулюють питання застосування спеціальних знань в адміністративному судочинстві при використанні електронних даних, зокрема, щодо:

– документування процесу збирання та підготовки електронних даних до моменту їх подання до суду (як для оригіналів, так і для копій, які планується використовувати в судовому процесі), а також будь-яких «операцій» щодо таких електронних доказів до моменту їх дослідження в судовому засіданні та в процесі зберігання до прийняття кінцевого рішення у справі;

– обов'язковості використання спеціальних знань при проведенні окремих процесуальних дій (наприклад, при здійсненні огляду електронних даних як заходу забезпечення доказів) тощо.

Список літератури:

1. Федотов Н.Н. Форензика – компьютерная криминалистика. Москва: Юридический Мир, 2007. 432 с.

2. Pollitt M. A History of Digital Forensics. *6th IFIP WG 11.9 International Conference on Digital Forensics (DF), Jan 2010, Hong Kong, China*. PP.3–15. DOI: 10.1007/978–3–642–15506–2_1
3. Гора І.В. Залучення спеціаліста й експерта адвокатом за Кримінальним процесуальним кодексом України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 1(26). С. 156–162.
4. Калмикова Я.С. Компетенція експерта та спеціаліста під час доказування в адміністративному судочинстві. *Адміністративний процес*. 2012. № 1. С. 50–57.
5. Кучер Т.М. Співвідношення висновків експерта та спеціаліста як засобів доказування в цивільному процесі: питання теорії і практики. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 2(10). С. 31–40.

АНАЛІЗ ДЕЛЕГУВАННЯ ФУНКЦІЙ ПРИТАМАННИХ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВАМ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ МІНІСТЕРСТВОМ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

ДЕМ'ЯНЧИК В. В.

*аспірант кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права*

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені В. Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

Запроваджена за ініціативою Міністерства юстиції України та підтримана Урядом реформа пенітенціарної системи України, передбачала створення нової. Тому актуальним є розгляд ефективності реформування в питанні делегування функцій притаманних органам та установам виконання покарань Міністерством юстиції України.

Проблеми регулювання управління та реформування в системі виконання покарань досліджували: Є. Ю. Бараш, С. К. Гречанюк, В. Ф. Пузирний, В. І. Селіверстов, В. Г. Хирний, С. Зливко та інші.

Мета дослідження. Є ґрунтовний аналіз ефективності адміністративного делегування та нормативного забезпечення у сфері виконання функцій притаманних органам та установам виконання покарань Міністерством юстиції України.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 № 697-р на Міністерство юстиції України були покладені завдання і функції з реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації [5].

Для виконання вказаних завдань і функцій в структурі Міністерства юстиції діє Державна кримінально-виконавча служба України.

Правовою основою діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України є Конституція України, закони України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», «Про чисельність Державної кримінально-виконавчої служби України», Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Кримінально-виконавчий кодекси України, інші нормативно-правові акти [1].

При цьому необхідно звернути увагу на те, що Державна кримінально-виконавча служба України виконує унікальну й притаманну тільки їй функцію виправлення і ресоціалізації засуджених, правоохоронну функцію, а також функції охорони здоров'я, загальноосвітнього та професійно-технічного навчання, наділена правом займатись оперативно-розшуковою діяльністю, має у своєму підпорядкуванні воєнізовані формування, зброю, виробничі потужності промислового та сільськогосподарського призначення [3, с. 130–131].

Проте, якщо звернутися до положень Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», то можна констатувати, що законодавець передбачив для служби тільки дві функції – правозастосовну та правоохоронну [3, с. 131].

Зокрема, відповідно до оптимізації структури Міністерства юстиції України для виконання правозастосовної та правоохоронної функцій, які не властиві Мін'юсту, в системі виконання покарань були створені три відомства: «Адміністрація державної кримінально-виконавчої служби», «Центр пробації» і «Центр охорони здоров'я» [3, с. 130].

Отже, на сьогодні, згідно з пунктом 1 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228, Мін'юст є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації [1].

Постановою Кабінету Міністрів України № 709 від 13.09.2017 року було утворено як юридичну особу публічного права міжрегіональний територіальний орган Міністерства юстиції з питань виконання кримінальних покарань – Адміністрацію Державної кримінально-виконавчої служби України [6].

Створення Адміністрації Державної кримінально-виконавчої служби України обумовлене насамперед необхідністю позбавлення апарату Мін'юсту правоохоронних функцій, оскільки наведені повноваження Адміністрації Державної кримінально-виконавчої

служби повинні виконуватись атестованим персоналом – особами рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби [2].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 655-р від 13.09.2017 року з 1 січня 2018 р. було утворено державну установу «Центр пробації» [7].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 684-р від 13.09.2017 року було утворено з 1 листопада 2017 р. державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» [8].

Водночас на Міністерство юстиції покладено забезпечення утримання новостворених державних установ в межах наявної чисельності органів і установ Державної кримінально-виконавчої служби та видатків, що передбачені на їх утримання у Державному бюджеті України на відповідний рік.

Як наслідок, варто зауважити на те, що з часу прийняття рішення про ліквідацію Державної пенітенціарної служби України минув значний час, але комплектування Міністерства юстиції триває.

Існуюча у сфері виконання кримінальних покарань та пробації нормативно-правова база потребує додаткового правового врегулювання, а саме:

- прийняття Закону України «Про пенітенціарну систему» [4];
- вжиття заходів щодо оптимізації структури органів Державної кримінально-виконавчої служби та її систем функціонування.

Список літератури:

1. Звіт Рахункової Палати про результати аудиту ефективності використання Міністерством юстиції України бюджетних коштів, виділених на забезпечення функцій у сфері виконання кримінальних покарань та пробації від 27.06.2017 № 13–3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://rp.gov.ua › upload-files › Activity › Collegium › Zvit_13–3_2017](https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/Zvit_13-3_2017)
2. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 654-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654–2017-%D1%80#n11](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80#n11)
3. Зливко С.В. Аналіз нормативно-правових актів щодо регулювання діяльності керівника в системі виконання покарань // Підприємство господарство і право № 4/2018 С. 130–134
4. Проект Закону про пенітенціарну систему від 24.11.2017 № 7337 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62965

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання Міністерства юстиції» № 697-р від 22.09.2016 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/697-2016-%D1%80>
6. Про утворення міжрегіонального територіального органу Міністерства юстиції з питань виконання кримінальних покарань : Постанова Кабінету Міністрів України № 709 від. 13.09.2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/709-2017-%D0%BF>
7. Про утворення державної установи «Центр пробації» : Постанова Кабінету Міністрів України № 655-р від 13.09.2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2017-%D1%80>
8. Про утворення державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України»: Постанова Кабінету Міністрів України № 655-р від 13.09.2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2017-%D1%80>

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСОБАМИ ЗАХИСТУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

КОТЕРЛІН І. Б.

старша викладачка кафедри суспільних наук

ХОМЕНЕЦЬ М. В.

студентка групи ІС-17-1

спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», ІГПДУ

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

м. Івано-Франківськ, Україна

Інформаційна взаємодія з органами державної влади й органами місцевого самоврядування є необхідною передумовою та водночас однією з основних форм участі громадян і їх об'єднань у виробленні та реалізації публічної політики. Нормотворча, управлінська та контрольна функції державного апарату характеризуються наявністю і обігом значного обсягу інформації, на основі якої готуються, приймаються та реалізуються державні рішення. Якість рішень у

демократичній державі повинна забезпечуватися низкою заходів, основною з яких є система громадського контролю діяльності держави.

Сфера інформаційних відносин держави та громадян України регламентована вітчизняним та міжнародним законодавством щодо забезпечення участі громадян в управлінні державними справами та доступу до публічної інформації. У Загальній декларації прав людини та Міжнародному пакті про громадянські та політичні права закріплено, що кожна людина має право на вільне вираження свого погляду, і це право включає свободу шукати, діставати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї незалежно від державних кордонів усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод закріпила не лише право на свободу вираження поглядів, а й право одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів.

Основою правового регулювання права на інформацію в Україні є Конституція України, конституційні гарантії такого права закріплено у статтях 34, 40, 50 та 57. У статті 34 Конституції України говориться, що кожна особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Реалізація права на доступ до інформації, яка знаходиться в розпорядженні органів державної влади та місцевого самоврядування, підтримується також конституційним правом на звернення, яке гарантується статтею 40 Конституції, яка забезпечує право кожного направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Стаття 57 Конституції зобов'язує довести до населення закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян у порядку, встановленому законом.

Правові основи доступу до інформації, окрім Конституції України, регулюються Законом України «Про доступ до публічної інформації», Законом України «Про інформацію», Указом Президента України «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації», Указом Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення доступу до публічної інформації в допоміжних органах, створених Президентом України», Постановою КМУ щодо питання виконання Закону України «Про доступ до публічної інформації» в Секретаріаті

Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органах виконавчої влади.

З метою забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень, створення механізмів реалізації права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, та інформації, що становить суспільний інтерес, прийнято Закон «Про доступ до публічної інформації». Відповідно до нього, публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, яка була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених законом.

Відповідно до ст. 5 цього Закону кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Доступ до інформації забезпечується шляхом систематичного та оперативного оприлюднення інформації в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на інформаційних стендах, будь-яким іншим способом, а також надання інформації за запитом на інформацію.

Відповідно до статті 19 ЗУ «Про доступ до публічної інформації» запит на інформацію – це прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні.

Запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту. Запит на інформацію має містити:

- 1) ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є;
- 2) загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо;
- 3) підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі.

Відповідно до статті 20 ЗУ «Про доступ до публічної інформації» розпорядник інформації має надати відповідь на запит на інформацію не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту. У разі якщо запит на інформацію стосується інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи, щодо стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що

сталися або можуть статись і загрожують безпеці громадян, відповідь має бути надана не пізніше 48 годин з дня отримання запиту.

Термін розгляду запиту розпорядник інформації може продовжити до 20 робочих днів у разі, якщо запит стосується надання великого обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних. Про продовження строку розпорядник інформації повідомляє запитувача в письмовій формі не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту.

Для того, щоб перевірити як працює цей закон в дійсності я надіслала запит на інформацію до Івано-Франківської обласної державної адміністрації з прохання надати інформацію про забезпечення лікарень, куди шпиталізують хворих на коронавірус з м. Івано-Франківськ під час карантину.

Івано-Франківська обласна державна адміністрація так і не надала відповідь на запит, цим самим порушила моє право на доступ до інформації за інформаційним запитом. Також було порушено норми Конституції, а саме: статті 40, 34, 50, які гарантують право на доступ до інформації. Також було порушено ЗУ «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про Інформацію», Указ Президента України «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» та ін.

Порушено статтю 20 ЗУ «Про доступ до публічної інформації», відповідно до якої розпорядник інформації повинен надати відповідь протягом 5 днів, а оскільки запит стосується інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи, щодо небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статись і загрожують безпеці громадян, то відповідь мала бути надана не пізніше 48 годин з дня отримання запиту.

Згідно зі статтею 23 Закону України «Про доступ до публічної інформації» я маю право оскаржити ненадання відповіді на запит на інформацію. Оскаржити порушення можна, звернувшись до: керівника органу, в якого я запитувала інформацію, або вищого щодо нього органу, адміністративного суду чи Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Відповідно до ч. 2 ст. 212–3 Кодексу про адміністративні правопорушення порушення Закону, ненадання відповіді на запит на інформацію тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від 25 до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Отже, обов'язкове оприлюднення інформації означає доведення її до загального відома та інше поширення органами влади відомостей, що становлять громадський інтерес. Органи влади зобов'язані надати запитувану інформацію, якщо немає законних підстав для

відмови в наданні необхідних відомостей. Відмовляючи в наданні інформації, органи влади зобов'язані вказати на підставу відмови і її законність. Опублікування ключових відомостей про діяльність органів влади повинно стати регулярною практикою. Для такої форми поширення треба використовувати всі можливі шляхи, зокрема, інформаційні технології.

Список літератури:

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації» // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
2. Закон України «Про інформацію» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 48. – с. 650.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7.12.1984 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток № 51. – Ст. 1122.
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 141.

ПОДАТКИ З ФІЗИЧНИХ ОСІБ

КРИВОНОС Я. В.

студент 4 курсу юридичного факультету

Київський міжнародний університет

м. Київ, Україна

Назва податку з доходів фізичних осіб говорить сама за себе. Кожен громадянин України, який має будь-який дохід, зобов'язаний платити державі відсоток з суми цього доходу. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – основний вид прямих податків. Обчислюється у відсотках від сукупного доходу фізичних осіб за вирахуванням документально підтверджених витрат, відповідно до чинного законодавства.

Головною перевагою прибуткового податку є те, що він, більше ніж будь-який інший податок, узгоджується з платоспроможністю платника податків.

Однак необхідними умовами для введення прибуткового податку були:

– напруженість оподаткування широких мас населення, що роблять можливим подальше збільшення державних доходів лише за рахунок посилення оподаткування заможних класів;

– певний рівень економічного розвитку, що приводить до сильної концентрації доходів, завдяки чому стає особливо вигідним прогресивне оподаткування;

– досить розвинена «податкова мораль» населення (оскільки ухилитися від сплати прибуткового податку легше, ніж від сплати інших видів податків);

– достатня технічна підготовленість податкових органів.

Функції податку на доходи фізичних осіб (ПДФО):

– фіскальна (наповнювати дохідну частину бюджету грошовими коштами);

– регулююча (перерозподіл доходів громадян між різними категоріями населення).

Мета ПДФО – зробити рівномірним розподіл життєво важливих засобів між населенням.

Принципи нині діючої системи податку з доходів фізичних осіб:

1) рівність платників податків незалежно від соціальної чи іншої приналежності;

2) первинне стягування податку у джерела отримання доходів;

3) надання в певних випадках декларації про сукупний річний дохід;

4) встановлення неоподатковуваного мінімуму річного сукупного доходу, на який зменшується сума річного доходу, а також відрахувань з річного сукупного доходу;

5) недопущення сплати цього податку за платника;

6) надання окремим категоріям громадян цільових податкових пільг.

Цей податок найперспективніший в сенсі його продуктивності. За інших рівних умов він легше інших податків контролюється податковими органами, від його сплати складніше ухилитися недобросовісним платникам податків. Одночасно з цим саме в прибутковий податок з фізичних осіб наочно реалізуються принципи побудови податкової системи, як загальність і рівномірність податкового тягаря.

Список літератури:

1. Податковий кодекс України: Кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Безверхий К. Облік і звітність розрахунків за податком на доходи фізичних осіб / // Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 5. С. 27–37.
3. Шевчук І. В. Іноземний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та можливості його адаптації в Україні. URL: <http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/257>

4. Швець Ю. О., Бахметова Я. Ю. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 17. С. 771–775.
5. Чижова Т. В. Податок на доходи фізичних осіб: наукові постулати та практичні аспекти функціонування. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Випуск 6. Ч. 5. С. 103–106.

ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

КУЧЕРУК Н. С.

провідний науковий співробітник, адвокат

Національна школа суддів України

м. Київ, Україна

Однією з процесуальних новацій, запроваджених Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 254к/96-ВР [3], є інститут врегулювання спору за участю судді. Попри те, що на законодавчу рівні вказаний інститут існує більше двох років, при вирішенні адміністративних спорів він застосовується поодинокі. Водночас питання, пов'язані з врегулюванням спору за участю судді одразу привертають значну увагу науковців та юристів-практиків, зокрема, Н.Л. Бондаренко-Зелінської [4], Н.О. Кіреєвої [5], О.С. Можайкіної [6], Н.О. Петренко [7], С.С. Яценка [8] тощо. Однак більшість наукових праць присвячені дослідженню вказаного інституту в межах цивільного та господарського процесів та не враховують особливостей його застосування при вирішенні адміністративних спорів.

На сьогодні врегулювання адміністративного спору за участю судді здійснюється за правилами Кодексу адміністративного судочинства України, що дозволяє відносити її до спеціальної судової (а не позасудової) процедури. При цьому законодавець визначає умови, за наявності яких така процедура може застосовуватися. По-перше, для врегулювання адміністративного спору за участю сторін необхідна згода всіх сторін спору. Слід зазначити, що законодавство не вимагає отримання такої згоди від третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору. Однак вказаний

диференційований законодавчий підхід до надання згоди за статусом учасника справи видається суперечливим, оскільки зазначені треті особи залучаються до участі у справі, якщо рішення суду може вплинути на їхні права або обов'язки. Відповідно, на їхні права або обов'язки можуть вплинути і умови примирення.

По-друге, врегулювання спору за участю судді допускається лише до початку розгляду справи по суті та у передбачених законом категоріях справ. Чинне законодавство дозволяє використовувати вказаний інститут у всіх справах, крім визначених главою 11 розділу II Кодексу адміністративного судочинства України (за винятком справ, вказаних у статті 267 цього Кодексу, та типових справ) [2].

По-третє, обов'язковою умовою є відсутність у справі третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору. Незрозуміло яку мету переслідував законодавець при встановленні такої умови, однак слід визнати, що таке формулювання значно звужує кількість спорів, які могли бути вирішені за допомогою інституту врегулювання спору за участю судді.

Попри наявність таких, на перший погляд, чітких умов врегулювання спору за участю судді, законодавчо визначеної процедури його здійснення у поєднанні з несплатою судового збору за її проведення, на практиці такий інститут в адміністративному процесі майже не застосовується, а у разі використання є неефективним.

Серед причин, що не сприяють врегулюванню спору за участю судді, важливе місце посідає встановлення законом часових обмежень. Так, Кодекс адміністративного судочинства України дозволяє проводити цю процедуру лише до початку розгляду справи по суті та протягом не більш як 30 днів з дня постановлення ухвали про її проведення [2]. Безперечно, що такі обмеження ускладнюють ефективне функціонування вказаного інституту. Слід зазначити, що досить часто питання щодо можливості примирення виникає саме під час розгляду справи по суті, після з'ясування її обставин, заслуховування учасників судового процесу тощо.

Більше того, питання примирення може виникнути і стадії апеляції та касації, однак законодавець передбачив можливість врегулювання спору за участю судді лише у суді першої інстанції.

Дискусійними є норми, які визначають граничний строк для врегулювання спору – не більш як 30 днів з дня постановлення відповідної ухвали. Такий строк є преклюзивним, оскільки не може бути продовженим. Здавалося б встановлення таких строків повинне стимулювати учасників до оперативного врегулювання спору та запобігати затягуванню розгляду справи. Однак, на нашу думку, таке обмеження не сприяє ефективному застосуванню інституту врегулювання спору за участю судді, що обумовлене значною

завантаженістю суддів адміністративних місцевих судів. Крім того, вказані часові обмеження можуть негативно позначитися на якості врегулювання спору та призводити до швидкого поверхневого проведення зазначеної процедури, неможливості її перенесення на іншу дату в межах 30-денного строку тощо.

Також слід визнати, що досить часто сторонам недостатньо тридцятиденного строку для врегулювання адміністративного спору. З цих підстав, вважаємо, що суд доцільно наділити повноваженнями продовжувати цей строк, але за наявності згоди на це усіх сторін спору та третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. Наявність норм, які передбачатимуть необхідність отримання в такому випадку згоди усіх наведених учасників справи, усунуватиме можливість затягування розгляду справи у зв'язку з проведенням процедури врегулювання спору за участю судді.

Недосконаліми є також положення Кодексу адміністративного судочинства України, які забороняють повторне проведення врегулювання спору за участю судді у випадку недосягнення сторонами мирного врегулювання спору за наслідками першого такого врегулювання. На нашу думку, такі норми є суперечливими, адже не враховують можливості зміни позиції сторін у питанні способу вирішення спору.

Ще однією з можливих причин нечастого застосування розглядуваного процесуального інституту є відсутність у багатьох суддів спеціальних знань, навичок та досвіду у цій сфері, що обумовлено поодиноким застосуванням (лише в деяких справах) та нетривалим функціонуванням цього інституту. Слід визнати, що знання права недостатньо для того, щоб правильно пропонувати та мотивувати учасників судового процесу до мирного вирішення спору.

Однак чи не основною перешкодою для врегулювання адміністративного спору за участю судді є наявність у ньому суб'єкта (суб'єктів) владних повноважень. З огляду на вимоги частини 2 статті 19 Конституції України [1] вказані суб'єкти повинні діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Також Кодекс адміністративного судочинства України встановлює вимогу, за якою умови примирення не можуть суперечити закону або виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень (ч. 1 ст. 190) [2]. Вважаємо, що наведені положення значно ускладнюють процес врегулювання спору, оскільки суб'єкт владних повноважень законодавчо обмежений у своїх повноваженнях. Наприклад, податкові органи не наділені повноваженнями скасовувати податкові повідомлення-рішення поза межами адміністративної процедури та на виконання деяких судових рішень по суті.

Таким чином, відсутність повноважень державних органів під час врегулювання спору за участю судді обмежує варіанти примирення сторін за такою судовою процедурою. При цьому відступ державного органу від правових норм може свідчити про перевищення повноважень або про наявність корупції.

Підсумовуючи наведене, можемо зробити висновки, що на сьогоднішнє правове регулювання інституту врегулювання адміністративного спору за участю судді є недосконалим, що перешкоджає ефективному використанню вказаної процедури на практиці. Подолати зазначену проблему можливо шляхом внесення до Кодексу адміністративного судочинства України змін, які б передбачали збільшення строків врегулювання спору за участю судді та підстави для їх продовження, можливість проведення цієї процедури в судах апеляційної та касаційної інстанцій тощо. Крім того, необхідним є законодавче розширення повноважень державних органів під час застосування такої судової процедури.

Список літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 02.10.2017 № 2147-VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19/print>
4. Бондаренко-Зелінська Н.Л. Врегулювання спору за участю судді: проблеми та перспективи застосування. Університетські наукові записки. 2018. № 67–68. С. 62–70.
5. Кіреєва Н.О., Приймак Є.П. Поняття та правова природа процедури врегулювання спору за участю судді в цивільному процесі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Серія Право. Випуск 48. Том 1. С. 94–97.
6. Можайкіна О. Правовий аналіз врегулювання спору за участю судді. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2018. № 2. С. 174–185.
7. Петренко Н. Врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 10. С. 73–77.

8. Яценко С. Інститут врегулювання спору за участю судді: правова характеристика та вплив на господарський процес. Право України. 2017. № 9. С. 213–219.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

НАЗРУК Я. С.

курсант 108 навчального взводу

Науковий керівник: КОРОПАТОВ О. М.

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри адміністративного права та адміністративного процесу

*Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

На нинішньому етапі трансформаційних процесів в Україні актуальним питанням стало переосмислення ролі жінки в суспільстві.

Проблеми гендеру досліджувалися в працях таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як: О.І. Бондарчук [5], Т.В. Василевська [1], Н.В. Грицяк [1], О.М. Іваницька [1], Дж. Маккі, М.І. Пірен [1], Є.А. Приходько [3], Л.Б. Шнейдер [2], Д.В. Хартлі та ін.

Насамперед уточнимо, який зміст вкладається в термін «гендер». Оскільки сукупність морфологічних і біологічних характеристик визначаємо терміном «стать», то, відповідно, соціально детерміновані уявлення про чоловіка й жінку – терміном «гендер» [1, с. 3]. Ці уявлення активно впливають на розвиток хлопчиків і дівчаток, на їх соціалізацію. Тобто, гендерна різниця суттєво позначається на суспільному стані й статусі, нормах поведінки чоловіків і жінок, формуванні якостей, які притаманні особам різних статей [2, с. 414].

Категорія гендера не постійна, оскільки прямо залежить від історичних та культурних норм, які у різний час домінують у суспільстві [1, с. 10]. Прикладом може слугувати становище жінки. Жінка була вилучена з активного суспільного життя доти, доки соціальні умови обмежувалися тісними гендерними рамками, коло зацікавленостей індивіда було вузьким. В останній період істотно змінилися погляди на можливості жінки, її професійну підготовку, освітній рівень та інноваційні здібності. В усіх розвинених країнах жінки активно задіяні у сфері найманої праці (30–50%), тоді як в

країнах з невисоким рівнем індустріалізації їх зайнятість сягає лише 20–30% [3, с. 52].

За прогнозами ООН, зайнятість жінок зростатиме, причому вищими темпами, ніж зайнятість чоловіків. У Європі в цілому на 2001 рік частка працюючих жінок репродуктивного віку збільшилась до 60%. На думку зарубіжних дослідників, освічене жіноцтво (а саме жінки складають зараз половину випускників вищих навчальних закладів) може зробити для постіндустріальної економіки 2015–2020 років те, що зробили селяни для фабричного буму в 1950–1973 роках [3, с. 53].

Культурна антропологія переконливо довела те, що в якомусь суспільстві сприймається як жіночність, в іншому може вважатися ознакою чоловіків. З цього погляду деякі характеристики жінок, наприклад емоційність, схильність до самопожертви, орієнтованість лише на сім'ю і дітей, поставали не як природні якості, а як характеристики, сформовані певним типом суспільства. Отже з'ясувалося, що поняття «жіночність» та «чоловіковість» зумовлені і біологічними особливостями, і культурою, а тому не скрізь і не завжди сприймаються однаково. Це притаманно поліетнічній Україні [1, с. 11].

У контексті теми нашої доповіді необхідно проаналізувати поняття «гендерна культура». Гендерна культура – це сукупність суспільних цінностей, які склалися в тому чи іншому суспільстві, відшліфовувалися в перебігу його історії, і їй повинен підлягати кожен індивід, дотримуючись норм і щодо чоловіка, і щодо жінки. Гендерна культура пов'язана із статевою специфікою людей та їхньою життєтворчістю. У її фундаменті – міжстатевий поділ праці, що надає їй характеру біполярності [1, с. 15]. Цей феномен впливає як на професійну культуру, так і на інші аспекти життя соціуму, зокрема й сім'ю.

У вітчизняній психології серед проблем, що стосуються визначення ролей жінки й чоловіка, значне місце посідають дослідження материнського інстинкту та девіантної поведінки матері як порушення природної функції жінки [4, с. 95]. Ці питання досліджували наступні науковці: В. Брутман, А. Варга, С. Єніколопова, М. Колпакова, М. Панкратова, І. Хамітова, та інші. Об'єктивна ж тенденція в умовах і способі життя жінки за останні десятиліття істотно змінилася. Жінка стає членом ще однієї, крім сім'ї, соціальної спільноти – виробничого колективу.

Це породжує низку нових соціальних та моральних проблем:

1. Рівність жінки та чоловіка у правах в багатьох аспектах є декларативною. Жінки зазнають дискримінації у підвищенні кваліфікаційного рівня, кар'єрному зростанні. В Україні, зокрема,

практично не впроваджуються гнучкі графіки роботи та неповний робочий день [5, с. 14]. Дуже гостра проблема – працевлаштування. Внаслідок різкого спаду виробництва розпочався вплив робочої сили, особливо жінок, за межі країни.

2. Жінки намагаються поєднати сімейні та професійні обов'язки. Але оскільки сімейно-побутові функції залишаються переважно за нею, то нерідко виникає конфлікт між роботою і сім'єю. Це стає причиною «подвійної» звантаженості жінки, погіршення її фізичного і психічного здоров'я, незгармонізованого способу життя. Крайніми варіантами вирішення цього конфлікту є або звільнення з роботи, або зменшення домашнього навантаження [2, с. 416]. Однією з причин «подвійного» навантаження є те, що процес залучення жінок до професійної діяльності відбувався надзвичайно швидко, а норми культури щодо зменшення навантаження домашньою працею, перерозподілу обов'язків між усіма членами родини змінювалися вкрай повільно [3, с. 54]. Технічний прогрес полегшує працю жінки в домашньому колі, сприяє скороченню затрат її фізичних сил і часу. Але це більше стосується країн Європи, США, Канади, Австралії. Ми ж істотно відстаємо в розвитку соціальної інфраструктури.

3. Змінюється рольова структура сім'ї – функції чоловіка і дружини стають симетричнішими, змінюється уявлення про «годувальника» родини [3, с. 55].

Економічна незалежність призвела до того, що чоловік перестав бути єдиним годувальником. Це відбилося на стосунках в родині не найкращим чином. Це, можна сказати, стало парадоксом сучасної ситуації. Інструментальна роль батька залишається під питанням, або ж батько взагалі усувається від сімейних проблем [6, с. 79]. Але ж для нормального існування подружжя, оптимальної соціалізації та статево-рольової ідентифікації дітей потрібна активна участь обох батьків. Значення батька у вихованні і розвитку дітей має величезне значення, бо без нього підготовка дитини до ролі чоловіка (дружини) та батька (матері) не може бути повноцінною [5, с. 22].

Вважаємо, що проблемам материнства і батьківства в нинішніх умовах необхідно присвячувати особливу увагу. Материнство визначається біологічно, хоча очікування щодо поведінки матері багато в чому пов'язані з традиціями суспільства.

Якщо інститут материнства є не тільки біологізованим, але й історичним, то тим більш історичним слід вважати інститут батьківства. Е. Фромм у праці «Мистецтво любові» говорить про два типи батьківської любові: материнський та батьківський. Він пояснює, що материнська любов безумовна, бо мати виносила та народила дитину і тим самим реалізувала свою потребу, тоді як

любов батька обумовлена, її треба завоювати, тобто відповідати певним критеріям, дотримуватися встановлених традицій і норм [6, с. 56–58].

Істотно ця характеристика залежить від присутності сторонніх людей. Чим більше присутніх, тим активніше виявляє турботу і співпереживання жінка, оскільки така поведінка є ознакою добре розвинених природних материнських інстинктів. Відкритий прояв чоловіком співпереживання та стурбованості за дитину в присутності сторонніх осіб істотно зменшується, позаяк суспільна роль чоловіка не передбачає прояву таких почуттів і в певних випадках їх засуджує [4, с. 96–97].

4. У другій половині ХХ століття з'явилися тенденції до заперечення «дітоцентризму». Сучасна жінка вже не може й не хоче бути тільки «вірною дружиною і дбайливою матір'ю». Її самоповага одержує, крім материнства, й інший ґрунт – професійні досягнення, соціальна незалежність, самостійно досягнуте суспільне становище. Хоча більшість чоловіків позитивно ставиться до професійної діяльності жінки в цілому, вони не завжди схильні поділяти обов'язки в домашньому господарстві та вихованні дітей і тим самим забезпечити жінці більше часу для соціального навантаження [2, с. 57].

Перевагу традиційно-патріархальному устрою віддають здебільш чоловіки, що живуть у сільській місцевості, оскільки історично сформовані гендерні стереотипи набагато повільніше руйнуються там, де пріоритетом є важка фізична праця. Освіта ж сприяє зворотній тенденції. Чим вищий рівень освіти у дружини, тим ймовірніше, що чоловік підтримає її бажання працювати у виробничій сфері [1, с. 29]. Проте більшість працюючих жінок вважає домашню роботу своїм обов'язком, а не загально-сімейним пріоритетом.

Зафіксовано, що із збільшенням родини й тривалості сімейного життя все більше домашніх турбот перекладається на плечі жінки. Тому важливим завданням є перебудова чоловічої психології, а відтак і поведінки чоловіка в родині [3, с. 55].

Що ж стосується виховної функції батька, то вона прямо пропорційна рівню освіти чоловіка. Людина з вищою освітою має більше можливостей для духовної компенсації в інших сферах (професійна, хобі, спілкування з однодумцями) і, відповідно, менше часу приділяє вихованню дітей, особливо якщо чоловік обіймає керівну посаду. При цьому варто зазначити, що чоловіки вважають свої стосунки з дітьми теплішими, ніж були у них в дитинстві з їхнім батьком [2, с. 133].

Необхідно звернути увагу й на істотні зміни у статевих стосунках, що відбулися внаслідок «сексуальної революції». Норми соціальної поведінки та моральні установки, що їм відповідають, швидко змінюються [2, с. 462].

Молодь не тільки раніш дозріває, а й раніше починає статеве життя. Причому дошлюбні статеві стосунки не засуджуються так, як це було досі. Тим часом, ранній початок статевого життя негативно впливає на здоров'я молодих людей, з чим вони зазвичай не погоджуються, називаючи цнотливість стереотипом консерватизму. Отже, суттєво змінюється «гендерний дисплей» (різноманітність проявів, пов'язаних із суспільними вимогами до чоловічої і жіночої поведінки та взаємодії) щодо статевої поведінки представників обох статей. Змінилася сексуальна поведінка й у шлюбі. Поліпшене харчування сприяє підвищенню сексуальної активності, криза традиційних релігійних заборон та поява ефективних контрацептивів – відокремленню сексуально-еротичних стосунків від репродуктивної функції. Сучасна людина живе повнішим, інтенсивнішим статевим життям, ніж її предки. Таким є стереотип інформаційного суспільства [8, с. 416].

Підкреслюючи висловлене можливо прийти до наступних висновків: на сучасному етапі розвитку суспільства роль жінки у державному житті займає провідне місце, жінка стає не тільки берегінею сімейного очага але й активною учасницею державотворення: від рядового працівника на виробництві до керівника державою. Гендерна рівність між чоловіком і жінкою повинна бути не тільки на бумазі, а і активно реалізуватися в усіх сферах життєдіяльності.

Список літератури:

1. Гендерні аспекти державної служби: Монографія / М.І. Пірен, Н. В. Грицяк, Т.Е. Василевська, О.М. Іваницька; за заг. ред. Б. Кравченка. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. 336 с.
2. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. – М.: Апрель-Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.
3. Приходько Е.А. Культурология. Культура семейно-брачных отношений: учебное пособие / Волгоградский гос. технич. ун-т. – Волгоград: Политехник, 2000, – С. 52–55.
5. Практикум по гендерной психологии / Под ред. И. С. Клециной. – СПб.: Питер, 2003. – 479 с.
6. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій / МАУП. – К., 2001. – 96 с.
7. Фромм Э. Искусство любви; исследование природы любви: Пер. с англ. Л. А. Чернышевой – ТПЦ Полифакт, 1990. – 64 с.

ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ І ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ УКРАЇНИ

НЕСТЕРЕНКО А. С.

*доктор юридичних наук, професор кафедри
теорії та історії держави і права та адміністративного права
факультету юридичного*

*Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Надійна фінансова система, як необхідний елемент (гарант) фінансової самостійності держави, є стрижнем у розвитку та успішному функціонуванні ринкової економіки та передумовою зростання і стабільності економіки в цілому. Саме розвинена фінансова система є економічною основою для створення демократичної, незалежної держави. На даному етапі питання фінансово-правової політики та її проблемам приділяється значна увага багатьох економістів, політологів та правознавців, таких як: С. Фішер, Р. Дорнбуш, Дебора Стоун, Л.К. Воронова, Т.А. Латковська, А.Т. Ковальчук, Б. Гаєвський та ін.

Забезпечення економічної самостійності є необхідною умовою державного суверенітету України [2]. Україна самостійно визначає економічний статус і стратегію соціально-економічного розвитку в інтересах народу України, здійснює управління економічними процесами з метою утримання і всебічного розвитку соціальної та культурної сфер, задоволення потреб громадян, здійснює фінансово-бюджетну, грошово-кредитну, цінову, інвестиційну, науково-технічну, а також зовнішньоекономічну політику [1].

Від рівня економічної самостійності будь-якої держави безпосередньо залежить її політичний статус і авторитет у світі. На сьогоднішній день, як це не сумно, Україна (одна з найбагатших держав Європи в сфері природних ресурсів і продуктивних сил) не без підстави відноситься до країн третього світу як за рівнем виробництва, так і у фінансовій та соціальній сферах.

Реалізація фінансово-правової політики спільно з економікою в діяльності як окремих суб'єктів, так і держави в цілому впливає на розвиток відносин на міжнародній арені, в умовах міждержавної конкуренції. Для гармонізації вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу та забезпечення відповідних правових основ міжнародних стандартів якості життя, потрібно розмежовувати норми і усувати колізії, що виникають в процесі правотворчості. Прагнення України служити інтересам людини,

задовольняти потреби суспільства [1] стикається з багатьма проблемами під час реалізації фінансово-правової політики. Наприклад, бюджетна політика, як одна із складових категорій фінансово-правової політики, на сучасному етапі бореться з вирішенням такої проблеми, як удосконалення міжбюджетної регуляції між органами місцевого самоврядування та органами державної влади. Протягом існування України, як незалежної держави стан Державного бюджету України характеризувався як «бюджетний дефіцит», який намагалися подолати шляхом збільшення податкового вантажу, який безпосередньо відбивався на доходах громадян, а відповідно і якості їх життя [3]. Досить важливою проблемою побудови фінансово-правової політики є її короткострокове орієнтування. Також необхідно згадати і боргову політику держави. Головним завданням державної фінансово-правової політики є пошук оптимальної моделі перерозподілу фінансових ресурсів для стимулювання матеріального виробництва та соціального захисту населення (що підтвердила міжнародна криза, пов'язана з виникненням COVID-19), забезпечення надійного та стійкого функціонування кредитного та фінансового ринків. При визначенні фінансово-правової політики слід виходити з конкретних особливостей історичного розвитку суспільства та менталітету громадян даного суспільства. Вона повинна враховувати специфіку внутрішньої і міжнародної обстановки, реальні економічні і фінансові можливості країни. Також вкрай важливим вбачається наукове обґрунтування з виробленням єдиних принципів, розробкою концепції фінансово-правової політики як доктринального напрямку: мета, завдання, форми її реалізації, правове забезпечення.

Список літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254 к/ 96- ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Закон України «Про економічну самостійність УРСР» від 03.08.1990. № 142-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1990, № 34, ст. 4.
3. Проблемы реализации бюджетной политики в Украине. – [Електронний ресурс]. – [http:// financecrisis.ru/ page/problemu-realizacii-bjudzhetnoj-politiki-v-ukraine](http://financecrisis.ru/page/problemu-realizacii-bjudzhetnoj-politiki-v-ukraine).

ЩОДО ЗНАЧЕННЯ МИТНОГО РЕЖИМУ «ТРАНЗИТ» В РОЗРІЗІ РОЗВИТКУ ТРАНЗИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

ПЕТРЕНКО Г. О.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права та адміністративного права

БІЗОНЯ В. В.

студентка юридичного факультету

*Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Однією з засад реалізації державного суверенітету України є її самостійність при здійсненні та регулюванні зовнішньоекономічних відносин з можливістю найбільш повно використати наявний потенціал вигідного розташування України на шляху основних транзитних потоків між Європою і Азією із врахуванням стратегічних цілей її розвитку.

В умовах реалізації Україною європейських та євроатлантичних прагнень, рівень розвитку держави загалом, та кожного регіону зокрема, необхідно розвивати співробітництво Україні з країнами ЄС щодо розвитку транс'європейських транспортних мереж (TEN-T) та нових транснаціональних транспортних осей на території України. Для цього необхідно проаналізувати відповідність законодавства України європейським стандартам з питань впровадження механізму спрощення і гармонізації процедур та узгодити митне законодавство з вимогами Конвенції про спрощення й гармонізацію митних процедур (Київської конвенції), а також Конвенції про спільну транзитну процедуру [1, с. 30].

Слід зазначити, що транзитний потенціал України довгий період сприймався як високий відносно інших країн-транзитерів, здатний забезпечити значні обсяги транзитних перевезень та надання транспортних послуг, однак, сучасні дослідження лише підкреслюють той факт, що з кожним роком дана перевага України перед іншими гравцями у цій сфері поступово нівелюється [2, с. 263].

Вивчення основних аспектів щодо розвитку транзитного потенціалу та митного режиму транзиту знайшли висвітлення у працях таких вчених як: О.Ф. Андрійко, З.В. Тропін, М.М. Дутов, В.В. Сидоренко, С.В. Ківалова, О.М. Мельник, Ткачук С.В. та багато інших, однак, дане питання все ще потребує подальшого дослідження.

Так, статтею 90 Митного кодексу України визначено, що транзит – це митний режим, відповідно до якого товари та/або транспортні засоби комерційного призначення переміщуються під митним контролем між двома митними органами України або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання цих товарів, без сплати митних платежів та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [3]. При цьому, Закон України «Про транзит вантажів» звужує поняття транзиту до міжнародних перевезень через територію України, оскільки визначає транзит вантажів як «перевезення транспортними засобами транзиту транзитних вантажів під митним контролем через територію України між двома пунктами або в межах одного пункту пропуску через державний кордон України» [4].

Значним кроком для розвитку транзитного потенціалу України стало прийняття Закону України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» [5]. Прийняття Закону було спрямовано на виконання статей 76, 84 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, додатка XV до цієї Угоди в частині подальшої участі України в спільній транзитній системі відповідно до Конвенції про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 року, а також Меморандуму про взаєморозуміння між Україною як позичальником та Європейським Союзом як кредитором, ратифікованим Законом України від 8 листопада 2018 року № 2613-VIII.

Новелою стало визначення режиму спільного транзиту, як різновиду митного режиму транзиту, відповідно до якого товари переміщують під митним контролем між двома митними органами України або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами, без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Адаптуючи загальне поняття транзиту, Ткачук С.В. надає визначення транзитного потенціалу, а саме, як сукупність усіх наявних засобів та можливостей, які можуть бути використані для забезпечення транзиту. Для поглибленого визначення сутності транзитного потенціалу та з'ясування чинників, що його формують науковець виділяє такі складові транзитного потенціалу як: суб'єкти, об'єкти та засоби транзиту, суб'єкти підприємницької діяльності з надання транспортних послуг, вантажовласники, а також безпосередньо самі транспортні послуги та контроль за їх здійсненням [6].

На сьогодні в Україні досі відсутнє стратегічне бачення конкурентних переваг транспортно-дорожнього комплексу України порівняно з іншими країнами, перспектив розвитку транзитних вантажопотоків з урахуванням світової кон'юнктури ринку і глобальної виробничої спеціалізації країн. Внаслідок цього Україна поступається іншим країнам на ринку надання транспортних послуг, склалась стала тенденція до втрати транзитних вантажопотоків. Слід зазначити, що термін дії «Комплексної програми утвердження України як транзитної держави у 2002–2010 рр.» закінчився, значна кількість її заходів в частині розбудови транспортної інфраструктури не була виконана, але нова державна програма розвитку транзитних перевезень не розробляється, немає обґрунтованих прогнозів обсягів перевезень вантажів і пасажирів як в цілому, так і за видами транспорту, видами перевезень, напрямками перевезень на середньострокову перспективу [7, с. 151].

Проте слід зазначити, що прийняття Закону України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» є досить суттєвим зрушенням на шляху наближення митного законодавства України до міжнародних норм і стандартів. Це дозволить застосовувати європейські транзитні правила, що дасть можливість підприємствам використовувати єдину митну декларацію та єдину гарантію для переміщення товарів від свого складу до складу контрагента. Як наслідок, відбудеться суттєве прискорення та здешевлення руху товарів, від якого «виграють» усі учасники – експортери, перевізники, імпортери». Ефективна реалізація норм вищезазначеного закону дасть змогу зменшити кількість митних формальностей, необхідних для контролю за транзитним переміщенням. Українська митниця отримуватиме від митниць інших країн попередню інформацію про вантажі ще до перетину ними українського кордону, що дасть змогу аналізувати операції на предмет їх ризиковості ще до моменту прибуття товарів в Україну. Крім того, це дозволить обґрунтовано визначати форми митного контролю, тим самим не затримуючи вантажі на кордоні митними оглядами та іншими контрольними процедурами [8].

Таким чином, на підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що чітка регламентація митного режиму «транзит» має суттєве значення для реалізації транзитного потенціалу України. Розвиток інфраструктури транзиту, зокрема пунктів пропуску на митному кордоні та мережі міжнародних транспортних коридорів, упровадження нових технологій митного контролю, а також вдосконалення законодавства відповідно до міжнародних норм і стандартів, встановлення конкурентоспроможних тарифів сприятимуть

залученню транзитних вантажів в Україну, покращанню інвестиційного клімату та активізують процес інтеграції економіки України до Європи і світових ринків транспортних послуг.

Такі заходи призведуть не тільки до економічної вигоди у вигляді збільшення доходів за транзит, але й будуть виступати однією із передумов економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності України на світовій арені.

Список літератури:

1. Дутов М.М., Сидоренко В.В. Напрями удосконалення правового регулювання транзитного потенціалу України. *Економіка та право*. 2016. № 1 (43). С. 25–32.
2. Кузьмін П. В. Співпраця з митним союзом як чинник розширення транзитного потенціалу України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 113(2). С. 262–267.
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 32. Ст. 1175.
4. Про транзит вантажів: Закон України від 20.10.1999 р. № 1172-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 22. Ст. 105.
5. Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Офіційний вісник України*. 2019. № 76. Ст. 2622.
6. Ткачук С.В. Транзитний потенціал України: чинники формування та проблеми розвитку. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2831/1/151.pdf>.
7. Комчатных Е.В. Транзитный потенциал Украины: современное состояние и перспективы развития. *Научный журнал*. 2016. Вип. 3. С. 148–153.
8. Режим спільного транзиту: Кабмін підтримав розроблений Мінфіном законопроект. *Вісник ДФС України. Офіційно про податки*. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100010768-rezhim-spilnogo-tranzitu-kabmin-pidtrimav-rozrobleniy-minfinom-zakonoproekt>

ЩОДО РОЗПОДІЛУ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ВИДАТКІВ НА РІВНІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

ПЕТРЕНКО Г. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
та адміністративного права*

ЗАКВАЦЬКА І. А.

*студентка юридичного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Місцевий бюджет, як елемент фінансової системи держави, є одним з базових основ реалізації бюджетної політики країни та основною складовою її функціонування. В умовах обраного Україною курсу на децентралізацію все більшого значення набувають саме бюджети другої ланки бюджетної системи України, тобто місцеві бюджети, що зумовлює актуальність даного дослідження.

На сьогоднішні питання щодо складання, розподілу і використання місцевих бюджетів регулюються Бюджетним кодексом України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також рішеннями про місцевий бюджет (для конкретного регіону країни) та іншими нормативно-правовими актами.

Теоретико-методологічними проблемами розподілу та використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів та регулювання відносин щодо здійснення видатків місцевих бюджетів присвячені праці таких вчених як: А. Брязало, О. Василик, Л. Вдовенко, О. Гетьманець, Л. Кас'яненко, А. Монаєнко, Н. Фаюра, В. Чернадчук, І. Луніної, І. Лютого, В. Опаріна, однак, питання щодо розподілу місцевих бюджетів потребують подальшого дослідження в частині перерозподілу повноважень.

В умовах сьогодення місцеві бюджети покладаються завдання не тільки фінансового забезпечення ключових напрямків діяльності окремих територіальних одиниць держави та місцевого самоврядування, а й тих функцій державної влади, що делегуються центральними органами влади на місцевий рівень. Бюджетне законодавство України прямо закріплює, що видатки, які передаються на місцевий рівень, є обов'язковим атрибутом делегування частки повноважень центральних органів влади на місцевий рівень [1, с. 140].

Відповідно до ч. 1 ст. 64 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» видатки місцевих бюджетів – це видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад [2]. Отже, це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум. Спрямування видатків здійснюється відповідно до завдань, що стоять перед державою та органами місцевого самоврядування у конкретний період. Розмір видатків бюджетної системи перебуває у тісному взаємозв'язку з її доходами, оскільки влада не може дозволити витратити більше, ніж планує отримати. Оскільки доходи бюджету завжди обмежені, держава фінансує пріоритетні видатки і лише за наявності залишків коштів може фінансувати інші потреби [3, с. 210].

Частиною 2, 3 статті 82 Бюджетного кодексу України визначено, що видатки бюджетів поділяються на: видатки, які визначаються функціями держави і можуть бути передані на виконання АРК та місцевому самоврядуванню з метою забезпечення найбільш ефективного їх виконання на основі принципу субсидіарності та видатки на реалізацію прав та обов'язків АРК та МС, які мають місцевий характер і визначені законами України [4].

Тим самим передбачено, що видатки цих груп виступають фінансовим забезпеченням тих функцій і повноважень державних органів, що делеговані з центру на регіональний рівень та, відповідно до принципу субсидіарності бюджетної системи, мають провадитись з місцевих бюджетів, а також є класичними видатками територіальних громад, які покликані забезпечувати конституційні гарантії самостійності місцевого самоврядування, надаючи фінансову підтримку представницьким та виконавчим органам місцевого самоврядування. Алгоритм розподілу видів видатків усередині бюджетної системи України визначено статтею 83 Бюджетного кодексу України, відповідно до якої видатки, визначені пунктами 2 і 3 частини першої статті 82 БКУ, здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, у тому числі трансфертів з Державного бюджету України.

Логічним продовженням вищезазначених положень виступає стаття 84 Бюджетного кодексу України, за якою відповідні органи державної влади забезпечують здійснення цих видатків, а саме: Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад, сільські, селищні, міські (міст районного значення) голови (якщо відповідні виконавчі органи не створені згідно із законом) забезпечують здійснення видатків.

Тим самим бюджетне законодавство України чітко розмежовує повноваження при здійсненні бюджетних видатків між центральними органами державної влади, з одного боку, і місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування – з іншого. Перші організують виконання державного бюджету за видатками, а останні – місцевих бюджетів відповідно до їх територіальної юрисдикції.

В Україні було прийнято децентралізовану модель міжбюджетних відносин, яка відкриває значні перспективи для забезпечення спроможності місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення, зокрема, підвищення ролі громадян та їх впливу на процес прийняття й втілення рішень щодо забезпечення умов соціального та економічного розвитку суспільства [5, с. 224].

Однак, проблемою при цьому залишається встановлення такого рівня децентралізації видаткових повноважень, який би відповідав політичним та економічним інтересам держави в цілому. Слід відмітити, що деякі зміни в контексті бюджетної децентралізації не лише не вирішують наявних проблем, а, як показує практика, погіршують ситуацію, що склалася. Це стосується передачі, на рівень місцевого самоврядування, фінансування заходів окремих державних програм. Такі непродумані рішення призводять до негативних наслідків, зокрема розпорядники бюджетних коштів на місцевому рівні опиняються знову в ситуації, коли є зобов'язання, але немає фінансових ресурсів. З цією метою необхідно застосовувати принцип державно-приватного партнерства. Це дасть змогу залучити додаткові джерела фінансування програм без посилення видаткового тягаря на місцевий бюджет. У свою чергу, це дозволить ефективно управляти майном, економити фінансові ресурси, співпрацювати з приватним сектором економіки, розподіляти ризики, розвивати проектне фінансування, а також створювати нові робочі місця [6, с. 6].

Таким чином, для України оптимальним є такий варіант побудови міжбюджетних відносин, за яким буде встановлено максимально допустимий рівень самостійності місцевих органів та збережено принцип бюджетного унітаризму, під яким розуміється єдність правової бази, регулювання бюджетних відносин, бюджетної класифікації, порядку виконання та ведення бухгалтерського обліку й звітності.

Отже, оптимальний розподіл повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, розподіл джерел фінансових ресурсів між бюджетами буде сприяти посиленню відповідальності місцевих органів влади при розподілі та подальшому використанні місцевих коштів з метою ефективного і якісного виконання функцій місцевого самоврядування.

Список літератури:

1. Овсянніков Є. С. Правове регулювання виконання бюджетів за видатками в Україні: дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». *Університет державної фіскальної служби України*. Ірпінь. 2017. 231 с.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. (Із змінами).
3. Польшинська К.А. Поняття та сутність правового регулювання видатків місцевих бюджетів. *Молодий вчений*. 2016. № 2. С. 209–213.
4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № № 50–51. Ст. 572. (Із змінами).
5. Першко Л.О. Фінансові аспекти зміцнення місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2017. № 1. С. 212–226.
6. Гупаловська М. Б. Шляхи підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів України. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/54.pdf

НЕДОТОРКАНИСТЬ НА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДДІВ

СВЕРЕДЮК Т. С.

студентка юридичного факультету

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

Судова влада є специфічною гілкою єдиної державної влади, яка має власну виключну компетенцію щодо розгляду юридично значущих справ, що мають правові наслідки та реалізується виключно конституційними органами в межах закону та судових процедур. Вона обумовлена принципами справедливості, верховенства права, законності, незалежності, самостійності та іншими [5, с. 3]. Конституційне положення щодо недоторканості судді закріплює один із важливих елементів статусу і найважливішу гарантію його професійної діяльності. Воно спрямоване на забезпечення основ конституційного ладу, принципу поділу влади, систему взаємодії діяльності різних гілок влади [1, с. 63].

Суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу. Суддя є недоторканим, хоча він, як і будь-який громадянин України, повинен нести відповідальність за порушені ним закони, встановлені державою, але порядок притягнення його до відповідальності дещо особливий ніж у інших громадян.

Метою роботи розкривається через аналіз недоторканості, незалежності суддів та їх юридичної відповідальності, а також пропозицій щодо можливих шляхів їхнього вирішення. [3, с. 29].

Значний внесок у дослідженні питання проблем недоторканості суддів здійснили такі науковці, як: О.М. Толочко, І.В. Бабій, Д.В. Козак та інші науковці.

Торкаючись безпосередньо питань, пов'язаних із проблемами незалежності суддів, необхідно відмітити, що Україною зроблено істотні кроки у напрямку подальшого удосконалення і зміцнення судової системи.

Незалежність судової влади, її підкорення тільки закону, закріплені статтями 126 і 129 Конституції України, її рівноправність з іншими галузями державної влади є ознаками правової держави, у якій кожен громадянин має право на захист своїх прав і свобод незалежним, неупередженим і об'єктивним судом [4, с. 51] Тобто, затримання судді або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту до ухвалення обвинувального вироку не може бути здійснено без згоди Вищої ради правосуддя. Суддя, який затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи. Також гарантії недоторканості поширюються на житло, службове приміщення судді, його особистий і службовий транспорт, телефонні розмови, речі, документи [4, с. 52].

Відповідно до ст. 48 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» суддя здійснює правосуддя на основі Конституції та законів України, керуючись при цьому принципом верховенства права [5, с. 32]. Разом з тим, суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень щодо суті справи, які перебувають у його провадженні, крім випадків, установлених законом. Також суддя зобов'язаний звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до органів суддівського самоврядування. Це все і є принципом незалежності судді, який забезпечується особливим порядком призначення, обрання, притягнення до відповідальності, недоторканістю та імунітетом судді, незмінюваністю судді, належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді та іншими привілеями судової влади [5, с. 33].

Як зазначає російський вчений Д.М. Козак, наявність імунітету судді є в більшій мірі обґрунтованим, ніж наявність подібного в інших носіїв державної влади, тобто, недоторканість судді є не особистим привілеєм громадянина, який обіймає посаду судді, а засіб захисту публічних інтересів та інтересів правосуддя [2, с. 3–6]. Але на наш погляд, суддівська недоторканність порушує конституційний принцип рівності людей перед законом. Цей принцип ставить суддю вище усіх громадян України, хоча недоторканість судді не є перешкодою притягнення суддів до відповідальності у разі вчинення ними злочину. Кожний суддя повинен відповідати за свої рішення та мати менш незалежні права.

З аналізу вищевказаного можна зробити висновок, що під принципом незалежності суддів слід розуміти передбачену чинним законодавством фундаментальну засаду, яка передбачає здійснення суддями процесуальної діяльності без будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Імунітет суддів при здійсненні правосуддя обов'язково передбачає їх підпорядкування тільки закону, тому без належного забезпечення принципу незалежності суддів не можна повною мірою реалізувати інші принципи правосуддя та забезпечити ефективний судовий захист прав і свобод людини і громад.

Список літератури:

1. Бабій І. Незалежність судової влади в особі судді – запорука демократичної держави / І.Бабій // Підприємництво, господарство і право: наук.-практ. госп.-прав. журнал. – 2007. – № 5. – С. 160–162.
2. Козак Д. Суд в современном мире: проблемы и перспективы // Рос. юстиция. – 2001. – № 9. – С. 3–6.
3. Терехин В. Судейская дисциплина и ответственность – гарантия прав и свобод граждан // Журнал российского права. – 2001. – № 8. – С. 26–34.
4. Конституція України, прийнята 28.06.1996 р. на V сесії Верховної Ради України // *ВВР України*. – 1996, № 30, – Ст. 141.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. [з наст. змінами] (ВВР). – 2016. – № 31. – Ст. 545.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ПОСТІВ УКРАЇНИ

СИДОРЕНКО О. В.

*аспірант кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки*

Сумський державний університет

м. Суми, Україна

Основою ефективною діяльності митних постів, які входять до структури митниць Державної митної служби України, є належне правове регулювання їх діяльності, що забезпечує дієве державне управління в цілому. Відповідно теоретичне осмислення даного питання є актуальним, адже сприяє виявленню недоліків правового регулювання в означеній сфері і напрямків їх усунення.

Перш ніж безпосередньо розглядати питання адміністративно-правового регулювання діяльності митних постів, варто визначитися з понятійно-категоріальним апаратом, зокрема з'ясувати зміст понять «регулювання» та «правове регулювання».

Поняття «регулювання» у довідниковій літературі його визначають як «впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підпорядковувати його відповідним правилам, певній системі» [1, с. 1207]. Натомість у науковій доктрині поширеними є два підходи до розуміння сутності цього поняття: широкий, за якого правове регулювання охоплює усі форми впливу на свідомість і поведінку суб'єктів права, тобто передбачається застосування всіх нормативних та індивідуальних юридичних засобів для упорядкування суспільних відносин; у свою чергу, за вузького підходу до розуміння правового регулювання упорядкування суспільних відносин здійснюється за допомогою застосування виключно нормативних юридичних засобів [2, с. 8].

У свою чергу Р. С. Ярошевська зазначає, що адміністративно-правове регулювання є цілеспрямованим впливом норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства й держави [3, с. 202]. Одним із правових засобів адміністративно-правового регулювання є адміністративно-правові норми. В. А. Бондаренко відмічає, що нормативно-правові акти складаються з адміністративно-правових норм та утворюють систему, побудовану за принципом верховенства закону [4, с. 136].

За загальноновизнаним підходом джерелами адміністративного законодавства є: Конституція України, законодавчі акти; укази і

розпорядження Президента України, постанови і розпорядження уряду, інші акти затверджені урядом, акти керівників центральних органів виконавчої влади, акти керівників державних підприємств, установ, організацій, міжурядові угоди і міжнародні акти, ратифіковані Україною [5, с. 33]. Отже, адміністративне законодавство є частиною національного законодавства, а за допомогою адміністративно-правових норм держава регулює діяльність митних постів України.

Говорячи про нормативно-правові акти, які регулюють діяльність митних постів, варто звернутися до Конституції України, окремі положення якої є основою правового регулювання діяльності митних органів загалом. Оскільки митний пост є митним органом, який здійснює митну справу варто звернути увагу на п. 9 ст. 92 Конституції України, яким передбачено, що виключно законами визначаються засади митної справи. Водночас згідно зі ст. 19 Конституції України, органи державної влади, місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень, у спосіб передбачені Конституцією та законами України. Крім того діяльність митних постів ґрунтується на засадах верховенства права (ст. 8), рівності громадян перед законом (ст. 21). Ще однією нормою є ст. 9 Конституції України за якою міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана парламентом, є частиною національного законодавства. Відповідно вважаємо доцільним звернути увагу на міжнародні договори у сфері митної справи [6].

Зокрема, такими міжнародними актами є: Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства; Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) тощо. При цьому впровадження Україною окремих стандартів зазначеної Конвенції знайшло свою відображення у нормах Митного кодексу України, які мають пряму дію.

Якщо розглядати закон, то М. В. Цвік та О. В. Петришин визначають закон як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, прийнятий в особливому порядку парламентом або безпосередньо народом, який визначає відправні засади правового регулювання суспільних відносин [7, с. 282].

Основним кодифікованим актом, яке регулює діяльність митних постів є Митний кодекс України, ст. 547 містить дефініцію «митний пост», окреслює засади його створення, реорганізації, ліквідації, затвердження положення, визначення зони діяльності, передбачає порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності митних постів до посадових осіб та органів вищого рівня (ст. 25), положення щодо

вибірковості митного контролю (ст. 320), режиму зони митного контролю, забезпечення законності та правопорядку в ній (ст. 332) [8].

Серед некодифікованих нормативних актів як джерел правового регулювання діяльності митних постів необхідно виділити: 1) Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р., яким врегульовано встановлення мит та податків, що справляються під час переміщення товарів через митний кордон, процедури митного контролю, організації діяльності митних постів як органів митного контролю; 2) Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р., що передбачає засади функціонування системи запобігання корупції, зміст та порядок застосування антикорупційних механізмів, правила усунення наслідків корупційних правопорушень.

У відповідності до ст. 547 Митного кодексу України джерелами правового регулювання діяльності митних постів України є підзаконні акти [8], які за В. В. Ковальською деталізують застосування закону, регламентують порядок введення його в дію, конкретизують механізм цієї дії, визначений законом, встановлюють кількісні показники, норми, квоти, що швидко змінюються, містять рішення конкретних питань зокрема процедурного і правоохоронного порядку, що свідчить про виконання ними вагомих функцій [9, с. 238].

Одним із таких актів є акти уряду, зокрема постанови Кабінету Міністрів України: «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби» від 18.12.2019 р. № 1200; «Про спеціальні звання посадових осіб органів доходів і зборів» від 23.10.2013 р. № 839; «Про перелік документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України» від 01.02.2006 р. № 80; «Про затвердження Порядку проведення атестації посадових осіб митної служби» від 25.12.2002 р. № 1984.

Розглядаючи правотворчу діяльність не уряду, а міністерств необхідно виділити накази Міністерства фінансів України, зокрема: «Про затвердження форм документів адміністративного затримання» від 28.05.2012 р. № 608; «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа» від 30.05.2012 р. № 631; «Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення товарів під митними печатками та пломбами» від 09.10.2012 р. № 1064.

До підзаконних актів як джерел правового регулювання діяльності митних постів належать накази Державної фіскальної

служби України (далі – ДФС України), зокрема «Про затвердження Класифікатора ДФС, митниць ДФС та їх структурних підрозділів» від 18.01.2017 р. № 26, яким закріплюється: категорія кожного пункту пропуску та контролю; вид сполучення через пункт пропуску; країна, на кордоні з якою розташовано пункт пропуск чи її відсутність.

Накази митниць також визначають та закріплюють специфіку діяльності кожного митного поста. Наприклад, Тимчасовим положенням про митний пост «Суми» Слобожанської митниці Держмитслужби України визначено його правовий статус, правові основи діяльності, порядок створення, реорганізації та ліквідації, адреса та зона діяльності. Також у положенні визначені завдання та функції митного поста, порядок здійснення керівництва його діяльністю.

Таким чином, адміністративно-правове регулювання діяльності митних постів України є цілеспрямованим впливом держави на суспільні відносини в сфері організації та діяльності митних постів, що здійснюється за допомогою різних засобів, зокрема й закріплення адміністративно-правовими нормами повноважень, структури, підзвітності та підконтрольності митних постів України, з метою належного виконання ними завдань покладених на митні органи держави. Адміністративно-правове регулювання діяльності митних постів здійснюється нормативними актами різної юридичної сили, зокрема: Конституцією України; міжнародними актами; законами України; постановами уряду; наказами міністерств; наказами ДФС України; наказами митниць.

Список літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови; гол. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун. 2005. 1728 с.
2. Ваньчук І. Д. Поняття й сутнісні ознаки правового регулювання суспільних відносин: сучасний погляд. *Науковий вісник УжНУ. Серія Право*. 2015. Вип. 32. Т. 1. С. 7–10.
3. Ярошевська Р.С. Містобудівна діяльність, як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 2. С. 201–203.
4. Бондаренко В.А. Види адміністративно-правових форм. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2011. Вип. 7. С. 134–137.
5. Курс адміністративного права України: підручник; за ред. В.В. Коваленка. Київ: Юрінком Інтер. 2012. 808 с.

6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Загальна теорія держави й права: підручник; за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
8. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45. № 46–47. № 48. Ст. 552.
9. Ковальська В.В. Поняття, ознаки та значення нормативно-правового акту МВС України. *Форум права*. 2008. № 2. С. 237–242.

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

СМОЛЯК Н. В.

здобувач вищої освіти юридичного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Основним завданням для розвитку та зміцнення економічної основи України є інтеграція до Європейського Союзу та співробітництво з провідними країнами світу. Це зумовлює необхідність дослідження системи валютного регулювання України як частини валютної політики.

Вивчення основних аспектів щодо валютного регулювання знайшли відображення в працях таких вчених: Р.В. Лавров, І.О. Піонтківська, Д.І. Барчук, В.В. Дячек, Н.П. Москалюк та інших. Однак, деякі питання, що стосуються правового забезпечення валютного регулювання в Україні потребують подальшого дослідження.

Основним нормативно-правовим актом у сфері валютного регулювання є Закон України «Про валюту і валютні операції». В ньому визначаються основні поняття та принципи, що стосуються валютного регулювання, порядок здійснення валютного контролю, а також відповідальність за порушення валютного законодавства. На відміну від Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання» метою нового законодавства стало послаблення валютного контролю в державі, спрощення проведення операцій валютного обміну в банках, зміна умов міжнародних переказів [1, с. 6]. Новий закон був прийнятий як частина українських зобов'язань у рамках

Угоди про асоціацію між ЄС і Україною і відповідає вимогам Директиви 88/361/ЄЕС, яка проголошує вільний рух капіталу. Як доповнення до нового Закону про валюту НБУ опублікував вісім основних постанов, які встановлюють правила валютного регулювання, адже обмеження, раніше визначені законами, тепер можуть бути змінені Національним банком без залучення парламенту [2, с. 4]. Тобто розвиток валютного регулювання пройшов через призму підписання Україною Угоди про асоціацію.

Даний Закон визначає чітке поняття валютного регулювання, а саме відповідно до ст. 1 валютне регулювання – це діяльність Національного банку України та в установлених цим Законом випадках Кабінету Міністрів України, спрямована на регламентацію здійснення валютних операцій суб'єктами валютних операцій і уповноваженими установами [3]. Тому з прийняттям такого Закону визначення термінів стали чітко регламентованими та відображають практичне значення їх застосування.

Незважаючи на вище наведене, Д.І. Барчук вважає, що на сьогодні система валютного регулювання все ж є занадто складною та надмірно бюрократизованою, валютне законодавство містить суперечності, об'єктивно зумовлені тим, що воно досі перебуває на стадії формування і не має чітко вираженої системи побудови валютних норм [4, с. 20]. З цією думкою можна погодитись, адже усунення недоліків чинного валютного законодавства є можливим тільки в разі наявності блоку законів, конкретизованих відповідними підзаконними нормативно-правовими актами органів спеціальної компетенції.

Слід відмітити, що на сьогодні валютне регулювання ставить перед собою низку цілей. Так, В.В. Дячек зазначає, що однією із них є підтримка стабільного курсу, найважливіша ціль валютного регулювання [5, с. 22]. При цьому Н.П. Москалюк визначає, що на валютний курс впливає досить багато різноманітних факторів. Так, суттєвим фактором впливу на валютний курс є темп інфляції (або дефляція) [6, с. 112]. Ця думка є цілком обґрунтованою, адже інфляція чинить найбільший вплив на валютний курс при розрахунку курсу на базі експортних цін. При підвищенні темпів інфляції в країні знижується курс її валют. Таким чином, тісний зв'язок з валютним курсом має зовнішньоторговельний баланс, який являє собою сальдо між сумарним експортом та імпортом країни.

Заслугує на увагу досвід валютного регулювання та здійснення валютного контролю в державах Центральної та Східної Європи (далі – ЦСЄ). Так, здійснення експортно-імпорتنних операцій у державах ЦСЄ є загалом вільним, існує лише низка незначних обмежень залежно від країни. На відміну від України, в таких

державках немає обмежувальних термінів щодо розрахунків у рамках виконання зовнішньоторговельних контрактів. Така операція, як відкриття рахунків резидентів за кордоном, згідно з новим Законом про валюту в Україні так само, як і в державках ЦСЄ, на сьогодні не містить обмежень на відкриття рахунків резидентами в інших країнах та переказ туди коштів, що наближає валютне законодавство України до правил проведення валютних операцій в розвинутих країнах. Що стосується транскордонних платіжних операцій, то у таких країнах, як Польща, Угорщина та Чехія немає жодних спеціальних обмежень на здійснення грошових переказів, однак є порогові суми, щодо яких є вимога здійснення транзакцій через банк або ідентифікації особи. У Польщі, наприклад, переказ, що перевищує 15 тис. євро, має обов'язково здійснюватись через банк [2, с. 6]. Таким чином, чинні валютні правила в Україні дещо наближені до правил держав ЦСЄ, але встановлюють поки що більше обмежень, ніж ті, що існують у державках ЄС чи прописані у зобов'язаннях, взятих Україною у рамках Угоди про асоціацію.

Важливим питанням у цій сфері є заходи впливу за порушення вимог валютного законодавства. Постановою правління Національного банку України від 03.01.2019 р. № 13 було затверджено «Положення про валютний нагляд», де пп. 4, 5 визначено, що Національний банк та уповноважені установи здійснюють валютний нагляд в Україні з метою встановлення відповідності здійснюваних валютних операцій валютному законодавству України, враховуючи ризик-орієнтований підхід [7]. Звертаючи увагу на такий захід впливу, як зупинення ліцензії, варто зазначити, що до повноважень адміністративної ради Фонду та голови адміністративної ради Фонду включили право застосування заходів впливу до банку та відкликання банківської ліцензії, що є новизною Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Отже, незважаючи на те, що сучасне валютне законодавство є великим кроком у напрямку економічної свободи, потрібно й подальше розвивати окремі положення, що стосуються валютного нагляду і контролю, що дасть змогу вдосконалити законодавство України у сфері валютного регулювання й привести його у відповідність до вимог законодавства Європейського Союзу.

Список літератури:

1. Лавров Р.В. Сучасні тенденції валютного регулювання в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 4–11.
2. Піонтківська І., Солтисяк Р. Валютна лібералізація в Україні: крок у Європу. *Офіційний веб-портал «Громадської синергії»*. URL:

<https://www.civic-synergy.org.ua/analytics/valyutna-liberalizatsiya-v-ukrayini-krok-u-vevropu/> (дата звернення: 15.05.2020).

3. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2473-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. № 30. Ст. 239.
4. Барчук Д.І. Аналіз валютного регулювання в Україні. *Актуальні питання фінансового права*: матеріали Міжвуз. наук.-практ. студ. інтернет-конф. (Ірпінь, 27 лютого 2019 р.). Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С. 20–23.
5. Дячек В.В. Аналіз ефективності методів валютного регулювання у сучасних умовах міжнародної економічної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Економічні науки. 2017. № 24. С. 22–25.
6. Москалюк Н. Валютне регулювання в Україні в умовах інтеграції до ЄС. *Макроекономічне оцінювання публічного сектору в антикризовому управлінні*: матеріали наук. прикладних дослідж. освіт.-проф. програми 281 «Публічне управління та адміністрування» за 2017–2018 рр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана», Ф-т економіки та упр., Каф. нац. економіки та публічного упр. Київ: КНЕУ, 2019. С. 102–124.
7. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про валютний нагляд» від 03.01.2019 № 13. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-19#Text> (дата звернення: 17.05.2020).

ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ОСКАРЖЕННЯ ПОСТАНОВИ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

СЬОМІН О. С.

студент магістратури юридичного факультету

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

До невід’ємних конституційних прав людини належить право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, що передбачено у ч. 2 ст. 55 Конституції України [3]. Серед рішень та дій, які підлягають оскарженню, законодавець виділяє також постанови про порушення митних правил. Порушення митних правил відноситься до адміністративних правопорушень і полягає у протиправних, винних (умисних або з необережності) діях чи

бездіяльності, що посягають на встановлений актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи. За порушення митних правил застосовується адміністративна відповідальність, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність [5].

Митний кодекс України досить детально визначає поняття «порушення митних правил», завдання здійснюваного органами доходів і зборів провадження в справах про порушення митних правил, нормативно врегульовує порядок притягнення до адміністративної відповідальності за митні правопорушення та встановлює види стягнень, одночасно визначаючи як загальні засади здійснення провадження, так і його особливості. Проте, якщо проаналізувати практику адміністративно-юрисдикційної діяльності митних органів можна помітити існування проявів колізійності та певних прогалин у цьому галузевому кодифікованому акті щодо провадження у справах про порушення митних правил [6]. Так, недосконалість митного законодавства впливає на ефективність роботи органів доходів і зборів.

Кваліфікація адміністративних деліктів є одним з етапів застосування адміністративно-правової норми, метою якої є встановлення підстав для застосування адміністративної відповідальності до особи, що вчинила протиправні дії. Правильна кваліфікація допомагає розмежувати протиправні дії від законних та впливає на притягнення особи до відповідальності [4, с. 86]. Митний кодекс України у ст. 491 встановлює вичерпний перелік підстав для порушення справи про порушення митних правил. Так, серед підстав у Митному кодексі передбачено: безпосереднє виявлення посадовими особами митного органу порушення митних правил; офіційні письмові повідомлення про вчинення особою порушення митних правил, отримані від правоохоронних органів, а також органів, що проводять заходи офіційного контролю; офіційні письмові повідомлення про вчинення порушення митних правил, отримані від митних та правоохоронних органів іноземних держав, а також від міжнародних організацій [6].

Проте, науковці вважають, що зі змісту згаданої статті випливає, що законодавець ототожнює поняття «приводу» та «підстав», що є помилковим. Зазначається, що підставою порушення адміністративної справи є наявність в діях особи складу адміністративного правопорушення, а приводами – різні інформаційні повідомлення.

Тому для досягнення об'єктивних результатів аналізу практики застосування положень згаданої статті МК України, значний практичний інтерес представляє інформація щодо співвідношення підстав, за наявності яких митниці складаються протоколи про порушення митних правил [6].

Будь-яка постанова може бути оскаржена особою, яка не згодна з рішенням чи дією певного органу. Так, постанова митниці у справі про порушення митних правил може бути оскаржена до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, або до місцевого загального суду як адміністративного в порядку, передбаченому Кодексом адміністративного судочинства України.

Так, згідно ч. 1 ст. 531 МК України підставами для скасування постанови про порушення митних правил є відсутність у діях особи, яка притягується до відповідальності, ознак порушення митних правил; необ'єктивність або неповнота провадження у справі або необ'єктивність її розгляду; невідповідність викладених у постанові висновків фактичним обставинам справи; винесення постанови неправомочною особою, безпідставне недопущення до участі в розгляді справи особи, притягнутої до відповідальності, або її представника, а також інше обмеження прав учасників провадження у справі про порушення митних правил та її розгляду; неправильна або неповна кваліфікація вчиненого правопорушення; накладення стягнення, не передбаченого Митним Кодексом [5].

Особа може оскаржувати постанову про порушення митних правил одночасно як до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, так і до місцевого загального суду як адміністративного суду в порядку, передбаченому Кодексом адміністративного судочинства України. Проте, якщо суд прийняв адміністративний позов до розгляду розгляд скарги центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, припиняється. Скарга або адміністративний позов на постанову митного органу у справі про порушення митних правил подається у строк, встановлений Кодексом України про адміністративні правопорушення. Постанова суду у справі про порушення митних правил також може бути оскаржена особою, стосовно якої вона винесена, представником такої особи або митним органом, який здійснював провадження у цій справі [5].

Таким чином, застосувавши в різних частинах (першій і третій) статті 529 Митного кодексу України банкетні диспозиції із посиланнями на різні НПА, а саме Кодекс адміністративного судочинства України у ч. 1 та Кодекс України про адміністративні правопорушення у ч. 3, законодавець створив потенційну правову

колізію, звертаючись одночасно до порядку оскарження, передбаченого КАСУ та до строку на оскарження, передбаченого КУпАП [5].

Так, стаття 289 КУпАП зокрема передбачає, що скаргу на постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути подано протягом десяти днів з дня винесення постанови, тобто встановлює загальний строк оскарження будь-якої постанови по справі про адміністративне правопорушення [2].

Водночас, частина друга статті 286 КАСУ зокрема передбачає, що позовну заяву щодо оскарження рішень суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності може бути подано протягом десяти днів з дня ухвалення відповідного рішення (постанови) [1].

Як бачимо зі змісту статей, зараз строк на оскарження постанови про порушення митних правил фактично є однаковим згідно обох Кодексів, до яких відсилає диспозиція частин першої і третьої статті 529 Митного кодексу України, і реальної колізії норм не виникає. Проте, якщо законодавець у подальшому вноситиме зміни до одного з цих положень, є можливим утворення реальної колізії із різними строками на оскарження постанови. Вважаємо, що норми статті 529 Митного кодексу України варто уніфікувати, залишивши посилання на один НПА і, відповідно, один порядок і строк оскарження, або виклавши такий порядок в самій статті Митного кодексу України, взагалі позбувшись банкетної диспозиції норми.

Отже, підсумовуючи все вищенаведене можна зробити висновок, що конституційне положення про оскарження рішень чи дій органів державної влади чи органів місцевого самоврядування знаходить своє відображення та підкріплення у положеннях Митного кодексу України, який дає право особі, яка вважає постанову про порушення митних правил безпідставною, звернутися до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, або до місцевого загального суду як адміністративного для відновлення своїх порушених прав митним органом чи органом доходів і зборів. Дане питання мало досліджене на доктринальному рівні, тому опиратися можна лише на законодавство та судову практику. Митний кодекс передбачає підстави та порядок оскарження, проте, на нашу думку відповідні положення потребують потреби уточнень та удосконалень, адже містять потенційно колізійні норми, що можуть призвести до більш істотних порушень прав учасника справи про порушення митних правил.

Список літератури:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. Дата оновлення: 28.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 14.05.2020)
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 213–330): Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 28.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10> (дата звернення: 14.05.2020)
3. Конституція України : Закон України від 26.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.05.2020)
4. Кувакін С.В. Проблемні питання кваліфікації окремих видів порушень митних правил за новим митним законодавством України. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. Чернівці, 2013. № 1. С. 84–92.
5. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Дата оновлення: 02.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 14.05.2020)
6. Хома В.О., Галочка Г.В. Основні аспекти удосконалення нормативно-правового регулювання провадження в справах про порушення митних правил. URL: <http://ndi-fp.nusta.com.ua/thesis/586/> (дата звернення: 14.05.2020)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ

ТУКІНА С. В.

студентка

Науковий керівник: САВІЩЕНКО В. М.

доктор юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Будь-яка держава не може існувати та розвиватись прогресивно за відсутності розвинутої системи освіти та державного управління у цій сфері. Не є винятком і Україна. Так, освіта є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства, що є стратегічним ресурсом

поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені тощо.

Окремі аспекти розвитку, значення освіти для дорослих досить детально висвітлювали М. Ануфрієв, В. Бехтерев, О. Бандурка, Ю. Бабанський, О. Грیشнова, І. Зайченко, Т. Сущенко, Ж. Тощенко, О. Ярмиш та ін.

І. Фольварочний вважає, що однією з найбільш актуальних проблем освіти дорослих в Україні є проблема формування професійної культури майбутніх фахівців, їхньої конкурентоспроможності, адаптації до сучасних умов та вимог ринку праці [1].

Серед причин відставання освіти дорослих від практики технологічно розвинених країн можна виділити такі: оцінювання потенційних можливостей освіти дорослих; недостатність наукового обґрунтування освітньої політики в цілому; зосередження уваги на проблемах освіти юного покоління; відсутність необхідної нормативно-правової бази; недостатнє дослідження зарубіжного досвіду в цій сфері тощо.

На думку Н. Протасової, серед актуальних завдань, які Україні необхідно вдосконалити, першочергове значення мають наступні: нормативно-правове забезпечення освіти дорослих в Україні; децентралізація управління освітою дорослих; підвищення ролі громадськості в управлінні освітою дорослих і розвиток державно-громадського управління даної освітньою ланкою; кадрове забезпечення управління освітою дорослих [2].

Також, держава в напрямі освіти дорослих має виконувати такі завдання: встановлювати правові основи і рамки функціонування та розвитку освіти дорослих в Україні; визначити шляхи фінансування та підтримки освіти дорослих; виступити у якості головного замовника й споживача оновлених кадрів; координувати спільну діяльність держави, органів управління освітою та громадських організацій у сфері освіти дорослих; забезпечувати політичну підтримку, що визначатиме ставлення усього суспільства до проблем освіти дорослих; виступати основним замовником та ініціатором розробки спеціальних стратегій і національних програм та послідовної державної політики у сфері освіти дорослих.

Розроблення Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (далі – Національна стратегія), що схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013, зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір [3].

Відповідно до статті 9 Закону України «Про освіту», особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає всі ці види освіти, підтримує суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти усіх видів. За змістом статті 17 Закону України «Про освіту», освіта дорослих є складовою навчання впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожного громадянина України на безперервне навчання; органічно поєднується з усіма іншими ланками неперервної освіти з урахуванням пріоритетів суспільного розвитку, особистісних потреб та потреб економіки [4].

Для розроблення та реалізації державної політики в галузі освіти дорослих необхідне законодавче закріплення вимог щодо координації та взаємодії різних суб'єктів діяльності із системного і послідовного здійснення цієї освіти, визнання права людини на освіту впродовж життя, на доступ до освітніх й інформаційних ресурсів усіх видів.

У законодавстві мають знайти відображення вимоги до педагогічних кадрів і навчально-матеріальної бази організацій, планування та обліку навчальної роботи, кваліфікаційного зростання й кар'єрного просування персоналу, а також фінансування видатків на професійне навчання працівників, як у виробничій, так і у невиробничій сферах.

Вважаємо, що необхідно розвивати освіту дорослих як цілісну систему, що відтворює гарантії і права кожного громадянина країни на безперервну освіту впродовж життя.

Важливим є питання достовірної державної статистики щодо освіти дорослих на місцевому, регіональному і загальнодержавному рівнях.

Отже, з метою реалізації державної політики в галузі освіти дорослих доцільно: прийняти Закон України «Про освіту дорослих» та відповідні підзаконні нормативно-правові акти; закріпити гарантії розвитку освіти дорослих через виокремлення спеціальних статей бюджету, розроблення механізму фінансової підтримки найбільш «віддалених» від системи освіти соціальних груп, забезпечення доступності освітніх послуг для всіх дорослих громадян незалежно від рівня і спрямування набутої раніше освіти, прибутків і місця проживання, віку і стану здоров'я; розглянути питання про можливість кадрового розширення сектору післядипломної освіти, включення до його повноважень та функцій питань щодо координації й управління системою освіти дорослих; здійснювати на постійній основі у вищих педагогічних навчальних закладах підготовку відповідних фахівців для потреб ринку праці та освіти

дорослих; запровадити на постійній основі систему реального економічного стимулювання роботодавців щодо розвитку і здійснення професійного навчання персоналу підприємств, організацій, установ; розвивати систему неформальної освіти людей похилого віку. Так, лише системна увага до проблем освіти дорослих, чітка національна стратегія у цій сфері зможуть перетворити Україну на сучасну цивілізовану демократичну державу, де інтереси і потреби кожної людини є предметом турботи держави і суспільства.

Список літератури:

1. Фольварочний І. Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні та країнах Європейського Союзу. *Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту. Сер.: Педагогіка*. 2009. № 2. С. 14–19.
2. Протасова Н.Г. Актуальні проблеми теорії і практики управління освітою дорослих в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. Вип. 7. С. 149–159.
3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. 38–39. Ст. 380.

ДОДАТОК «ДІЯ»: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ПОКАЗНИКИ В РОБОТІ

ХАНЧИЧ В. В.

студент юридичного факультету

Науковий керівник: РИБАЛКІН А. О.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри загальноправових дисциплін

юридичного факультету

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

«Держава в смартфоні» – величезний крок до нової революційної ери електронних послуг, який повинен змінити уявлення пересічного громадянина про принципово новий підхід в наданні державних послуг. Відкритість і прозорість влади, доступна організація бізнесу та громадських організацій, європейський стандарт електронної демократії. З цього починались перші амбітні

нововведення, які пропагувала українська влада на чолі з Президентом України.

Так, 6 лютого 2020 року міністерство цифрової трансформації за підтримки Володимира Зеленського, прем'єр-міністра Олексія Гончарука та міністра внутрішніх справ Арсена Авакова презентували мобільний додаток «Дія» та національну платформу «Дія. Цифрова грамотність», які стали частиною грандіозного проекту «Держава в смартфоні».

Станом на 8 березня 2020 року за заявами віце прем'єр-міністра – міністра цифрової трансформації Михайла Федорова додаток «Дію» встановили 1 756 160 українців, з яких:

- 1) запитів на отримання прав – 1 428 812;
- 2) виданих прав – 757 815 (53%);
- 3) запитів на отримання техпаспорта – 1 428 792;
- 4) виданих техпаспортів – 624 105 (44%) [3].

На даний час через додаток «Дія» доступна лише одна єдина послуга – «відцифрування» посвідчення водія та свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу. Відтепер, за необхідності їх можна буде пред'являти замість паперових. Однак, це не всі можливості даного сервісу. За переконаннями уряду і президента, у майбутньому додаток «Дія» розшириться такими функціями та цифровими послугами, як:

1) єдиний сервіс онлайн-реєстрації новонародженої дитини е-Малюк, який в тестовому режимі працює з січня 2020 року та який дозволяє у декілька кроків оформити усі необхідні документи на дитину;

- 2) обов'язковий страховий поліс автоцивільної відповідальності;
- 3) студентський квиток;
- 4) аналог цифрового громадянського паспорта.

Електронна ID-карта стане однією із опцій додатку «Дія» і офіційно, як і інші документи, буде засвідчувати особу людини під час отримання різних державних і бізнес-сервісів, таких як: подорожі в середині України авіа – та залізничним транспортом; медичне обслуговування; банківські операції; отримання адміністративних та інших послуг; підтвердження особи за запитом правоохоронців; цифровий закордонний паспорт.

За прогнозами Кабінету Міністрів України в 2020 році планується «відцифрувати» близько 50 послуг, які є найбільш популярними та за якими найчастіше громадяни звертаються (реєстрація фізичних осіб-підприємців, юридичних осіб, послуг для перевізників і будівельників тощо) [1].

Що ж стосується національної онлайн-платформи «Дія. Цифрова грамотність», то це перша національна онлайн-платформа, яка

допоможе українцям освоїти базові цифрові навички, батькам захистити дітей від небезпеки в Інтернеті, а вчителям – робити навчання ще цікавішим за допомогою онлайн-інструментів [2].

Безумовно, створений додаток «Дія» як і загалом проект «Держава в смартфоні» це великий крок назустріч до омріяного європейського щастя кожного українця. Однак, як і будь-яка система, вона є вразливою та не позбавлена фактору помилки.

За перші місяці beta-тестування мобільного додатку «Дія» команда технічної підтримки отримала чимало скарг на адресу роботи платформи. Оскільки першим до додатку був включений сервіс «відцифрування» посвідчення водія та свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу, то найбільше проблем у користувачів з'явилося вже на цьому етапі, що у результаті і показало реальний стан інформаційних реєстрів МВС. Виявилось, що 24% техпаспортів і 19% прав з різних причин не були знайдені у реєстрі, а також певна кількість відсотків знаходилась у статусі «інший», «невизначений» та «мігрований». У випадку, якщо водійські посвідчення були радянського зразка або видані до 2006 року, то їх в реєстрі не було зовсім, а в оформлених документах до 2013 року не відображалась цифрова версія фотографії. Розробники вирішили цю проблему, підключивши додатковий реєстр міграційної служби та імпортувавши з нього фотографії в додаток. Однак, на даний час повноцінно оцифрований образ водійського посвідчення залишається доступним лише для 5,5 млн потенційних користувачів [3].

Також людина не зможе авторизуватись в додатку, якщо не співпрацює з жодним банком в Україні. Наразі в додатку можуть авторизуватись клієнти лише одного з 12 банків: Альянс-банк, Банк Форвард, Південний, ПУМБ, Монобанк, Ощадбанк, Кредобанк, Радабанк, Мотор-банк, Банк Восток, Ідея Банк та А-Банк. Ці банки приєдналися та діють в системі BankID, яка забезпечує віддалену ідентифікацію людини [2].

До ряду проблемних питань можна віднести і такі, як: водійські посвідчення можуть підтягуватись з фотографією іншої людини; додаток не відображає/ не можуть з'явитися необхідні документи; не можливо завантажити техпаспорт чужого автомобіля; необхідна верифікація документів для відображення фото на правах; не відображається загалом як водійське посвідчення, так і свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу; чат-бот не надає запитувану інформацію.

На даний час достеменно невідомо, якими насправді будуть наслідки запровадження і користування додатку «Дія». Однак вже зараз відомо, що персональна безпека у цифровому світі кожного

українця знаходиться в наших з вами руках. А отже, і вибір, користуватись тим чи іншим додатком, за користувачем.

Список літератури:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року. *Офіційний вісник України*. 2018. № 16. Ст. 70.
2. Государство в смартфоне: как будет работать приложение «Дія» и стоит ли переживать за безопасность. *Экономическая правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/02/7/656775/>.
3. Про революційний стрибок у діджиталізації та розчарування і небезпеку для користувачів. *Mind* : веб-сайт. URL: <https://mind.ua/openmind/20208054-dodatok-diya-vezha-skarbiv-chi-skrinka-pandori>.

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ (ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ)

ШАМ В. В

студентка I курсу

ННІ права та міжнародно-правових відносин

Науковий керівник: КОРОСТАШОВА І. М.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правоохоронної діяльності та кримінально-правових дисциплін

ННІ права та міжнародно-правових відносин

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

Конфіденційність стосунків юриста та клієнта, дотримання професійної юридичної таємниці є фундаментальною традицією у світовій юридичній практиці. Там, де панує право, завіса конфіденційності не може бути піднятою навіть тоді, коли приховані відомості мають суттєве значення для справи. Важливість збереження юридичним радником професійної таємниці обумовлена тим, що тільки таким чином є можливим спонукати клієнта дати повну інформацію щодо обставин справи, без чого надати юридичну консультацію просто неможливо [1].

У процесі надання професійної адвокатської допомоги зростає кількість працівників, які не дотримуються одного з найголовнішого

обв'язку – зберігати адвокатську таємницю. Дана проблема, яка виникає при наданні правових послуг, має бути вирішена першочергово, оскільки клієнт не повинен побоюватися розголошення юристом конфіденційних відомостей ні третім особам, ні суду, ні іншим державним органам [2].

Суттєвий внесок у розроблення проблематики адвокатської таємниці зробили українські вчені: Т. Варфоломєєва, С. Гловацький, С. Гончаренко, А. Заднепровський, О. Жуковська та ін. Однак питання, пов'язані із забезпеченням охорони адвокатської таємниці, на нашу думку, ще не приділено достатньої уваги.

Одним із найбільш досліджуваних питань у цій сфері є недосконале знання деякими фахівцями Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У ст. 22 розкривається зміст поняття «адвокатська таємниця»: «будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладанні договору про надання правової допомоги з передбачених законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [3].

Слід сказати, що винятками є такі обставини, коли:

- інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладанні договору про надання правової допомоги з передбачених законом підстав). При цьому інформація або документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних;

- у разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю, адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів;

- не є порушенням адвокатської таємниці подання інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує політику у сфері запобігання протидії легалізації (відмиванню доходів), одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення [4].

Тому, іноді гостро постає питання щодо забезпечення прав клієнта та реагування на порушення адвокатами та особами, які з ним

працюють, і яким слала відома інформація, що є адвокатською таємницею.

Звернімося до статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у якій визначено, що підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, а саме-розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення [5].

Відповідно до ст. 8 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», за порушення адвокатської таємниці до адвокатів може бути застосовано наступні заходи: попередження; зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю від місяця до року; для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

Однак, якщо законодавством передбачена можливість притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, у разі порушення ним адвокатської таємниці, і заходи, що мають певні юридичні наслідки для самого адвоката, то питання відповідальності помічника адвоката, стажиста адвоката, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом також є законодавчо врегульованим. Що стосується помічника та стажера адвоката: адвокат несе повну відповідальність за дії помічника та стажера адвоката, несе матеріальну відповідальність, у разі завдання матеріальної шкоди помічником адвоката, при виконанні порушень.

Адвокатська таємниця формується як морально-етична і правова категорія. Правовий аспект стає домінуючим, оскільки в таких умовах змінюється і правовий статус громадянина. Предметом адвокатської таємниці є питання, з яких громадянин або юридична особа зверталися до адвоката, суть консультацій, порад, роз'яснень та інших відомостей, одержаних адвокатом при здійсненні своїх професійних обов'язків.

Однак Є. Бенедикт вважає, що звернення до правил адвокатської етики при неврегульованості проблем адвокатури може піддати сумніву інститут прав і свобод людини, громадянина. А це викликає й нове ставлення до проблеми адвокатської таємниці, виявляючи її як морально-етичну проблему українського права в цілому [6].

Підводячи підсумок, слід сказати, що питання збереження адвокатської таємниці є завжди актуальним, як для клієнта, так і для адвоката. Тому, на нашу думку, чинне законодавство з цього питання потребує вдосконалення і має передбачати відповідальність

за розголошення адвокатської таємниці не тільки для самого адвоката, обов'язок якого її зберігати, але і для помічників адвоката, стажистів адвоката, а також осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом.

Список літератури:

1. Трунов И., Л. Трунова Л., Соблюдение адвокатской тайны с позиции защиты прав граждан// Журнал российского права. 2002. № 8. С. 42–47.
2. Барщевский М. Адвокатская этика. / М. Барщевский. 2-е изд, испр. М.: Профобразование, 2000. 312 с.
3. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»// Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
4. Лапкін А.В. Організація судових та правоохоронних органів України: навч. посібник у схемах / А.В. Лапкін. Вид. 7-ме, змін. і допов. Харків: Право, 2018. 170 с.
5. Бенедикт Э. Адвокатура нашего времени. (Текст) / Э. Бенедикт. СПб., 1910. 64 с.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТУ

ШУЛЯК Г. А.

студент 4 курсу юридичного факультету

Київський міжнародний університет

м. Київ, Україна

Зарубіжний досвід формування та виконання бюджету.
У фінансовій системі будь-якої держави центральне місце посідає бюджетна система, яка ґрунтується на економічних і юридичних нормах і організаційно залежить від форми державного устрою. Так, для федеративних країн (наприклад, США, Німеччина, Російська Федерація, Канада, Швейцарія) характерною є трирівнева бюджетна система (федеральний бюджет, бюджети суб'єктів федерації (штатів, регіональні тощо), місцеві бюджети), а бюджетна система в унітарних країнах (наприклад, Великобританія, Італія, Франція, Україна, Японія) представлена двома рівнями (державний і місцеві бюджети). У федеративних державах види місцевих бюджетів визначаються, як правило, в законодавстві окремих суб'єктів федерації, а в унітарних – на загальнодержавному рівні. Існують країни, місцеві бюджети яких мають свої особливості. Так, в Іспанії

до місцевих бюджетів включаються також бюджети спільних підприємств (так званих торгівельних товариств), створених за участі держави [1, с. 223].

Важлива роль у функціонуванні бюджетних систем належить фінансовому законодавству. Фінансове законодавство розвинених країн передбачає, що у випадку неприйняття парламентом рішення про затвердження бюджету до початку нового бюджетного року уряд має право виконувати витратну частину в межах сум, фактично витрачених у попередньому році.

Організаційний устрій США – федеративний. Федеральний бюджет побудований за принципом «повного» бюджету і складається з двох частин: урядового бюджету (бюджету федеральних фондів) і бюджету довірчих фондів. Власне урядовий бюджет охоплює і фінансує загальнонародні програми, що пов'язані з політичними, економічними і соціальними функціями держави.

Розробку проекту федерального бюджету здійснює Міністерство фінансів та Адміністративно-бюджетне управління. Всі державні структури, які фінансуються з бюджету, подають Міністерству фінансів відповідно оформлені заявки. Підготовлений проект бюджету Президент США направляє Конгресу разом із бюджетним посланням. Проект бюджету проходить процедуру розгляду в нижній та верхній палатах. У випадку, коли висновки щодо бюджету в нижній та верхній палатах не співпадають, створюється узгоджувальна комісія.

Сучасний бюджетний устрій ФРН, як федеративної держави, включає три рівні – федеративний, земельний і общинний (комунальний). У ФРН на перші два фінансові роки складається макроекономічний прогноз з врахуванням змін господарської кон'юнктури. На інші три роки зміни господарської кон'юнктури не враховуються. З врахуванням досить низьких темпів інфляції планування проводиться в цінах поточного року.

Роль і значення фінансової політики в бюджетній сфері. Фінансова політика є складовою фінансової системи, яка в свою чергу є частиною економічної системи держави. Таким чином, фінансова політика є частиною економічної політики держави. Фінансову політику можна охарактеризувати як діяльність органів державної влади з управління фінансовою системою, метою якої є вплив на процес розширеного відтворення та задоволення потреб суспільства.

Основні методологічні принципи, на базі яких має здійснюватися фінансова політика, наступні: орієнтованість на кінцеву мету; макроекономічна збалансованість усіх галузей економіки; відповідність інтересам всіх членів суспільства; використання

економічних законів; врахування внутрішніх і зовнішніх факторів впливу [2, с. 76].

Головне призначення фінансової політики держави – це забезпечення безперебійного функціонування фінансової системи суспільства, сприяння ефективному здійсненню державою своїх соціальних, економічних, оборонних, екологічних та інших функцій. Важливою метою фінансової політики держави є збільшення обсягів валового внутрішнього продукту, підвищення ефективності використання державних грошових ресурсів, необхідних для більш повного задоволення потреб суспільства, їх ефективного і раціонального розподілу між галузями економіки, соціальними групами і територіями.

Об'єктом фінансової політики є процес державного управління фінансовими відносинами, грошовими потоками в країні, окремих сферах і галузях економіки. Її метою, перш за все, є формування доходів державного бюджету та державних цільових фондів, здійснення державних видатків. Головними інструментами впливу держави на економічні процеси є податки, державні закупівлі та трансферти. Державне управління фінансовими відносинами здійснюється шляхом ухвалення законів і правових актів про оподаткування, формування й використання бюджетних ресурсів. Тому важливим завданням діяльності держави є вдосконалення фінансово-правових відносин та механізму управління грошовими потоками. Фінансова політика держави втілюється в життя такими суб'єктами як законодавчі й виконавчі органи влади, державні та недержавні підприємства, організації і установи, домашні господарства, між якими постійно виникають специфічні економічні відносини, відбувається рух грошових потоків.

Удосконалення бюджету, його структури. У середньостроковій перспективі розв'язання проблем складання бюджету має спиратися на подальшу податково-бюджетну консолідацію і потребує здійснення реформ у сферах підвищення транспарантності й забезпечення фінансової стабільності, подолання слабких місць податкового адміністрування, зміцнення системи управління державними видатками. Для вирішення цих завдань слід докласти зусиль у трьох взаємопов'язаних сферах: формуванні доходів, складанні бюджету та контролі за державними видатками. Вдосконалення підходу до складання бюджету повинно ґрунтуватися на реалістичному аналізі можливостей країни витратити кошти в окремих сферах забезпечення державними послугами. Це дасть змогу розпоряджатися бюджетними асигнуваннями на реалістичному рівні та встановлювати пріоритети для цих витрат під час підготовки

бюджету (тобто за допомогою чітко окреслених заходів бюджетної політики в бюджетній резолюції)

В Україні необхідно створити багатоканальну систему формування бюджету, на основі якої кожен рівень бюджетної системи повинен мати власні закріплені доходи. Обсяг цих доходів має бути достатнім для забезпечення функцій і обов'язків які покладаються на той чи інший рівень влади. При розв'язанні проблем бюджетного вирівнювання треба в першу чергу розробити правові засади і механізм бюджетного регулювання в Україні. На основі глибокого аналізу встановити рівні соціально-економічного розвитку територій і на цій базі визначити обсяги фінансових ресурсів, необхідних для бюджетного вирівнювання [3, с. 27].

На основі проведеного вивчення порядку і здійснення механізму бюджетного процесу можна зробити висновки: 1) Потребує вдосконалення бюджетний процес в такому напрямку, як розробка й обґрунтування принципів державної політики доходів для бюджетів різних рівнів. 2) При плануванні видатків необхідно обчислювати за єдиними або груповими мінімальними соціальними і фінансовими нормами та нормативами, встановленими вищими органами законодавчої влади на основі чинних законодавчих актів, з урахуванням індексу інфляції в межах фінансових можливостей держави. 3) Необхідно здійснювати глибоку і всебічну аналітичну роботу над обґрунтуванням показників доходів і витрат бюджету з урахуванням впливу змін цін, заробітної плати, норми матеріальних і грошових витрат. 4) Чітко встановити розмежування між бюджетами. Бюджетний процес – це багатогранне і динамічне явище, що потребує постійного вивчення й удосконалення відповідно до вимог економічного, соціального, демографічного, політичного, екологічного стану держави і відповідних цілей та завдань держави на певному етапі розвитку суспільства [4, с. 29].

Список літератури:

1. Музика О. А. Дефіцит місцевих бюджетів: досвід законодавчого закріплення у деяких європейських країнах. *Міжнародний науковий журнал «Порівняльно-правові дослідження»* 2007. Випуск 2. С. 223–226.
2. Тарасова О. В. Фінансова політика і бюджетна безпека України. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Випуск 1. С. 76–79.
3. Ісмаїлов А. Бюджетний процес та напрями його вдосконалення. *Фінанси України*. 2002. Випуск 8. С. 26–28.
4. Януль І. Є. Бюджетний процес в Україні та напрями його вдосконалення. *Фінанси України*. 2005. Випуск 9. С. 25–29.

НАПРЯМ. 7 КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

АТАМАН Д. І.

студентка 2 курсу

Полтавський юридичний інститут

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Полтава, Україна*

На сьогодні в кримінально-правовій сфері одним з найбільш проблемних питань є кримінальна відповідальність юридичних осіб. Тема дослідження є досить актуальною в наш час, оскільки Україна, наслідуючи досвід інших країн, запровадила в національному законодавстві інститут заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб для того, щоб виконати міжнародні зобов'язання, що встановлені в ратифікованих нею міжнародних документах.

Незважаючи на те, що даний інститут діє майже 6 років, усе ж практика реалізації приписів Кримінального кодексу України (далі – КК України) стосовно застосування щодо юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру є обмеженою, не є однозначною та існують певні складнощі з підставами для застосування видів таких заходів.

Погляди вчених стосовно необхідності запровадження для юридичних осіб саме такого виду юридичної відповідальності як кримінальна не збігаються, однак їхні дослідження зробили значний внесок у розвиток науки кримінального права. Так, деяким аспектам зазначеної проблематики присвятили свої праці чимало науковців. Серед них М. І. Бажанов, Г. Н. Борзенков, С.Б. Гавриш, Б. М. Грек, Є. Є. Деменьєв, О. О. Дудоров, О. О. Кашкаров, В. М. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнецова, С. Ф. Мілюков, С. І. Нікулін, Н. Орловська, С. О. Харитонов та ін.

В Україні 23 травня 2013 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких виконавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму України стосовно відповідальності юридичних осіб», останній

1 вересня 2014 р. набрав чинності. Як наслідок КК України доповнився новим розділом XIV-І «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», до якого неодноразово вносились зміни. Положення відповідних міжнародних зобов'язань Умістяться в Конвенції ООН проти корупції, Конвенції РЄ про запобігання тероризму, Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією, Конвенції РЄ про кіберзлочинність, Конвенції РЄ про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму та ін. Однак у жодному міжнародному акті не закріплюється обов'язок держав регламентувати на національному рівні для юридичних осіб певний вид відповідальності, а навпаки суть полягає в тому, що кожна держава-учасниця повинна обрати самостійно ту чи іншу модель відповідальності, враховуючи власні правові принципи. Конвенції вимагають від країн прийняття відповідного законодавства та використання дієвих заходів для його виконання. Вони передбачають мінімальні стандарти, яким має не суперечити законодавство на національному рівні. Держави, аби ввести міжнародні документи в силу, перш за все, мають визначити чим і якою мірою не відповідає їхнє вітчизняне законодавство нормам Конвенцій [1, с. 130].

Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК України суб'єктом злочину може бути фізична осудна особа, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність [2]. Що цікаво в КК України, як і в Законі 2013 р. не вказано, що встановлюється саме кримінальна відповідальність, а тільки вживається поняття «заходи кримінально-правового характеру». Можливо, законодавець свідомо уникнув застосування терміну «кримінальна відповідальність юридичних осіб», аби не вносити зміни до ст. 18 КК України [3, с. 43]. Саме з цього можна стверджувати про те, що неможливо в такому разі притягнути до відповідальності юридичну особу, так як вона не є суб'єктом, а відповідно тоді і немає складу злочину як юридичної підстави кримінальної відповідальності. Попри те, що юридична особа не є суб'єктом злочину, чинні кримінальні норми закріплюють певні обтяжливі наслідки для неї. Так, відповідно до ст. 96^б КК України до заходів кримінально-правового характеру, які може застосувати суд, належать: штраф, ліквідація й конфіскація майна, з них перші два як основні заходи, а останній як додатковий [2]. Кримінальними нормами встановлено диференціацію розміру штрафу, регламентується питання звільнення юридичних осіб від встановлених заходів. До речі, штраф і конфіскація майна водночас є і видами покарання, але законодавець уникає вживання до таких заходів терміну «види покарань», що очевидно значить можливість

покарання тільки фізичних осіб, метою якого є кара злочинця, корекція та превенція нових злочинів.

Перелік діянь, які виступають підставами для застосування заходів кримінально-правового характеру, визначено в ст. 96³ КК України [2]. Але часто науковці не можуть називати цей перелік повним, бо в ньому немає діянь, які, наприклад, пов'язані з порушенням авторського права і суміжних прав, фальсифікацією товарів [4, с. 128].

У своїй науковій статті Н. Орловська виділяє та характеризує три моделі впливу на юридичних осіб. Перша модель є такою, що закріплює кримінальну відповідальність для юридичної особи, а це означає те, що юридична особа визнається окремим суб'єктом злочину, вона може притягуватися до кримінальної відповідальності, і до неї застосовується покарання. Крім того в межах цієї моделі існують випадки, у яких фізична особа також притягується до відповідальності, якщо діяла на користь, в інтересах відповідної юридичної особи (кумулятивний підхід). Згідно з другою моделлю суб'єктом злочину може бути лише фізична особа, а до юридичної застосовуються заходи кримінально-правового впливу в разі її причетності до злочину. Третя ж модель встановлює за причетності до злочину для юридичної особи адміністративну відповідальність, а до кримінальної притягується фізична особа [4, с. 127].

Помітно, що внесені зміни до КК України суперечать певним принципам кримінального права. З цього приводу слушною є думка вченого О. О. Кашкарова, на яку спирається у своїй науковій статті Резнік О. М., що «встановлення кримінальної відповідальності юридичних осіб, це складний та багатовекторний процес, який потребує в першу чергу переосмислення існуючих принципів кримінального права та кримінальної відповідальності, а саме – суб'єктивного ставлення у вину та індивідуалізації кримінального покарання, а також вироблення нових принципів, що будуть відповідати сучасним вимогам законодавства про кримінальну відповідальність» [2, с. 42].

Отже, введення кримінальної відповідальності для юридичних осіб є досить проблемним, адже це зумовлює необхідність вносити зміни до КК України. Саме тому з метою уникнути цього, законодавець обмежився встановленням застосування заходів кримінально-правового характеру. Вище зазначені заходи є так би мовити альтернативою кримінальної відповідальності для юридичних осіб, нагадують покарання для них, однак їх застосування є засобом державного впливу. Так як ідеться про порушення кримінально-правової заборони за відсутності складу

злочину, то відбувається реагування у формі впливу через відповідні заходи, але поза притягненням до кримінальної відповідальності.

Україна у впливі на юридичних осіб схиляється до другої моделі. Це підтверджується тим, що КК України юридичну особу суб'єктом злочину не визнає, до її діяння не може бути застосоване поняття винності, а також передбачені заходи не є формою реалізації кримінальної відповідальності, а тому і не вважаються покаранням. Тобто обрана така модель, яка передбачає застосування цих заходів до юридичних осіб разом з притягненням уповноваженої особи, чії дії були в інтересах юридичної особи, до кримінальної відповідальності. Таким рішенням наша держава створила певні труднощі у застосуванні таких заходів. Можливо було б ефективно внести зміни в кримінальне законодавство, які б встановили більш чіткі умови для застосування даного кримінально-правого інституту.

Список літератури:

1. Лихова С.Я. Юридичні особи як суб'єкти кримінальної відповідальності за КК України. *Юридичний вісник*. 2014. № 4 (33). С. 128–132.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Резнік О.М. До питань кримінальної відповідальності юридичних осіб / О.М. Резнік, О.А. Мельник // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. № 5. С. 41–44.
4. Орловська Н. Про модель кримінально – правового впливу на юридичну особу в Україні. *Юридичний вісник*. 2014. № 2. С. 125–130.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ

ВИСОЦЬКИЙ В. О.

студент 4 курсу

юридичного факультету

Київський міжнародний університет

м. Київ, Україна

Звільнення від покарання в зв'язку зі втратою особою суспільної небезпечності. Суспільна небезпечність особи, яка вчинила злочин, може втрачатися на момент вирішення судом питання про

призначення їй покарання, що, відповідно, зумовлює втрату сенсу в його відбуванні. При цьому саме діяння залишається злочинним, натомість суспільна небезпечність особи винного суттєво знижується порівняно з тією, яка мала місце на момент вчинення злочину. За цієї ситуації має місце потреба у відмові від реального застосування будь-яких заходів кримінально-правового впливу.

Така підстава звільнення від покарання передбачена ч. 4 ст. 74 КК України, згідно з якою особа, яка вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, може бути за вироком суду звільнена від покарання, якщо буде визнано, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною [1]. Важливо відзначити, що така підстава звільнення поширюється лише на вчинення злочинів невеликої чи середньої тяжкості, за винятком корупційних злочинів. Тобто навіть якщо вчинений корупційний злочин має ознаки невеликої чи середньої тяжкості, щодо нього не може бути застосована розглядувана підстава звільнення від покарання.

Звільнення від покарання в зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Ця підстава звільнення від покарання передбачена ч. 5 ст. 74 КК України й передбачає відсилання до ст. 49 цього Кодексу, яка регламентує питання щодо звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності [1].

Давність притягнення до кримінальної відповідальності являє собою закінчення вказаних у кримінальному законі строків після вчинення злочину, внаслідок чого особа, що його вчинила, звільняється від кримінальної відповідальності [2, с. 179].

Слід вказати, що передбачене ст. 49 КК України звільнення від кримінальної відповідальності застосовується за наявності таких умов:

- 1) закінчення зазначених у законі строків;
- 2) невчинення протягом цих строків нового злочину середньої тяжкості, тяжкого або особливо тяжкого злочину;
- 3) неухилення особи від слідства або суду.

Відповідно до ст. 49 КК України, особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею злочину і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:

- 1) 2 роки – при вчиненні злочину невеликої тяжкості з покаранням менш суворим, ніж обмеження волі;
- 2) 3 роки – при вчиненні злочину невеликої тяжкості з покаранням у виді обмеження або позбавлення волі;
- 3) 5 років – при вчиненні злочину середньої тяжкості;

- 4) 10 років – при вчиненні тяжкого злочину;
- 5) 15 років – при вчиненні особливо тяжкого злочину [1].

Звільнення від покарання в зв'язку з захворюванням на тяжку хворобу. Згідно із ч. 2 ст. 84 КК України, від покарання чи його подальшого відбування звільняється особа, яка після вчинення злочину або постановлення вироку захворіла на іншу тяжку хворобу, що перешкоджає його відбуванню. Критеріями для суду при вирішенні даного питання слугують: тяжкість вчиненого злочину, характер захворювання, особа засудженого та інші обставини справи [1].

Доцільність звільнення від покарання за хворобою зумовлена ідеєю про те, що покарання можуть відбувати тільки особи, які здатні повноцінно сприймати його каральну суть, піддаватися впливу виправлення засудженого. Якщо ж, зважаючи на негативні зміни стану фізичного або психічного здоров'я винної особи після скоєння злочину, покарання не може досягнути визначеної законом мети або здатне заподіяти при цьому їй лише страждання, воно не має реалізовуватись, а якщо особа вже відбуває покарання, його слід припинити. Звільнення засудженого за хворобою є складовою частиною забезпечення права засудженого на охорону здоров'я, оскільки передбачає надання йому можливості достроково звільнитися з метою створення більш сприятливих умов для лікування й одужання. І тому правильно буде вважати цей інститут проявом гуманності до засудженого з відповідними акцентами під час застосування звільнення за хворобою [3, с. 180].

Список літератури:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № № 25–26. Ст. 131.
2. Крутевич М.М. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. № 1. С. 175–184.
3. Данченко К.М. Дотримання принципу законності у разі звільнення від покарання за хворобою. *Право і суспільство*. 2019. № 2. С. 178–182.

КРИМІНАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМИСНОГО СЕРІЙНОГО ВБИВЦІ

ГУЛЬОВАТА Л. Я.

курсант 3-го курсу факультету № 2

*Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Вбивство є злочином, відомим з давніх часів, є найбільшими суспільно-небезпечним видом посягання на особу. Аналіз оперативно-слідчої практики свідчить про те, що людину можуть спонукати дуже різноманітні мотиви спричинити смерть іншій. Це і корисні мотиви заволодіння її майном і хуліганські, коли жертва позбавляється життя в ході вуличних бійок, з мотивів позбавитись конкурента, а також ревнощі, бажання помститись та багато інших. Але завжди особливий резонанс суспільства викликають вбивства, що вчиняють маніакальні особи, коли жертвам спричиняється смерть в ході жорстоких тортур, нанесенні кількісних ран, завданні гострої болі, мучення [1, ст. 187].

Вивчення специфіки цілісно-моральної системи особистості злочинця є недостатнім для розкриття його психологічної сутності і відповідно виявлення причин злочинної поведінки. Спроба дослідження психологічних особливостей злочинців і їх окремих категорій під керівництвом Антоняна Ю.М. стала значним внеском у розвиток кримінальної психології. Результати дослідження Антоняна Ю.М. дозволяють дати психологічний портрет злочинців і виділити характерні для них особистісні риси:

1. погана соціальна пристосованість, загальна незадоволеність своїм становищем у суспільстві;
2. низький рівень впливу морально-правових норм на їх поведінку;
3. нездатність встановлювати контакти з оточуючими, невміння стати на точку зору іншого, подивитись на себе з боку.

Серійні вбивці – це вбивці, які під час кожного епізоду скоїли більше ніж три вбивства, без очевидних на те мотивів. Основою мотивації серійних вбивць є комбінація різних психологічних та сексуальних чинників. Багато з майбутніх серійних вбивць походили з неблагополучних, бідних сімей і подальші серійні вбивства були елементом своєрідної компенсації та відплати за приниження і насильство заподіяне що до них в дитинстві. Іншою мотивацією є почуття влади, яку вбивця отримує під час скоєння злочину [2, ст. 212–213].

Зазвичай серійним вбивцям притаманні обережність та мінімізація ризику, хитрість, здатність до рольового перевтілення, ретельність планування злочинних дій, емоційна асінтонність до жертви. Також у них розвинені антиципація, самоконтроль, уява та фантазія. Для пояснення схеми поведінки серійного вбивці можна використати розроблену зарубіжними фахівцями шести етапну модель:

1. перший етап називається етапом фантазії, що відображає потреби, мотиви, передбачувані «винагороди» від задуманого вбивства;

2. другий етап – сталкінг, який полягає у виборі та вистежуванні жертви;

3. третій етап – викрадення чи заманювання жертви, хоча він наявний не в усіх випадках серійних вбивств;

4. четвертий етап – безпосередній акт вбивства, що передбачає два варіанти поведінки злочинців на цьому етапі. Одні з них фокусують увагу на діях, які безпосередньо спричиняють смерть жертви, а інші – надають перевагу супутнім діям у процесі фізичної взаємодії з жертвою.

5. п'ятий етап – розміщення трупа. Деякі серійні вбивці залишають труп на місці злочину, а інші обов'язково переміщують тіло жертви для того, щоб його якнайшвидше виявили або навпаки.

6. шостим етапом поведінки серійного вбивці вважають депресію чи емоційне охолодження [3, ст. 154–155].

Сучасне суспільство породжує кризові явища, які негативно впливають на поведінку людини. Зниження етичних, моральних критеріїв в окремих індивідів призводить до формування тих чи інших форм соціальних відхилень. Як наслідок, нестабільні соціальні процеси стають підґрунтям для проявів девіантної поведінки, в основі якої закладені порушення соціальної адаптації, десоціалізації та ресоціалізації особистості [4, ст. 206].

Отже, підґрунтям кримінально-психологічної класифікації особистості злочинців є домінуючі позиції особистості, її мотиви, стійкі цілі та способи вчинення злочину, міра десоціалізованості особистості, характер її антисуспільної спрямованості. Характеристика особи злочинця, що вчинив серійне вбивство, може стати одним із заходів, що безпосередньо спрямований на виявлення і усунення причин та умов скоєння цих злочинів, запобігання їм та припинення.

Список літератури:

1. Каптенє М.П. / Поняття та криміналістична класифікація серійних вбивств / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2013. Ст. 187.
2. Прокопов О.І. / Особливості формування особи злочинці-серійного вбивці, 2015. Ст. 212–213.
3. Медведєв В.С., Левенець О.А. / Кримінально-психологічна характеристика умисного серійного вбивці, 2016. Ст. 154–155.
4. Пітула О.Є. / Кримінально-правова характеристика масових вбивств, 2016. Ст. 206.

НАПРЯМ. 8 КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

МІСЦЕ ПРОКУРАТУРИ В ДЕРЖАВНОМУ МЕХАНІЗМІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

БИЧОК Т. П.

студентка Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник: ЗАВИДНЯК В. І.

доцент, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

Університет державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Київська область, Україна

Прокуратура України є важливим елементом у механізмі органів державної влади, що підтверджується особливістю функцій, які виконує цей орган. Однак, на сьогодні місце прокуратури в системі органів державної влади України залишається дискусійним. Незважаючи на численні праці науковців, на цей час немає єдиної узгодженої думки з цього питання. Якщо одні фахівці, наводячи переконливі аргументи, зазначають про її віднесення до тієї чи іншої гілки влади, то інші, відстоюючи свою позицію, наполягають на її незалежному статусі або вважають, що прокуратура відноситься до четвертої гілки влади. У зв'язку з цим доволі актуальним є вивчення зарубіжного досвіду щодо визначення правового статусу прокуратури.

Аналізуючи зарубіжний досвід визначення правового статусу прокуратури, варто зазначити, що прокуратура України, відповідно до Закону України «Про прокуратуру», становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави [1].

В Конституції України, в розділі VIII «Правосуддя» зазначено, що в Україні діє прокуратура, яка здійснює:

- 1) підтримання публічного обвинувачення в суді;
- 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;

3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [2].

Однак, слід підкреслити, що до 2016 року правовий статус прокуратури був закріплений в розділ VII «Прокуратура» Конституції України. Внесення змін до Основного Закону України, призвело до того, що деякі науковці відносять прокуратуру до судової гілки влади.

Цікавим та різноманітним є досвід зарубіжних країн щодо визначення місця прокуратури в системі органів державної влади.

Так, В. Логоша зазначає, що досвід зарубіжних країн свідчить, що існують різні варіанти вирішення питання про місце прокуратури у державному механізмі та за цією ознакою виділяє п'ять груп країн, в яких застосовуються такі основні концепції прокурорської діяльності:

1) країни, де прокуратура діє у складі Міністерства юстиції, хоча при цьому може належати до органів правосуддя і діяти при судах, а прокурори можуть належати до суддівського корпусу (магістратури) (Польща, США, Франція, Бельгія, Нідерланди, Данія, ФРН, Японія);

2) країни, де прокуратура входить до складу судової системи і перебуває при судах або використовується у межах судової влади адміністративною автономією (Албанія, Іспанія, Італія, Ірландія);

3) країни, де прокуратура виділена в самостійну систему адміністративних органів і є підзвітною парламенту або главі держави (Бразилія, Португалія, Словаччина, Угорщина, Фінляндія);

4) країни, де прокуратура існує у вигляді органу, що підзвітний і підконтрольний вищим колегіальним державно-партійним органам країни (В'єтнам, КНР, КНДР, Куба);

5) країни, де прокуратури або її прямого аналогу взагалі немає (Ватикан, Катар, Кувейт, Велика Британія, Ірландія) [3, с. 478–479].

Розглянемо деякі з них більше детально. Прокуратура в Німеччині є виконавчою владою і відноситься до звичайних адміністративних відомств, а це відомство перебуває в системі юстиції. Прокурори є державними чиновниками, головне їхнє завдання – здійснення кримінального переслідування. Особливості німецької прокуратури: прокуратурою проводиться слідчі дії; при проведенні розслідування прокуратура спирається на поліцію; прокурор не може відкликати обвинувальний акт, якщо суд прийняв справу до свого провадження; збуджує позови у цивільних справах про визнання шлюбу недійсним, про визнання особи недієздатною, щодо встановлення факту смерті особи, який був оголошений безвісті зниклим [4, с. 42].

Франція посідає особливе місце у становленні й розвитку прокуратури. Батьківщиною цієї важливої державної інституції

визнана саме Франція. Прокуратура Франції – це централізована система органів, якою керує міністр юстиції. Посадові особи прокуратури дуже близькі до суддівського корпусу (вони іменуються магістратами), тому що отримують однакову підготовку і часто переходять із прокурорів у судді, й навпаки. В цьому полягає особливість прокуратури у Франції. Вищою посадовою особою відомства прокуратури є Генеральний прокурор при Касаційному суді. При цьому суді діють також перший генеральний адвокат і 19 генеральних адвокатів, які є помічниками генерального прокурора. Проте функції Генерального прокурора при Касаційному суді обмежені виключно виступами у цьому суді. При кожному апеляційному суді є також генеральний прокурор зі своїми помічниками, якому підпорядковані всі прокурори Республіки в районі компетенції цього суду. До компетенції генерального прокурора при апеляційному суді належить підтримання обвинувачення в апеляційному суді або суді присяжних особисто або через своїх заступників. Він також зобов'язаний здійснювати нагляд за застосуванням кримінального закону на всій території у районі компетенції апеляційного суду. Районні прокурори при трибуналах великого й малого процесів (інстанцій) називаються прокурорами Республіки. Вони можуть виступати у цивільному процесі із самостійним позовом від імені держави. На них також покладається обов'язок щомісячно направляти звіт генеральному прокурору при апеляційному суді про стан справ у районі. Згідно з Кримінально-процесуальним кодексом Франції посадові особи і агенти судової поліції перебувають під наглядом генерального прокурора [5, с. 114].

Цікавим є досвід реформування прокуратури Республіки Польща. Досліджуючи цей аспект, Н. Наулік зазначає: «згідно із змінами [у законодавстві, внесеними у 2010 році] прокуратуру Польщі виведено з системи Міністерства юстиції й надано статус самостійного державного органу, а посаду Генерального прокурора відділено від посади Міністра юстиції. Однак вже після реформи 2016 року притаманний прокуратурі Польщі принцип централізації передбачає включення її до системи виконавчої влади, а Генеральний прокурор на цей час за посадою одночасно є Міністерством юстиції [6, с. 57].

Таким чином, досвід зарубіжних країн свідчить, що існують різні моделі прокуратури, враховуючи історичні традиції, правову культуру, стан соціально- економічного й політичного розвитку держави тощо. Однак, варто зазначити, що незважаючи на те, що прокуратура є складовою тієї чи іншої гілки державної влади, в будь-якому суспільстві вона зберігає свою неповторність і наділена

функціями, які не властиві для інших державних структур, зберігаючи при цьому певний рівень організаційної відокремленості та незалежності при здійсненні своїх повноважень.

Список літератури:

1. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#top> (дата звернення: 21.04.2020).
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України»/ ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.04.2020).
3. Логоша В. В. Місце прокуратури в системі органів державної влади. Форум права. 2011. № 3. С. 478–485.
4. Плахіна І. В. Особливості органів прокуратури в зарубіжних країнах. Часопис Академії адвокатури України. 2014. Т. 7, № 4 (25). С. 37–43.
5. Бенч Н. В. Прокуратура в державному механізмі: порівняльний аналіз України та країн Європейського Союзу. Судова апеляція. 2015. № 1. С. 104–116.
6. Каміла Ногіна. Місце прокуратури в системі органів державної влади України. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 3, 2018. С. 51–62.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НСРД

ВЛАД С. Ф.

*викладач відділу підготовки прокурорів з організації роботи в органах прокуратури та викладання професійної етики
Національна академія прокуратури України
м. Київ, Україна*

Активний законодавчий процес останніх років суттєво вплинув на роль та місце прокуратури в системі державних органів та роль прокурора у кримінальному провадженні. В умовах реформування важливого значення набуває механізм реалізації конституційних

функцій. Так на органи прокуратури України відповідно до ч. 2 ст. 131–1 Конституції України покладено здійснення організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку [1], а тому вони являються одним з основних та важливих гарантів додержання законів, прав та свобод людини та громадянина.

На законодавчому рівні, а саме ч. 1 ст. 246 дано визначення, що негласні слідчі (розшукові) дії (далі НСРД) є різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України [2], такі дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Питання підстав, порядку та здійснення органами прокуратури, нагляду за додержанням законів при проведенні НСРД визначені у Главі 21 КПК України та Інструкції про організацію проведення НСРД і використання їх результатів у кримінальному провадженні (далі – Інструкція) [3].

На сьогодні діючим законодавством України детально врегульовані питання пов'язані з формами, змістом порядком отримання відповідних дозволів та здійсненням НСРД. Також на законодавчому рівні розмежовано поняття оперативно – розшукової діяльності (далі ОРД) та НСРД, основною відмінністю між якими є підстави для їх проведення та процесуальна форма здійснення таких заходів [4, с. 79].

Що стосується здійснення нагляду органами прокуратури України при проведенні НСРД, необхідно зазначити, що порядок, форми та методи здійснення даного виду діяльності визначені Порядком організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні (далі Порядок), який затверджено наказом Генеральної прокуратури України № 51 від 28 березня 2019 року. Так п. 3 Розділу IV Положення прокурор перед погодженням клопотань про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій перевіряє наявність правових підстав для прийняття таких процесуальних рішень, відповідність наведених у них даних вимогам законів, матеріалам і фактичним обставинам кримінального провадження [5].

Розглядаючи практичний аспект діяльності, необхідно зазначити, що у більшості кримінальних проваджень, що пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів НСРД не проводяться, через недостатню

тяжкість злочинів, а тому як правило, НСРД проводяться лише у кримінальних провадженнях про злочини, передбачені ст. 305 та 307 КК України, у вигляді зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України); аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України); контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України).

Розглядаючи питання досудового розслідування щодо злочинної діяльності осіб пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, необхідно приділити увагу формам контролю за вчиненням злочину, оскільки з метою повної фіксації злочинних дій, як правило оперативні підрозділи використовують дві форми контролю за вчиненням злочину: контрольовану поставку (у провадженнях про злочини, передбачені ст. 305 КК України) та оперативну закупку (у провадженнях про злочини, передбачені ст. 307 КК України) з використанням заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів. До ідентифікованих засобів відносяться об'єкти матеріального світу (речі, предмети, документи, грошові банкноти), серія та номер яких зафіксовані на інших матеріальних носіях, зокрема в протоколах вручення грошових коштів, яке здійснюється з метою спрощення процедури відслідковування руху таких засобів та доведення їхнього походження.

Що стосується несправжніх (імітаційних) засобів, то здійснивши аналіз діючого законодавства до них можна віднести спеціально виготовлені речі і документи, що повністю або частково мають ознаки та властивості матеріальних об'єктів, які вони замінюють; спеціально утворені підприємства, установи, організації.

Слід зазначити, що відповідно до ч. 4 ст. 246 КПК України, питання проведення контролю за вчиненням злочину та оперативної закупки відноситься виключно до компетенції прокурора (процесуального керівника), який реалізує дане повноваження винесенням відповідної постанови [2], оскільки під час проведення контролю за вчиненням злочину виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи (шляхом проведення інших НСРД), які мають здійснюватися, в межах, дозволених Конституцією України та лише на підставі ухвали слідчого судді.

Також, необхідно зауважити, проведення оперативної закупки та заходів з контролю за вчиненням злочину пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, цей вид діяльності часто граничить з провокуванням особи до злочину, а тому під час досудового слідства по вказаній категорії кримінальних проваджень, слід використовувати повний спектр оперативно-технічних заходів з метою

фіксації, документування, та розкриття злочинної діяльності осіб. До таких заходів можна віднести: зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; спостереження за особою, річчю або місцем; аудіо-, відео-контроль особи, проте даний перелік не є вичерпним, та в кожному окремому кримінальному провадженні необхідно детально вивчати всі обставини з метою залучення інших оперативно-технічних заходів.

За результатами проведення НСРД складаються відповідні протоколи, до яких можуть долучаються додатки. Кожен протокол із додатками не пізніше 24 годин після його складання надсилається процесуальному керівнику. Якщо в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується в даному кримінальному провадженні, слідчим або уповноваженим оперативним підрозділом невідкладно складається протокол, що не пізніше 24 годин з моменту виявлення ознак зазначеного кримінального правопорушення надається прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва [3]. В разі прийняття рішення прокурором, використання отриманої інформації в рамках іншого кримінального провадження, він звертається з відповідним клопотанням до слідчого судді Апеляційного суду [2].

Проаналізувавши окремі аспекти прокурорського нагляду за додержанням законів при проведенні НСРД щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів ми прийшли до висновку, нормативно-правове регулювання прокурорського нагляду в цій сфері характеризується рядом суттєвих недоліків, що негативно позначається на його якості. А тому з метою покращення здійснення законності, забезпечення належної організації нагляду за додержанням прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави, у тому числі щодо недоторканності особистого життя, житла і таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної кореспонденції та інших форм приватного спілкування є нагальна потреба в розробці методики здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів у цій сфері.

Список літератури:

1. Конституція України : Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 04.05.2020).

3. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 лист. 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12> (дата звернення: 04.05.2020).
4. Влад С. Ф. Особливості організації прокурорського нагляду за проведенням оперативно-розшукових заходів. Вісник прокуратури. 2014. № 5. С. 78–85.
5. Про затвердження Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні: наказ Генерального прокурора України від 28 березня 2019 р. № 51 URL: https://old.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=res&id=94102 (дата звернення: 04.05.2020).

ЕТАПИ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ УЯВЛЕНЬ ПРО СПЕЦІАЛЬНІ ЗНАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

ЗАВИДНЯК І. О.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри фінансових
розслідувань*

ГОРЗОВ В. А.

випускник 11 класу школи № 162

Університет державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Київська область, Україна

м. Київ, Україна

На наш погляд, для повного та більш ґрунтовного використання спеціальних знань під час досудового розслідування злочинів будь-яких категорій, досить важливим є дослідження процесу зародження та розвитку спеціальних знань у кримінальному процесі, виокремлення етапів розвитку уявлень про такі знання та їх ознак.

Аналізуючи наукову літературу в сфері зародження спеціальних знань, можна зазначити, що початковий етап використання таких знань сягає сивої давнини. Наприклад, у Китаї, вже у V–III ст.ст. до

н.е. почали відокремлювати звичайних лікарів від спеціалістів з судової медицини. Такі спеціалісти досліджували не тільки тілесні ушкодження на тілі людини, а й трупи. Як бачимо, вже з IV ст. до н.е. поступово формувалися певні способи та методи проведення судово-медичних досліджень під час вчинення протиправних дій.

Прикладом початкового етапу становлення досліджень у судово-медичній сфері є записки, у книзі «Лі Цзі», написаній у період правління династії Західної Хань (206–24 рр. до н.е.) та археологічні знахідки, які містять юридичні документи, складені в 356–217 рр. до н.е., з описом процесуальних дій. Так, в записках, зазначено, що: «В перший місяць осені [...] направили Лі [представник адміністрації] на місце пригоди подивитися рану, дослідити травму, визначити ломані та рублені пошкодження. Без цього не можливо справедливо вирішити кримінальну справу» [1, с. 3]. Як бачимо, вже в той час, для справедливого вирішення деяких питань кримінального провадження, залучалась уповноважена особа, яка володіла особливими знаннями в галузі медицини та застосовувала різноманітні методи дослідження тілесних ушкоджень.

Однією з перших робіт з судової медицини на Сході вважають збірник «Сіюань-Лу», написаний приблизно 700 років тому. Поступово, з плином часу, цей збірник став спеціальною книгою для працівників судової медицини усього світу. Деякі положення збірника актуальні й в наш час.

Що ж до появи та використання спеціальних знань під час розкриття злочинів та теренах Європи, то документи, які свідчать про даний процес віднесені до середньовіччя. Так, ще на початку XIII ст. папа Інокентій III наказав до справи про вбивство залучити медика для встановлення причин смерті потерпілого [2, с. 306]. Такий наказ підтверджує участь особи, що має спеціальні знання у розкритті злочину та має право їх використовувати під час слідчих дій.

Пізніше, у XV-XVI ст. н.е. у кримінально-судовому укладі «Священної Римської імперії германської нації» зазначалось про те, що будь-хто побитий і сумнівається, або у разі смерті від ран та при огляді вбитого перед похороном, наказувалось суду проводити огляд трупа одним або декількома лікарями, на яких покладався обов'язок зробити письмовий висновок про виявлені при огляді рани, травми, пошкодження. Висновок такого спеціаліста враховувався судом при вирішенні справи по суті. У деяких статтях укладу йдеться і про вбивства з необережності, у зв'язку з чим, рекомендувалось звертатися за порадою до компетентних людей для отримання певних пояснень [3, с. 317].

Як бачимо, перші спеціальні знання були досить примітивні і торкались переважно медицини. Такі знання застосовували лише під час медичного огляду потерпілих, оглядів трупів для встановлення причин смерті.

У XVIII ст. н.е. під час правління Петра I існував інститут судової експертизи, у вигляді окремих приписів та статутів, а наприкінці XVIII ст. вже було запроваджено заснування лікарських управ, в яких мали розтинати мертві тіла, та повинні були надавати послуги з судово-психіатричного освідчення.

Поняття експертів було законодавчо закріплено лише у 1812 р. Так, зазначалось, що експерт – це компетентна особа, що володіє знаннями не лише в галузі судової медицини, але й в різних галузях науки, ремесла, мистецтва [4].

У ті часи експерти або компетентні особи в кримінальному процесі були задіяні лише в галузі судово-медичної експертизи, найчастіше під час оглядів трупів чи потерпілих. Такий огляд міг проводитись як одним лікарем-експертом, так і групою компетентних осіб. Лікарю-експерту, який проводив огляд трупа чи потерпілого надавалась інформація по справі, після чого він складав протокол огляду трупа чи потерпілого та надавав акт, щодо виявлених під час такого огляду обставин. В акті давалися відповіді на поставлені питання. Коли виникали сумніви в правильності огляду на вимогу губернського правління і за розпорядженням лікарської управи її член або інший лікар проводив повторний огляд [4].

Наступним етапом у розвитку інституту використання спеціальних знань став Збірник законів Російської Імперії. Так, у Збірнику законів зазначався обов'язок під час розслідування або розгляду справи, витребувати від компетентних осіб їх показань та думок у тих випадках, коли для пізнання обставин справи необхідні особливі відомості або досвід у науці, мистецтві чи ремеслі. У статтях Збірника законів також зазначалась, що доказову силу мали лише акти судово-медичної експертизи.

Починаючи з XIX ст. експертиза розглядалась, як безпосереднє джерело переконання судді або слідчого, що думка компетентних осіб цілком «заміняє думку судді або слідчого, які закликають їх на допомогу». У цьому позначався вирішальний вплив усього ходу розшукового процесу, в основі якого була теорія формальних доказів [5, с. 96].

Ще одним етапом, який укріпив становище інституту судової експертизи була Судова реформа 1864 р. Норми Уставу значно поширювали та змінювали процесуальні поняття судової експертизи. Так, відповідно до норм Уставу, експертизу розглядали не лише у розрізі судово-медичних знань, а й для з'ясування незрозумілих

питань з різних галузей знань. У якості експертів запрошувались не лише лікарі, а й фармацевти, техніки, казначеї та інші особи, які мали особливий досвід у певній галузі знань. Експертів або компетентних осіб обирали з числа незацікавлених осіб, їх думка повинна була бути об'єктивною та неупередженою. Експерт мав право надавати висновки не лише з питань поставлених йому слідчим, але й стих питань які вважав за потрібне та які мали доказове значення по справі. Також, експертів могли допитувати сторони, присяжні та судді. Як бачимо, Судова реформа 1864 р. значно посилила і якість, і значення експертизи під час розслідування злочинів.

Завдяки науково-технічному прогресу, на початку ХХ ст. поступово починає свій розвиток криміналістична експертиза. Під час судового розгляду починають застосовуватись такі експертизи, як: технічна, хімічна, економічна або судово-бухгалтерська тощо. Висновки щодо проведення експертиз мали значення особливих судових доказів.

Із запровадженням таких експертиз, як судово-медична, хімічна та психіатрична експертизи запроваджується й експертиза документів. Так, відповідно до Статуту 1864р., усі підроблені документи направлялись для встановлення їх достовірності до Експедиції виготовлення державних паперів.

Паралельно, відбувався розвиток інституту використання спеціальних знань й за кордоном. Так, у кримінально-процесуальному законодавстві Франції висновок експерта вважався доказом. Експертами під час слідства виступали спеціальні чиновники, висновки яких мали велике значення для суду. Навіть якщо захист домагався проведення нової експертизи спеціалістами чи вченими, оскаржити висновки таких експертів було складно або не можливо.

На розвиток спеціальних знань та інституту судової експертизи інших Європейських країн мав велике значення Кримінальний-процесуальний кодекс Франції 1808 р.

Не зважаючи на те, що інститут використання спеціальних знань запроваджений доволі давно, ні один з розглянутих кримінально-процесуальних актів не розв'язував проблем, які впливають саме на якість використання спеціальних знань.

Докорінна зміна в інституті використання спеціальних знань на теренах нашої держави відбулась у радянський період (1950–60-ті роки). Були розроблені та започатковані основоположні риси спеціальних знань, що й в наш час використовуються у науці, ознаки спеціальних знань у сучасному уявленні.

Так, у кримінальному процесуальному законодавстві радянських часів вживався термін «експерт», а не «кваліфікована особа». Також, у законодавстві не містилось детального переліку категорій осіб, яких можна запрошувати як експертів, як це було раніше. Законодавчим порядком було встановлено право слідчого і суду на оцінку висновку експертів як одного із видів доказів, право слідчого не погоджуватися з висновком експерта і назначати повторні експертизи і право суду мотивованим рішенням взагалі відхилити висновки експертів, не вдаючись до допомоги нової експертизи. Органами, що призначають експертизу стали слідчий і суд. Експерт був наділений правами, визначеними більш детально, ніж в уставі кримінального судочинства: з дозволу слідчого знайомитися з обставинами справи, значення яких необхідне для надання висновку, складати за певних умов акт про неможливість дати висновок, бути присутнім у залі суду, право на відшкодування витрат. На відміну від старого законодавства, заборонялась ініціатива дій при проведенні експертизи [5, с. 98].

Список літератури:

1. Експертологія / Під ред. Цзінь Гуан Чжен. Пекін, 1988. – С. 3–30.
2. Циркаль В.В. Некоторые особенности тактики допроса с участием специалиста / В. В. Циркаль // Криминалистика и судебная экспертиза. – Киев, 1981. – Вып. 22. – С. 52–54.
3. Хрестоматія по історії держави і права зарубіжних країн / Під ред. З.М. Черниловського. М., 1984. – с. 390.
4. Збірник законів Російської Імперії. СПб., 1835. Т. 13. Ст.ст. 1026, 1027, 1029, 1033, 1034, 1038, 1047.
5. Белкін Р.С. Курс криміналістики: В 3 т. / Р.С. Белкін // М., 1997. – Т. 3. – 480 с.

МІЖНАРОДНІ ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВИМ ЗЛОЧИНАМ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

ЗАВИДНЯК І. О.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри фінансових розслідувань

Університет державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Київська область, Україна

Міжнародне співробітництво у боротьбі з фінансовими злочинами транснаціонального характеру здійснюється за допомогою двох взаємопов'язаних механізмів: по-перше, за допомогою укладення міжнародних угод, так званий, конвенційний механізм. І, по-друге, за допомогою інституційного механізму, що полягає у спільній діяльності міжнародних організацій у рамках спеціалізованих організацій та установ.

Інституційний та конвенційний механізми тісно взаємопов'язані між собою. Така ситуація пояснюється тим, що будучи розробниками положень міжнародних угод в галузі боротьби з фінансовими злочинами транснаціонального характеру, міжнародні організації самі створюють нормативно-правову базу та користуються її нормами та положеннями. Тому, нормативна основа та інститути з протидії фінансовим злочинам взаємообумовлені та взаємозалежні.

Говорячи про міжнародні організації, як інституційний механізм співпраці держав, треба зазначити, що саме вони роблять істотний внесок в розвиток і зміцнення взаємодії з найрізноманітніших питань у сфері фінансової злочинності. Такі організації діють на універсальному і регіональному рівнях, а їх метою діяльності є підвищення ефективності боротьби з фінансовими злочинами, які зазвичай мають транснаціональний характер.

Загальновизнаним центром координації діяльності різних міжнародних організацій та держав у боротьбі зі злочинністю, в тому числі зі злочинністю у фінансовій сфері, є Організація Об'єднаних Націй. Її діяльність в даній сфері здійснюється як всередині держав-учасників, так і на міжнародному рівні. Досягається це шляхом встановлення єдиних стандартів і норм, прийняття уніфікованих міжнародних кримінально-правових актів.

Проблема боротьби з фінансовими злочинами транснаціонального характеру є предметом її уваги не одне десятиліття. ООН і її підвідомчі органи ведуть активну роботу по розробці й прийняттю документів, що регулюють протидію транснаціональній злочинності.

Таким документом є Конвенція ООН проти транснаціональної злочинності, яка є одним з найважливіших документів у сфері боротьби з транснаціональними злочинами та першим документом універсального характеру, який регламентує боротьбу з фінансовими злочинами.

Практично з перших днів свого існування Організація Об'єднаних Націй прийняла на себе обов'язок з організації та координації співпраці держав щодо запобігання злочинності, боротьби з нею і поведження з правопорушниками. Поступово були вироблені форми і напрямки її діяльності в даній сфері. У рамках ООН створена і функціонує система її органів, де країни обговорюють питання співпраці в боротьбі з міжнародною злочинністю. Перш за все, це Генеральна Асамблея ООН та Економічна і соціальна рада ООН. Це два головних органи ООН, де державами встановлюються, розглядаються і вирішуються основні питання боротьби зі злочинністю [1, с. 54].

Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП) координує співпрацю в економічній, соціальній сферах ООН і її спеціалізованих установ. Це форум, на якому обговорюються економічні проблеми, пов'язані з торгівлею, транспортом, економічним розвитком, і соціальні питання. Під егідою ЕКОСОП свою діяльність здійснює Конгрес ООН з попередження злочинності у фінансовій сфері та поведження з правопорушниками.

Також ООН аналізує нові тенденції в сфері злочинності та правосуддя, розробляє інформаційні бази, видає глобальні огляди, збирає і поширює інформацію. Загальна програма проти легалізації грошових коштів допомагає Урядам різних держав протидіяти відмиванню доходів, здобутих злочинним шляхом, через транснаціональну фінансову систему. Отже, тісна співпраця з міжнародними організаціями по боротьбі з відмиванням доходів надає державам і правоохоронним органам схеми боротьби з відмиванням грошей, рекомендації щодо вдосконалення банківських систем і фінансової політики, сприяє розвитку національних служб розслідування [2].

Наступним прикладом міжвідомчих міжнародних організацій є Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол), яка здійснює координацію спільних дій органів кримінальної поліції різних країн щодо розшуку та затримання конкретних підозрюваних і злочинців.

Співпраця поліції розвивається на основі міжнародного та національного права і регулюється, відповідно, нормами національного права кожної держави-учасниці та підписаними міжнародними договорами по боротьбі зі злочинністю. Участь Інтерполу в такій

співпраці «проявляється в специфічних формах і реалізується доступними тільки йому засобами», які не властиві іншим міжнародним організаціям.

Вступ багатьох країн в Міжнародну організацію кримінальної поліції у другій половині ХХ століття зумовлено прагненням вжити усі можливі заходи і форми міжнародного співробітництва для запобігання злочинності. У ролі напрямків співробітництва визначено «сприяння в боротьбі з транснаціональною та національною злочинністю, надання світовій спільноті допомоги в організації заходів щодо запобігання злочинів, забезпечення дійсності міжнародних інститутів ООН, формування єдиної бази для аналізу кримінальних законодавств держав світу».

Основною метою організації є взаємне співробітництво органів кримінальної поліції в межах національного законодавства відповідних країн-учасників і створення установ, що сприяють запобіганню та боротьбі з кримінальною злочинністю. Важливою також є взаємодія таких установ у розшуку підозрюваних у скоєнні міжнародних та транснаціональних злочинів і «міжнародних злочинців». Інтерпол не бере участі в допомозі у справах політичного, військового, расового або релігійного характеру. Таким чином, сфера діяльності Інтерполу обмежена протидією транснаціональній злочинності.

Для проведення Інтерполом міжнародного розшуку конкретної особи з метою її видачі, необхідно звернення поліцейського органу, прокуратури або суду, що ініціюють розшук. Не дивлячись на те, що міжнародний розшук проводиться самостійними силами національної кримінальної поліції відповідно до внутрішнього законодавства, роль Інтерполу, який здійснює організаційно-процедурне оформлення міжнародного розшуку, дуже значна.

Можна зробити висновок, що боротьба з фінансовими злочинами здійснюється ООН як на універсальному рівні, так і регіональними організаціями. При цьому, на регіональному рівні передбачено два види міжнародних організацій. По-перше, міжнародні організації загальної компетенції, для яких боротьба з зазначеними злочинами є самостійним напрямком діяльності. До їх числа відносяться Рада Європи, Організація американських держав, Африканський союз і ін. До другої групи міжнародних організацій, входять організації, спеціально створені для боротьби з окремими злочинами і контролю за виконанням положень щодо протидії.

При укладенні державами міжнародних конвенцій з протидії транснаціональній злочинності вирішуються найважливіші завдання, такі як кваліфікація злочинів, які становлять небезпеку міжнародного співтовариства, а також домовленість про включення

в національне законодавство норм про відповідальність за такі злочини. Встановлюється юрисдикція над транснаціональними злочинами і взаємодія держав в процесі кримінального переслідування за допомогою певних форм міжнародного співробітництва, наприклад, регламентується надання правової допомоги [3, с. 12].

Роль міжнародних організацій в боротьбі з фінансовими злочинами транснаціонального характеру полягає: у розробці й прийнятті документів різних напрямків діяльності; у створенні структур, що забезпечують контроль за виконанням державами-учасницями взятих ними міжнародних зобов'язань; у сприянні здійсненню універсальних та регіональних конвенцій [1, с. 98].

Як бачимо, сьогодні ефективна боротьба з фінансовими злочинами транснаціонального характеру є неможливою без активної діяльності міжнародних організацій, оскільки проблема таких злочинів вже не є тільки національною, а й має загрозу світового масштабу.

Створюючи ті чи інші норми і виконуючи контроль за їх імплементацією та дотриманням, міжнародні організації по суті є єдиним механізмом, який об'єднує зусилля держав в цій галузі та виробляє нові способи протидії. Міжнародні організації є основним елементом міждержавної системи протидії фінансовим злочинам транснаціонального характеру, оскільки вони і забезпечують створення конвенційного механізму, що є правовою основою протидії, і здійснюють взаємозв'язок конвенційної та інституційної основ співробітництва.

Список літератури:

1. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження: наук. – практ. посіб; за заг. ред. Л.О. Фролової. К.: Алерта, 2013. 348 с.
2. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8 листопада 1990 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_029 (дата звернення 16.05.2020).
3. Гребенюк В.М. Договірні відносини України у сфері взаємодопомоги у кримінальних справах (теорія і практика): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 1997. 20 с.

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК ФОРМА КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

ІВАНОВ М. С.

аспірант кафедри правосуддя юридичного факультету

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Права та свободи людини та громадянина, в тому числі й права учасників кримінального провадження, є найвищою соціальною цінністю, а їх утвердження та забезпечення є головним обов'язком держави. Свій вагомий внесок у функціонування механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження здійснює й Конституційний Суд України шляхом прийняття відповідних актів. Акти Конституційного Суду України є своєрідною формою контролю за дотриманням прав учасників кримінального провадження. Так, аналізуючи реальний вплив Конституційного Суду України на відносини в державі, В.Й. Данко зробив висновок, що акти Конституційного Суду України мають нормативний, регулювальний характер і так створюють відповідні правові наслідки, а також спрямовані на врегулювання відносин, які складаються в державі та суспільстві [1, с. 14]. Підтримуючи таку позицію, Р. Мартинюк справедливо вказує, що Конституційний Суд України як контролюючий орган сам не підконтрольний і неповідомлений будь-якому органу державної влади, особливо стосовно прийнятих рішень щодо офіційного тлумачення, які є остаточними й не підлягають оскарженню, рівною мірою є обов'язковими до виконання, а невиконання рішень та недодержання висновків Конституційного Суду України тягнуть за собою відповідальність згідно із законом [2, с. 6–7]. При цьому, як слушно зауважує Є. Євграфова, конституційне тлумачення, яке здійснюється Конституційним Судом України, є певним механізмом «відшліфування» системи законодавства від актів, що суперечать Основному Закону держави [3, с. 67].

Визнаючи за актами Конституційного Суду України провідну роль в національному механізмі забезпечення прав учасників кримінального провадження, вважаємо за доречне визнати певну спорідненість їх впливу із правовими наслідками рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) для національного кримінального процесуального права.

Так, Україна гарантує кожному, хто перебуває під її юрисдикцією, дотримання прав і свобод, визначених в Конвенції про

захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року (далі – Конвенція) та Протоколах до неї. Такий обов’язок держави реалізується шляхом врахування норм Конвенції та практики ЄСПЛ в національному праві. Національні судові органи застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права на підставі статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV (далі – ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ»). Разом з тим, стаття 2 ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ» та стаття 46 Конвенції передбачають, що держава Україна зобов’язана виконувати остаточне рішення ЄСПЛ в будь-якій справі, в якій вона є стороною.

Форми виконання Україною рішень ЄСПЛ, якими констатовано порушення Україною Конвенції, врегульовані ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ», а саме: вжиття заходів загального характеру; виплата заявнику відшкодування та вжиття додаткових заходів індивідуального характеру.

Заходами загального характеру є заходи, спрямовані на усунення зазначеної в рішенні ЄСПЛ системної проблеми та її першопричини (стаття 13 ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ»).

Заходами індивідуального характеру (додатковими до виплати відшкодування) є: а) відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який заявник мав до порушення Конвенції (*restitutio in integrum*); б) інші заходи, передбачені у рішенні ЄСПЛ (стаття 10 ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ»).

На наше переконання, за аналогією з вище наведеним, рішення та висновки Конституційного Суду України у кримінальному провадженні переважно тягнуть застосування заходів загального характеру та спрямовані на усунення системної правової проблеми у сфері кримінального процесу чи суміжних галузей та її першопричини на нормативному рівні.

Тоді як заходом індивідуального характеру можна вважати перегляд судових рішень на підставі рішення Конституційного Суду України за результатами розгляду справ за конституційними скаргами, оскільки такі акти Конституційного Суду України є підставами для застосування принципу *restitutio in integrum*. Під *restitutio in integrum* український законодавець розуміє відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який заявник мав до порушення своїх прав, яке здійснюється шляхом: а) повторного розгляду справи судом, включаючи

відновлення провадження у справі; б) повторного розгляду справи адміністративним органом.

Так, рішення Конституційного Суду України за результатами розгляду справи за конституційною скаргою, так само як й рішення ЄСПЛ про встановлення порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом, є однією з підстав для перегляду судових рішень у кримінальному провадженні за виключними обставинами, передбаченого пунктом 1 частини 3 статті 459 Кримінального процесуального кодексу України.

Можна відмітити двоякий вплив актів Конституційного Суду України на забезпечення прав учасників кримінального провадження. По-перше, рішення Конституційного Суду України, ухвалені щодо неконституційності законів України та інших правових актів у кримінальному провадженні, є своєрідними заходами захисту прав та законних інтересів учасників кримінального провадження. По-друге, рішення Конституційного Суду України щодо конституційності законів України та інших правових актів у кримінальному провадженні та щодо офіційного тлумачення Конституції України; а також висновок Конституційного Суду України у справах щодо відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість, та щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України, є заходами охорони прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, оскільки вони попереджають та запобігають порушенню прав та свобод цих суб'єктів. Вважаємо, що вагомість та ефективність актів Конституційного Суду України як форми контролю за дотриманням прав учасників кримінального провадження справляє позитивний вплив на якість кримінального процесуального законодавства в цілому та реалізацію завдань кримінального провадження.

Список літератури:

1. Данко В. Й. Особливості правової природи актів Конституційного Суду України: окремі аспекти аналізу. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3(9). С. 12–16.
2. Мартинюк Р. Правова природа та юридичні характеристики актів КСУ. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 1. С. 3–7.
3. Євграфова Є. Акти Конституційного Суду України в системі національного законодавства. *Право України*. 2001. № 10. С. 66–68.

НОТАТКИ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ПРАВОВЕ ЖИТТЯ: СУЧАСНИЙ СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

22–23 травня 2020 р.

м. Запоріжжя

Видавник – Запорізька міська громадська організація «Істина»

вул. Лермонтова 19, м. Запоріжжя, 69005

Телефон: 095 440 91 76

Електронна адреса: istina.pravo@gmail.com

Сайт: www.istina-zp.org.ua

Підписано до друку 25.05.2020 р. Здано до друку 26.05.2020 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 9,99.

Тираж 100 прим. Зам. № 2605-20.